

İBADETLER

Manaları, Hakikatleri, Faydaları

Hazırlayan

Bahaeddin Sağlam

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Birinci Bölüm

NEDEN İBADET?!

Kâinatta Herşey İbadet Ediyor mu?
Herşey, Her İşinde “Bismillah” mı Diyor?
İhlas; Yani Yalnızca Allah Rızası İçin İbadet
Şükür

İkinci Bölüm

KUR’AN’DA İBADET

Hız. Yunus’un Münacaatı

İbadet, İnsanların Çoğuna Zor Gelir; ve Kimlere Zor Gelmez?
Allah’ın İbadetimize İhtiyacı Yok,
Neden Kur’an İbadet Etmeyenleri Çokça Tehdit Ediyor?
Neden Allah Kendini Bize Göstermiyor?
Üstelik Üstümüze Musibetler Yağdırıyor?

Üçüncü Bölüm

KÂİNAT İÇİNDE İBADETİN MAHİYETİ VE İBADETİN İNSAN İÇİN GEREKLİLİĞİ

Yedinci Söz

İman İle Küfrün, İbadet İle Fasıklığın Muvazene ve Karşılaştırılması

Dördüncü Bölüm

NAMAZ, İBADETLERİN ÖZÜ VE HÜLASASIDIR

Namaz nedir?

Neden Beş Vakit?

Neden Dinî Pratikler Saate Göre Değil de Ay ve Güneşe Göre Ayarlanmıştır?

İki Rekât Namaz Nasıl ve Ne Niyetle Kılınmalı?

Fatihanın Anlamı

Teşehhüdün Anlamı

Beşinci Bölüm

ORUÇ

Sosyal, Bedeni, Ruhi ve Manevi Faydaları

Altıncı Bölüm

HACC

Kur’anda Hacc

Hacc’ın Sosyal Yönü ve Bir Kısım Manevî Faydaları

Hacc Ne Demektir?

Hacc’ın Hikmeti Nedir?

Yedinci Bölüm
ZEKÂT
Ruhî ve Sosyal Faydaları

Sekizinci Bölüm
AMEL VE İBADETLERİN AHİRET ÂLEMİNDEKİ KARŞILIĞI
Kur'anda, Öldükten Sonra Dirilmenin Delilleri
Bir Kısım Amellerin Misal Âlemindeki Karşılığı

Dokuzuncu Bölüm
SERAP GİBİ BOŞ GEÇEN BİR ÖMÜR
Ömrün Boş Geçmemesi İçin İbadet ve Cihad Şarttır

Onuncu Bölüm
İBADETİN SOSYAL, EKOLOJİK VE PSİKOLOJİK FAYDALARI
İbadetin Sosyal ve Ekolojik Faydaları
Kureyş Suresinin Tefsiri
İbadetin Psikolojik Faydaları

Onbirinci Bölüm
DUA VE MÜNACAT, EVRAD VE ZİKİRLER
Zikir
Dua ve Mahiyeti ve Nasıl Kabul Edildiği
Münacatlar / Evrad ve Faydaları
Cevşen-i Kebirin Tercüme ve Tefsirinden Bir Numune
İbadetin Faydaları ve İhlâs

Onikinci Bölüm
SONUÇ
İman
Hak, Hakikat ve Gerçek
Din
Kim Kural Koyacak?
Allah Kimdir?!
Neden Allah'ı Göremiyoruz?
Boyutlar Nedir?
İbadet ve Namaz
Öyleyse Kötülükler ve Şeytanlar Niçin Yaratılmıştır?

BİR MEKTUP

ÖNSÖZ

Elinizdeki bu kitap, akademik ve felsefi bir çalışma ürünü değildir. Yalnızca, saf iman, rahmet, sevgi ve adalet olan bir kısım Kur'an ayetlerinin genişçe mealleri ve farklı bir açıdan tefsirleridir. Çünkü felsefe, akla bakar, kişiye nefsanî bir değer verir. Fakat din ve ubudiyet ise kalbe, sevgiye bakar ve o sevgi bağları ile ruhu besler.

Ubudiyet ve kulluk Allah'a bakan manaları, yani gerçek manaları ile mutlak mahfiyet, yani kâinatın ve insanın faniliğini, kusurluluğunu görüp bilmektir. Ve bir şeyin sonu, onun tersi olduğu gibi, (Denizin dibi kara, aşırı cömertliğin sonu fakirlik olduğu gibi) kölelik manasına gelen ubudiyetin de zirvesi, büyük bir şeref ve itibardır. Evet, bütün kâinatı bir saray gibi idare eden bir zat'a köle olmak, şereflerin en büyüğüdür. Onun yolunda yok olmaksızın gerçek varlığın ta kendisidir.

İşte bu kitap, bu manaları nefsimize (evet nefsimize) ders verecek, ibadeti bize hayat tarzı yapacak bir kısım ayetlerden, hadislerden ve onların mucizeli bir tefsiri olan Risale-i Nur'dan derlendi. Mümkün merteye kısa tutuldu ki, bıkkınlık vermesin... Her ne kadar bir kısım tekrarlar olmuşsa da; tekrar, ibadetin özünde ve anlamında olan bir gerçektir ve nefsin terbiyesi için bir gerekliliktir.

Kitabın içinde alıntı olarak yazılan Osmanlıca parçalar, orjinalliği, edebiliği bozulmasın diye sadeleştirilmedi. Fakat okuyucuya kolaylık ve bir kültürel katkı olsun diye parantez içine lügat (sözlük) manaları konuldu.

Bu küçük hacimli kitapta görülecektir ki, dinin en ince ayrıntılarına kadar her meselesi, harika ve mucizedir. Yani insan tarafından yerleştirilmeleri ihtimali olmayan hakikatlerdir.

Kitapta, ilmihal bilgilerine yer vermedik. Yalnızca ibadetin özü ve hakikatleri ile ilgilendik. Çünkü gerek ibadet ile ilgili felsefi çalışmalar, gerek ilmihaller, ibadetin bu yönüyle çok az ilgilenmişlerdir. Biz de ibadetin diğer yönlerini onlara bırakıp, sadece, öze, kalbe, insanın terbiyesine ve ruhî gelişmesine faydası olan tarafına yöneldik. Cenab-ı Hakk'tan yararlı olmasını umut ediyoruz.

Bahaeddin Sağlam

BİRİNCİ BÖLÜM

NEDEN İBADET?!

İbadet, kök itibariyle Arapça bir kelime olup Türkçede kulluk, Farsçada kölelik manasına gelir. Terim olma itibariyle, Allah'a iman edip O'na tapmak, O'na asker olmak demektir. O'nun şerefiyle şereflenmek, O'nun verdiği nimetleri görüp, bilip O'nun namına haz duymak, O'nun sonsuz varlığını ve mülkünü bilip, geçim endişesinden kurtulmaktır. Neden köle değil de "asker" diyoruz? Çünkü ikisinin de temel üç öğede birleştiği noktalar vardır:

- 1- Asker ve köle kendi şan ve şereflerinden ziyade efendilerinin şan ve şerefini düşünürler.
- 2- İkisi de efendi ve devletin izni dışında bir şeye sahip ve malik olamazlar.
- 3- İkisinin de rızık ve geçimleri efendi ve devlete aittir. Kendileri geçim derdini çekmezler.

Acaba, ibadet yani din ve kulluk, insanı köleleştiriyor mu? Yoksa insanı aşağı, kötü, çeşit çeşit köleliklerden kurtarıp gerçek bir vazifeli olduğunu bildirip ona yüksek bir şeref mi sağlıyor?

Cevap: Evet, insanda iki temel eğilim var: Biri, ya firavun gibi sahte güç, kudret sahibi olup ilahlık iddiasında bulunacaktır. İkincisi. Veya muhtaç olduğu ve korktuğu nice sayısız şeylere köle olacaktır... Dinsiz bir insan için bu iki şıktan başka yol yoktur. Dindar ve gerçek inanmış insan ise; din ve iman sayesinde, o sahte sayısız ilahlara köle olmaktan kurtulur, gerçek (hakk) ilah ve mabud olan Allah'a kul ve asker olur. O'nun emriyle, izniyle iş görür, ne geçmişin üzüntüsünü çeker, ne de geleceğin korkusunu...

"İyi bilin ki; Allah'ın gerçek dostları ne korkarlar, ne de üzülmürler..."¹

İşte bir tarafta, bu ayetin çerçevelediği insan modeli, diğer tarafta, kendisine faydası çok az olan paranın, seksin, daha nice sahte tutkuların tutsağı olan insan tipi.

Soru: Kâinatta zerrelere yıldızlara kadar herşeyde muazzam bir düzen ve ahenk görünmektedir. Herşey O'nun ismiyle, O'nun namına davranmaktadır. Herşey sanki emir almış bir asker gibi hareket etmektedir, yararlı işler görmektedir. Acaba, insan türü, neden o ahengi bozup diğer varlıklara aykırı davranmaktadır?

Cevap: Sonsuz yaratma gücüne sahip olan Allah, herşeyi yararlılık ve düzen içinde yaratmış. Fakat sonsuz denilecek kadar başka yararlar için insanoğluna serbestiyet ve irade vermiştir. Hiç kimse robot olduğunu diyemez, herkes kendi içinde serbestiyet ve irade olduğunu hisseder. İşte insan, serbestiyet ve iradesini Allah'ın geniş iradesine aykırı bir şekilde kullandığında, o aykırılığın bir cezası olarak kâinatın umumi çarkları altında ezilir. Onun dengesini bozar; o güzel kâinatın temiz yüzünü kirletir. 2. Kısımda bu meseleye bir daha döneceğiz.

¹ Yunus S. 62

Yukarıda, bütün varlıklar, hal ve davranış dilleriyle, ilahî iradeye ayak uydurmaları ile Allah namına hareket ettiklerini, her işte “*Bismillah*” dediklerini dedik. Gerçekten öyle mi?

Cevap: “Evet, nasıl ki görsen; bir tek adam geldi. Bütün şehir ahalisini cebren bir yere sevketti ve cebren (zorla) işlerde çalıştırdı. Yakinen bilirsin; o adam kendi namıyla, kendi kuvvetiyle hareket etmiyor. Belki, o bir askerdir. Devlet namına hareket eder, bir padişah kuvvetine istinad eder.

Öyle de: Herşey Cenab-ı Hakkın namına hareket eder ki; zerrecikler gibi tohumlar, çekirdekler başlarında koca ağaçları taşıyor, dağ gibi yükleri kaldırıyorlar. Demek her bir ağaç “*Bismillah*” der; hazine-i rahmet meyvelerinden ellerini dolduruyor, bizlere tablacılık ediyor. Herbir bostan “*Bismillah*” der; matbaha-i kudretten (kudret mutfağından) bir kazan olur ki, çeşit çeşit pek çok muhtelif leziz (lezzetli) taamlar, içinde beraber pişiriliyor. Herbir inek, deve, koyun, keçi gibi mübarek hayvanlar, “*Bismillah*” der; Rahmet feyzinden bir süt çeşmesi olur. Bizlere, Rezzak namına en latif, en nazif (temiz), ab-ı hayat (hayat suyu) gibi bir gıdayı takdim ediyorlar. Herbir nebat ve ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök ve damarları, “*Bismillah*” der; sert olan taş ve toprağı deler geçer. “Allah namına, Rahman namına” der, herşey ona musahhar (boyun eğen) olur.

Evet, havada dalların intişarı (yayılması) ve meyve vermesi gibi, o sert taş ve topraktaki köklerin kemal-i suhuletle (tam bir kolaylıkla) intişar etmesi ve yer altında yemiş vermesi, hem şiddet-i hararete (aşırı ısıya) karşı aylarca nazik, yeşil yaprakların yaş kalması; tabiiyunun (tabiatçıların) ağzına şiddetle tokat vuruyor. Kör olası gözüne parmağını sokuyor ve diyor ki:

“En güvendiğın salâbet (sertlik) ve hararet dahi, emir tahtında (emir altında) hareket ediyorlar ki; o ipek gibi yumuşak damarlar, birer asa-yı Musa (a.s.) gibi “Feqlnadrib biasakel hacere”² emrine imtisal (uygulama) ederek, taşları şakk eder, (çatlatır.)

Ve o sigara kâğıdı gibi ince nazenin yapraklar, birer âzâyı İbrahim (a.s.) (İbrahim’in organları) gibi ateş saçan hararete karşı “*Ya naru kûnî berden ve selâmen*”³ ayetini okuyorlar.”

Madem herşey manen “*Bismillah*” der. Allah namına, Allah’ın nimetlerini getirip bizlere veriyorlar. Biz dahi “*Bismillah*” demeliyiz. Allah namına vermeliyiz, Allah namına almalıyız. Öyle ise, Allah namına vermeyen gafil insanlardan almamalıyız.

Sual: Tablacı hükmünde olan insanlara bir fiat veriyoruz. Acaba asıl mal sahibi olan Allah, ne fiat istiyor?

Elcevap: Evet, o Mün’im-i Hakikî (gerçek nimet verici olan), bizden o kıymettar nimetlere, mallara bedel istediğı fiat ise üç şeydir.

Biri zikir, biri şükür, biri fikirdir.

Başta “*Bismillah*” zikirdir.

Ahirde (sonunda) “*Elhamdülillah*” şükürdür.

² “Biz ona, asanı taşa vur, diye emrettik.” (Bakara, 60)

³ “Ey Ateş! Serin ve selametli ol!” (Enbiya, 69)

Ortada, “bu kıymetli harika-i san’at (san’at harikası) olan nimetler; Ehad-ı Samedin (her yerde hazır ve nazır olan, hiçbir şeye muhtaç olmayanın) mu’cize-i kudreti (kudret mucizesi) ve hediye-i rahmeti olduğunu düşünmek ve derketmek (anlamak) fikirdir.

Bir padişahın kıymetli bir hediyesini sana getiren bir miskin adamın ayağını öpüp, hediye sahibini tanımamak ne derece belahet (ahmaklık) ise öyle de; zahiri mün’imleri (nimet vericileri) medih ve muhabbet edip, Mün’im-i Hakiki’yi unutmak ondan bin derece daha belahettir.

Ey nefis! Böyle ebleh (en ahmak) olmamak istersen;

Allah namına ver...

Allah namına al...

Allah namına başla...

Allah namına işle... Vesselam

(Sözler, 1. Söz)

İşte insan da bu şekilde yani diğer yaratıklar gibi; Allah namına vermekle, Allah namına çalışmakla, Allah namına sevmekle, Allah namına kızmakla bütün ömrünü ibadete çevirir, diğer yaratıklar içinde bir sultan olduğunu gösterip ebedi hayat hakkı kazanarak cennete layık olur. Yoksa ibadet, yalnız şekli bir namaz ve oruç değildir. Yani Allah namına olmadan yani ihlâs bulunmadan ibadetin bir anlamı olmaz.

İhlas: Yalnızca Allah Rızası İçin İbadet..

Bazı insanlar yalnız, *Müslümandır*, desinler, diye, İslami kimliğini kazanmak için camiye giderler, namaz kılar, oruç tutarlar. Allah’ın rızasını birinci gaye yapmazlar, günlük hayatlarında da her nevi günahı işlerler. İşte Allah namına olmayan ve kötülöklere engel olmayan böyle bir ibadetin hiç faydası yoktur. Allah için, O’nu sevmek için, O’nunla bağlanmak için kılınan iki rekât namaz, gösteriş için, *desinler*, diye kılınan bir ömür boyu ibadet ve namazdan daha faydalıdır.

İbadetin gayesi, insanı düzene koymak, onu terbiye etmek, kalbini ve ruhunu genişletmek, onu Allah’a dost ve muhatap kılmaktır... İbadet yolu ile Allah’a yani ebedi bir varlık âlemine gitmektir.

İnsan, ibadeti sayesinde diğer bütün yaratıkların da ibadet ettiklerini görür; onların yarı bilinç ile yaptıkları ibadetlerini kendi namına, o varlıkların bir kumandanı olarak Allah’a takdim eder. İşte insan bu şekilde küçük bir fert iken, bir kâinat kadar genişliyor. Ebedi bir hayatı hak ediyor. Allah’ın sonsuz ve soyut güzelliklerini hissetmeye başlıyor. Sınırsız bir varlık âlemine kavuşmuş olur.

Evet, insan ruhunu düzene koyan, onun perişanlığını derleyen, safi, karşılıksız sevgidir ki dua ve ibadet budur. Gerçek ibadet karşılık beklenilmeyen ibadettir. Yalnızca Allah’ın rızası ve sevgisi için yapılan ibadettir.

Evet, insan ruhu için en güzel en tatlı hal, ebedi olan Allah ile var olmak, O’nun huzurunda olduğunu bilmek, O’nun ile yetinme halidir.

O bulunduktan, elde edildikten sonra fakirlik ve ihtiyaç, lezzetleri arttıran bir ilaç ve iksir olur... Yalnızlık ve kimsesizlik, sonsuz varlık âlemlerine kavuşma kılavuzu olur... Hayal kırıklığı, kalbin hissiyatını kaynatan İlahî ışık hüzmelerinin kalbte tecelli etmesine sebep olur.

O, öyle bir “Var” ki, O’nunla “yokluklar”, varlık âlemine giden yollar olur.

Şükür: Allah’ın sonsuz nimetlerini idrak etmek, hissetmek, onlara son derece muhtaç olduğumuzu bilmek, o sayede Allah’ın sonsuz mükemmelliklerini, kusursuzluğunu idrak etmek, O’nu sevmek, o nimetlerin ebediyetini sağlayacak bir şekilde ibadet etmek demektir ki namaz, bu manaların pratiğe dökülmüş şeklidir.

Evet, bütün kâinat, hayat için, hayatı netice verecek şekilde dönüyor, çalışıyor. Hayat da bütün neveleri, bütün ürün ve meyveleri ile insanlık âlemi için çalışıyor. İnsanlık dünyası da, bütün çalışmaları ile rızık ve geçim meselesi peşinde koşturuyor ki rızık ve geçimin nihai hedefi şükürdür. Allah’ı tanımaktır, O’nu sevmektir. Ve Allah tarafından bu şükür ameliyesi, namaz şeklinde formüle edilmiştir...⁴

⁴ Bakınız “Şükür Risalesi” (Mektubat)

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'AN'DA İBADET

Kur'an'da, bütün türevleriyle ibadet kelimesi ikiyüz altmış küsur yerde tekrar edilmiştir. Hep-sini derleyip, tefsir ve açıklamalarını sunmak, bu kitabın hacmini aşar. Yalnız birkaç sureden iki-üç ayetin mealini ve bir-iki açıklamasını size sunmakla yetineceğiz. Zira damla, denizi gösterir. İşte:

Meali:

“De ki: Ey insanlar! Eğer, bu getirdiğim din ve ibadetlerimde şüphe içinde iseniz; (benim kesin bilgi ve inanç sahibi olmadığımı sanıyorsanız) iyi bilin ki; ben asla o ölüme çare bulamayan tanrularınıza tapmayacağım. Ben ancak sizi vefat ettiren (ruhlarınızı muhafaza eden) Allah'a ibadet ediyorum. Ben bunu kendiliğimden uydurmadım, bilakis eskiden beri devam edip gelen inanmış cemaate girmekle emredildim. (Benimle beraber milyonlarla peygamber ve kalbi açık salih insanlar vardır.)

Ve hiç birşeyi asla Allah'a eş koşmadan o, sağlam ve muhkem dine kendimi adamakla emredildim.

Sakin, Allah dışında ne menfaat, ne de zarar vermeye gücü yetmeyen şeyleri imdada çağırma! Eğer çağırırsan, sen gerçekten zalimlerden olursun.”⁵

Çünkü kâinatın umumi ahengine, evrensel birliğine karşı gelmiş olursun. Allah'ın birliğini bildiren sayısız varlık ve olayları tekzip ve tahkir edip büyük bir zulüm işlemiş olursun. “İnneşirke le zulmün azim”⁶

Yunus suresinden bahsedilince Kur'an'da, Enbiya suresinde zikredilen⁷ ve her mümin için bir ibret dersi olduğu anlatılan Yunus(a.s.)un ibadet ve münacatından söz etmeden ve o ibadet ve münacatın bize, dünyamıza bakan yönüne bakmadan edemeyiz. İşte O'nun (a.s.) hal ve kıssasının tefsiri:

“Hazreti Yunus İbn Metta' Ala Nebiyyina ve Aleyhissalatü Vesselam'ın münacatı en azim bir münâcâtı ve en mühim bir vesile-i icabe-i duadır (duaların kabulüne vesile olandır).

Hazreti Yunus İbn Metta'ın kıssa-i meşhuresinin (meşhur kıssasının) hülasası: Denize atılmış, büyük bir balık onu yutmuş. Deniz fırtınalı ve gece dağdağalı ve karanlık ve her taraftan ümit kesik bir vaziyette” *“La ilahe illa ente sübhaneke inni kuntu minezzalimin”⁸* münâcâtı, ona

⁵ Yunus, 103-106

⁶ (Lokman, 13) Gerçekten şirk yani Allah'a eş koşmak, büyük bir zulümdür.

⁷ Mealen şöyle diyor: Balık sahibi Yunusu da an! Hani kızarak vazifesini terk etmişti. Başına bir bela getirmeyeceğimizi sanmıştı. Bunun üzerine denizde (balığın karnında) karanlıklar içinde şöyle yalvarmaya başladı. 'Ey Rabbim! Senden başka ilah, merci yoktur. Seni bütün kusurlardan tenzih ederim, ben gerçekten zalimlerden oldum.

Bunun üzerine, Biz onun münacaatını kabul ettik. Onu bunalımdan ve sıkıntılardan kurtardık. İşte Biz müminleri de (dünya hayatında) böylece kurtarıyoruz.” (Enbiya, 87-88)

⁸ Ey Rabbim! Senden başka ilah ve merci yoktur. Biz kusurluyuz, seni bütün kusurlardan tenzih ederim. Ben gerçekten nefesine zulmedenlerden oldum.”

sür'aten vasıta-i necat (kurtuluş sebebi) olmuştur. Şu münâcâtın sırr-ı azimi (büyük sırr, inceliği) şudur ki: O vaziyette esbab bilküllüye sükût etti (sebepler bütünüyle düştü). Çünkü o halde ona necat (kurtuluş) verecek öyle bir Zat lazım ki, hükmü hem balığa, hem denize, hem geceye hem cevvi-i semaya (atmosfere) geçebilsin. Çünkü onun aleyhine gece, deniz ve hût (balına) ittifak etmişler. Bu üçünü birden emrine musahhar eden bir Zat onu sahil-i selamete çıkarabilir. Eğer bütün halk onun hizmetkârı ve yardımcısı olsa idiler, yine beş para faideleri olmazdı.

Demek esbabın tesiri yok. Müsebbibü'l Esbabdan (sebepleri yaratan, onları sebep kılandan) başka bir melce' (sığınak) olmadığına aynelyakin (gözle görürcesine) gördüğünden sırr-ı ehadiyet (Allah'ın her yerde hazır, nazır olma inceliği), nur'u tevhid (tevhid nuru) içinde inkışaf ettiği (açığa çıktığı) için, şu münacaat birdenbire geceyi, denizi ve hûtunu musahhar etmiştir. O Nur-u Tevhid ile hûtun karnının bir tahtelbahir (denizaltı) gemisi hükmüne getirip ve zelzeleli dağvari (dağlar gibi) emvac (dalgalar) dehşeti içinde, denizi, o nur-u tevhid ile emniyetli bir sahra, bir meydan-ı cevelan (gezme meydanı) ve tenezzühgah olarak o nur ile sema yüzünü bulutlardan süpürüp, kameri bir lamba gibi başı üstünde bulundurdu.. Her taraftan onu tehdit ve tazyik eden o mahlûkat, her cihette ona dostluk yüzünü gösterdiler. Ta sahil-i selamete çıktı. Şecere-i yaktîn (kabak bitkisi) altında o lütf-u Rabbaniyi müşahede etti. (gözlemledi.)

İşte Hazret-i Yunus Aleyhisselamin birinci vaziyetinden yüz derece daha müthiş bir vaziyeteyiz. Gecemiz istikbaldir. İstikbalimiz (geleceğimiz), nazar-i gafletle (gafil bakış ile), onun gecesinden yüz derece daha karanlık ve dehşetlidir. Denizimiz, şu sergerdan (başı dönük) küre-i zeminimizdir. Bu denizin her mevcinde (dalgasında) binler cenaze bulunuyor; onun denizinden bin derece daha korkuludur. Bizim hevây-ı nefsimiz, hûtumuzdur; hayat-ı ebediyemizi sıkıp mahvına çalışıyor. Bu Hût (balına), onun hûtundan bin derece daha muzırdır. Çünkü onun hûtü yüz senelik bir hayatı mahveder. Bizim hûtumuz ise, yüz milyon seneler hayatın mahvına çalışıyor.

Madem hakiki vaziyetimiz budur. Biz de, Hazret-i Yunus Aleyhisselama iktidaen, umum esbabdan yüzümüzü çevirip, doğrudan doğruya, Müsebbibü'l Esbab olan Rabbimize iltica edip.

“La ilahe illâ ente sübhaneke innî küntü minezzâlimîn” demeliyiz ve ayneilyakin anlamlıyız ki, gaflet ve dalaletimiz (sapıklığımız) sebebiyle aleyhimize ittifak eden istikbal, dünya ve heva-yı nefsin zararlarını defedecek (giderecek) yalnız O Zât olabilir ki, istikbal taht-ı emrinde (emri altında), dünya taht-ı hükmünde (hükmü altında), nefsimiz taht-ı idaresindedir.. Acaba Hâlık-ı Semavat ve Arzdan başka hangi sebep var ki, en ince ve en gizli hâtırât-ı kalbimizi bilecek? Ve bizim için istikbali, ahiretin icadıyla ışıklandıracak ve dünyanın yüz bin boğucu emvacından kurtaracak -hâşâ- Zât-ı Vâcibu'l-Vücuddan başka hiçbir şey, hiçbir cihette, Onun izin ve iradesi olmadan imdad edemez ve halâskâr olamaz.

Madem hakikat-i hal böyledir. Nasıl ki Hazret-i Yunus Aleyhisselama o münacaatın neticesinde hûtü ona bir merkûb (binek), bir tahtelbahir ve denizi bir güzel sahra ve gece mehtaplı bir latif suret aldı. Biz dahi o münacaatın sırrıyla, **“La ilâhe illâ ente sübhaneke innî küntü minezzâlimin”** demeliyiz.

“Lâ ilâhe illâ ente” cümlesiyle istikbalimize, **“sübhaneke”** kelimesiyle dünyamıza, **“innî küntü minezzâlimin”** fikrasiyle nefsimize nazar-ı merhametini celb etmeliyiz. Tâ ki, nur-i îmân ile, Kur'ân mehtabıyla istikbalimiz tenevvür etsin (aydınlansın) ve o gecemizin dehşet

ve vahşeti, ünsiyet ve tenezzühe inkılab etsin, (dönüşsün) Ve mütemadiyen (daima) mevt (ölüm) ve hayatın değişmesiyle seneler ve karnlar (çağlar) emvac(dalgalar)ı üstünde hadsiz cenazeler binip ademe atılan dünyamız ve zeminimizde, Kur'an-ı Hakîmin tezgahında yapılan bir sefine-i maneviye hükümüne geçen hakikat-i İslamiyet içine girip, selametle o denizin üstünde gezip, ta sahil-i selamete çıkarak hayatımızın vazifesi bitsin. O denizin fırtınaları ve zelzeleleri, sinema perdeleri gibi tenezzühün manzaralarını tazelandirmekle, vahşet ve dehşet yerine, nazar-ı ibret ve tefekkürü keyiflendirerek okşayıp ışıklandırısın. Hem o sırr-ı Kur'an'la, o terbiye-i Furkaniye ile, nefsimiz bize binmeyecek, merkubumuz olup bizi ona bindirip, hayat-i ebediyemizin kazanmasına kuvvetli bir vasıtamız olsun.

Elhâsıl: Madem insan, mahiyetinin câmiyeti (kapsamlılığı) itibariyle sıtımadan müteallim olduğu gibi arzın zelzele ve ihtizazat(sarsıntılar)ından ve kâinatın kıyamet hengâmında zelzele-i kübrasından (büyük zelzelesinden) mütellim oluyor. Ve nasıl ki hurdebînî (mikroskobik) bir mikroptan korkar, ecrâm-ı ulviyeden (gök cisimleri)nden) zuhur eden kuyruklu yıldızdan dahi korkar. Hem nasıl ki hanesini sever, koca dünyayı da öyle sever. Hem nasıl ki, küçük bahçesini sever, öyle de; hadsiz ebedi Cenneti dahi müştakane (isteyerek) sever. Elbette, böyle bir insanın Ma'bûdu, Rabbi, melcei (sığınağı), halâskârı (kurtarıcısı), maksudu (hedefi) öyle bir Zât olabilir ki, umum kâinat Onun kabza-i tasarrufunda (hâkimiyet elinde), zerrat (zerreler) ve seyyarat (gezegenler) dahi taht-ı emrindedir. Elbette öyle bir insan daima Yunusvari *“La ilahe illa ente sünhanেকে inni kuntu minezzâlimîn”* demeli.

(1. Lem'adan)

2. Ayet:

*“Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan terbiyeciniz ve sahibiniz olan Allah'a ibadet edin. O'na kul olun ki (yokluklardan, kötülüklerden) korunasınız... O Allah ki yeryüzünü size bir sergi, bir beşik yapmış, göğü (atmosferi) sizi zararlı taş ve ışıklardan koruyan bir tavan kılmuş, o gökten size acaip harika bir su indiriyor, onunla sizin için rızık ve besleyici değeri olan ürünler çıkarıyor. Artık bile bile Allah'a eşler koşmayın.”*⁹

Evet, insan bile bile ve güya bilimlere dayanarak dünyayı ahirete, somutu soyuta, maddeyi ruh ve manaya tercih eder. Çünkü öncekiler nefsin hoşuna giderler, sonrakiler ise kalbin...

3. Ayet:

*“Ben cin ve insanları, ancak beni tanısınlar, bana kulluk etsinler diye yarattım. Ben onlardan rızık istemiyorum. Ve bana yemek yedirmelerini de istemiyorum... Gerçek rızık veren, kuvvet ve metanet sahibi ancak Allah'tır.”*¹⁰

“Şu ayet-i kerimenin zahir manası (dış manası) çok tefsirlerin beyanına göre yüksek i'caz-ı Kur'anîyi (Kur'an mucizeliğini) göstermediğinden, çok zaman zihnime ilişiyordu. Kur'an'ın feyzinden gelen gayet güzel ve yüksek manalarından üç veçhini (yönünü) icmalen beyan edeceğiz.

Birincisi: Cenab-ı Hak, Resulüne ait olabilecek bazı halleri, Resulünü tekrim (ikramlandırma, ikram etme) ve teşrif (şereflendirme, şeref verme) noktasında bazen kendine isnad eder. İşte, burada da, “Resulüm size vazife-i risalet (peygamberlikle görevlendirilme) ve tebliğ-i ubudiyet (ibadetin tebliğ edilmesi) hizmetine mukabil, sizden bir ecir ve ücret ve mükâfat, bir it'am

⁹ Bakara, 22-23.

¹⁰ Zariyat, 56-58

(yedirme) istemez” manasında “*Ben sizi ibadet için halk etmişim (yaratmışım) Bana rızık vermek ve it’am için değil*” mealindeki ayet, Resul-i Ekrem Aleyhisselatü Vesselama ait it’am ve irzaki (rızık vermediği) murad etmek gerektir.. Yoksa gayet bedihi bir malumu i’lam kabilinden olur; i’caz-ı Kur’an’ın belagatine uygun gelmez.

İkinci Vecih: İnsan rızka çok müptela olduğu için rızka çalışmak bahanesi, ubudiyete mani tevehhüm edip kendine bir özür bulmamak için, ayet-i kerime diyor ki: “*Siz ubudiyet için halk olunmuşsunuz. Netice-i hilkatiniz ubudiyettir. Rızka çalışmak, emr-i İlahi noktasında bir nevi ubudiyettir. Benim mahlûkatım ve rızıklarını deruhte ettiğim nefisleriniz ve iyaliniz (çocuk-çocuğunuz) ve hayvanatınızın rızkını tedarik etmek, adeta Bana ait rızık ve it’am ihzar etmek için yaratılmamışsınız. Çünkü Rezzak Benim. Sizin müteallikâtınız (ilgilileriniz, sorumlu olduklarınız) olan ibâdımın rızkını Ben veriyorum. Siz bunu bahane edip ubudiyeti terk etmeyiniz.*”

Eğer bu mana olmazsa, Cenab-ı Hakk’a rızık vermek ve it’am etmek muhaliyeti bedihi ve malum olduğundan, i’lamı malum kabilinden olur. İlm-i belagatte bir kaide-i mukarreredir (oturmuş, kesinleşmiş kuraldır) ki, bir kelamın manası malum ve bedihi ise, o mana murad değil, onun bir lazımı, bir tâbii (ikinci manası) muraddır. Mesela, sen birisine desen, “Sen hafızsın”; o, malumunu i’lam kabilinden (bilineni bildirme türünden) olur. Demek maksud manası budur ki: “Ben senin hafız olduğumu biliyorum.” Bildiğimi bilmediği için ona bildiriyorum.

İşte bu kaideye binaen, ayet, Cenab-ı Hakk’a rızık vermeyi ve it’am etmeyi nefyetmekten (olumsuzlamaktan) kinaye olan mana şudur: “*Bana ait olup ve rızıklarını taahhüt ettiğim mahlûkatıma rızık yetiştirmek için halk olunmamışsınız. Belki asıl vazifeniz ubudiyettir. Evamirime (emirlerime) göre rızka çabalamak da bir nevi ibadettir.*”

Üçüncü Vecih: Sure-i İhlâsta, nasıl ki “*Lem yelid ve lem yûled*”¹¹ zahir manası malum ve bedihi olduğundan, o mananın bir lazımı muraddır. Yani “Valide ve veledi bulunanlar ilah olamazlar” manasında ve Hazret-i İsa (a.s.) ve Üzeyr (a.s.) ve melaike (melekler) ve nücumlar(yıldızlar)ın ve gayr-i hak mabudların ulûhiyetlerini nefyetmek kastıyla, “ezeli ve ebedi” manasında, Cenab-ı Hakkın “*lem yelid ve lem yuled* -gayet bedihi ve malum- hükmettiği gibi, aynen onun gibi, bu misalimizde de “Rızık ve it’am (yedirilme) kabiliyeti olan eşya, ilah ve mabud olamazlar” manasında, “Mabudunuz olan Rezzak-ı Zülcelâl, sizden kendine rızık istemez ve siz Onu it’am için yaratılmamışsınız” mealindeki, “Rızka muhtaç ve it’am edilen mevcudat, mabudiyete layık değiller” demektir..” (28. Lem’adan)

S: Kulluk ve ibadet insanların çoğuna zor gelir... Ve kimlere zor gelmez?

C: Acizliğini, sayısız şeylere muhtaç olduğunu, bir mikroba yenildiğini, mikroptan yılana, zelzeleye kadar çok düşmanları bulunduğunu bilen, kendi başına onlara güç getiremeyeceğini anlayan insan, Allah’a yalvarır, yakarır. O’ndan meded ve kuvvet alır...

Evet, dünyanın faniliğini anlayan, ölümün hakk olduğunu bilen, firavunlaşmış nefsinin hile ve tuzaklarının farkına varan insan, ibadet yapar ve namazlarını zevkle kılar. Yoksa bir kısım

¹¹ O, doğurmamış ve doğmamış...

Yahudiler gibi dünya sevgisiyle sarhoş olursa, namaz kılmaz, kılsa da bir şey anlamaz. İşte bu hakikat, bu ayet-i kerimelerde şöyle dile getirilmiştir:

“Ey Yahudiler! Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, itaat edenlerle beraber itaat edin. Siz kitap ve ilim okuduğunuz halde, insanlara iyiliği emredip, kendinizi unutup olursunuz. Neden düşünüp hak yolu bulamıyorsunuz.

(İyilik için) sabır ve namaz ile Allah'tan yardım dileyiniz... Ve gerçekten namaz, huzur ve huşu duyanların dışındakilere çok ağır gelir. Öyle huşu duyanlar ki, Rabb ve Sahipleri olan Allah ile karşılaşacaklarını ve (sebeplerin kalktığı, ilahi icraatın net görüldüğü) ahiret âlemine gideceklerini hissedip biliyorlar.¹²

4. Ayet:

“Siz ve Allah dışında taptıklarınız, Cehennem odunu olacaksınız. Siz kesin kes oraya varacaksınız?”¹³

“İşte bu Salihler gurubu; Âdem zürriyetinden, Nuh ile beraber yüklediklerimizin zürriyetinden, İbrahim ve İsmail'in zürriyetinden ve diğer hidayet edip seçtiklerimizden Allah'ın üzerine nimet yağdırdığı kimselerdir. Rahman olan Allah'ın ayetleri onlara okunduğunda, secde ederek ve ağlayarak yere kapanırlar.

Onlardan sonra yeni bir nesil geldi, namazı kaybettiler, şehvet ve nefislerine uydular, işte onlar Cehennem ile karşılaşacaklar. Tevbe edip salih işler yapanlar hariç. Onlar Cennete girecekler ve hakları yenilmeyecektir.”¹⁴

S: Allah'ın ibadetimize ihtiyacı yok. Neden yüksek edebi değeri olan Kur'an ibadet etmeyenleri çok ayetlerde böyle tehdit ediyor? Küçük bir suça büyük bir ceza veriyor?

Elcevap: “Evet, Cenab-ı Hak senin ibadetine, belki hiçbir şeye muhtaç değil. Fakat sen ibadete muhtaçsın; manen hastasın. İbadet ise, manevi yaralarına tiryak (ilaç)lar hükmünde olduğunu çok risalelerde isbat etmişiz. Acaba bir hasta, o hastalık hakkında, şefkatli bir hekimin nafi (faydalı) ilaçları içirmek hususunda ettiği ısrara mukabil, hekime dese: “Senin ne ihtiyacın var, bana böyle ısrar ediyorsun?” Ne kadar manasız olduğunu anlarsın.

Amma Kur'anın, terk-i ibadet (kulluğu bırakmak) hakkında şiddetli tehdidatı ve dehşetli cezaları ise: Nasıl ki bir padişah, raiyetinin hukukunu muhafaza etmek için, adi bir adamın, raiyetinin hukukuna zarar veren bir hatasına göre, şiddetli cezaya çarpar. Öyle de, ibadeti ve namazı terk eden adam, Sultan-ı ezel ve Ebedin raiyeti hükmünde olan mevcudatın hukukuna ehemmiyetli bir tecavüz ve manevi bir zulüm eder. Çünkü mevcudatın kemalleri, Sânie müteveccih (Allah'a yönelik) yüzlerinde tesbih ve ibadet ile tezahür eder (anlaşılır). İbadeti terk eden, mevcudatın ibadetini görmez ve göremez. Belki de inkâr eder. O vakit, ibadet ve tesbih noktasında yüksek makamda bulunan ve herbiri birer mektub-u Samedânî (hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah'ın mektupları) ve birer âyine-i esma-i Rabbaniye (sahip olan Allah'ın isimlerinin aynası) olan mevcudatı âlî makamlarından tenzil ettiğinden (aşağı indirdiğinden) ve ehemmiyetsiz, vazifesiz, camid, perişan bir vaziyette telakki ettiğinden (karşıladığından) mevcudatı tahkir eder, kemalatını (mükemmelliklerini) inkâr ve tecavüz eder..

¹² Bakara, 46-46

¹³ Enbiya, 98

¹⁴ Meryem, 58-60

Evet, herkes kâinatı kendi aynasıyla görür. Cenab-ı Hak, insanı kâinat için bir miqyas (ölçek), bir mizan (tartı) suretinde yaratmıştır. Her insan için, bu âlemden hususi bir âlem vermiş; o âlemin rengini, o insanın itikad-ı kalbisine (kalbî inancına) göre gösteriyor. Mesela, gayet me'yus (ümitsiz) ve matemli olarak ağlayan bir insan, mevcudatı ağlar ve me'yus suretinde görür. Gayet sürurlu ve neşeli, müjdeli ve kemal-i neş'esinden gülen bir adam, kâinatı neş'eli, güler gördüğü gibi; mütefekkirane ve ciddi bir surette ibadet ve tesbih eden adam, mevcudatın hakikaten mevcut ve muhakkak olan ibadet ve tesbihatlarını bir derece keşfeder ve görür. Gafletle ve inkârla ibadeti terk eden adam, mevcudatı, hakikat-i kemalatına tamamiyle zıt ve muhalif ve hatâ bir surette tevehhüm eder (sanır) ve manen onların hukukuna tecavüz eder.

Hem o târikü's-sal'ât (namazı bırakan), kendi kendine malik (sahip) olmadığı için, kendi malikinin bir abdi olan kendi nefisine zulmeder. Onun maliki, o abdinin hakkını onun nefis-i emaresinden (kötülüğü isteyen nefsinden) almak için, dehşetli tehdit eder. Hem netice-i hilkatı (yaratılış sonucu) ve gaye-i fitratı (yaratılış amacı) olan ibadeti terk ettiğinden, hikmet-i İlahiye (Allah'ın herşeyi yararlıkla yaratması) ve meşîet-i Rabbâniye (Allah'ın dileğine) karşı bir tecavüz hükmüne geçer. Onun için cezaya çarptırılır.

Elhâsıl, ibadeti terk eden hem kendi nefisine zulmeder -nefis ise Cenab-ı Hakkın abdi ve memluküdür- hem kâinatın hukuk-u kemalatına karşı bir tecavüz, bir zulümdür. Evet, nasıl ki küfür, mevcudata karşı bir tahkirdir; terk-i ibadet dahi, kâinatın kemalatını (mükemmelliklerini) bir inkârdır. Hem hikmet-i İlahiyeye karşı bir tecavüz olduğundan, dehşetli tehdide, şiddetli cezaya müstehak olur.

İşte bu istihkakı ve mezkûr hakikatleri ifade etmek için, Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan, mu'cizane bir surette o şiddetli tarz-ı ifadeyi ihtiyar ederek (seçerek), tam tamına hakikat-i belagat olan mutabık-ı mukteza-yı hale mutabakat (durumun gerektirdiğine tam uygun ifade) ediyor.

(23. Lem'adan)

S: Neden Allah, kendisini bizzat göstermiyor. Üstelik üstümüze musibetler yağdırıyor?

Cevap: Önce, bu sorunun cevabı olacak çok ayetlerden ikisinin kısa, icmali meallerini verdikten sonra, tefsir ve açıklamasını sunacağız:

“Bizimle karşılaşacaklarını (ahiret hayatını) ummayanlar dediler ki: ‘Neden melekler üstümüze inmiyor veya biz Rabbimizi göremiyoruz...’ (Deliller olmadığından değil) bilakis onlar, içlerinde büyük bir kibir ve gurur taşıdılar ve büyük bir azgınlığa giriştiler. (Onun için inanmadılar, yani inanmak istemediler.)

Onlar, (yani böyle kâfirler,) melekleri gördükleri gün, melekler onlara: “Bugün suçlular için müjde ve kurtuluş yoktur ve mahrum kalacaklardır mahrum!” diyecekler.”¹⁵

“Onlar ancak meleklerin kendilerine gelmesini veya Rabbinin görünmesini veya Rabbinin bir kısım azabının gerçekleşmesini bekliyorlar... Rabbinin bazı azablarının gerçekleştiği gün,

¹⁵ Furkan, 21-22

eğer daha önce iman etmemişse veya imanı ona bir fayda sağlamamışsa, hiç kimsenin, o gün iman etmesi ona menfaat vermez. De ki: “Bekleyin! Biz de bekliyoruz...”¹⁶

Şimdi geçelim tefsirlerine:

Aziz kardeşlerim,

O gece benden sual ettiniz; ben cevabını vermedim. Çünkü mesâil-i imaniyenin (imanî konular) münakaşa suretinde bahsi caiz değildir. Siz münakaşa suretinde bahsetmiştiniz. Şimdilik, münakaşanızın esası olan üç sualinize gayet muhtasar (özet, kısa) bir cevap yazıyorum. Tafsilini, Eczacı Efendinin isimlerini yazmış olduğu Sözlere'de bulursunuz. Yalnız, Kader ve cüz-ü ihtiyarîye ait Yirmi Altıncı Söz hatırıma gelmemişti, size söylememiştim, ona da bakınız; fakat gazete gibi okumayınız.

Eczacı Efendinin o Sözlere'yi mütalâa etmesini havale ettiğimin sırrı şudur ki: O çeşit meselelerdeki şüpheler, erkân-ı imaniyenin zaafından ileri geliyor. O Sözlere ise, erkân-ı imaniyeyi (imanın rükunları) tamamıyla ispat ederler.

Birinci Sualiniz: Hazret-i Âdem'in (a.s.) Cennetten ihracı (çıkartılması) ve bir kısım benî-âdem'in (insanoğlunun) Cehenneme idhali (sokulması) ne hikmete mebnidir (bir faydaya binaen)..

Elcevap: Hikmeti, tavziftir (görevlendirmedir). Öyle bir vazife ile me'mur edilerek gönderilmiştir ki, bütün terakkiyât-ı mâneviye-i beşeriyenin (insanın manevi kalkınmalarının) ve bütün istidâdât-ı beşeriyenin (insan yeteneklerinin) inkişaf (filiz vermesi) ve inbisatları (yayılması) ve mahiyet-i insaniyenin bütün esmâ-i İlâhiyeye bir âyine-i câmia (kapsamlı ayna) olması, o vazifenin netâicindedir (neticelerindedir). Eğer Hazret-i Âdem Cennette kalsaydı, melek gibi makamı sabit kalırdı; istidâdât-ı beşeriye inkişaf etmezdi. Hâlbuki yeknesak (tek tarz) makam sahibi olan melâikeler çoktur; o tarz ubudiyet için insana ihtiyaç yok. Belki hikmet-i İlâhiye, nihayetsiz makamâtı kat' edecek (mesafe alacak) olan insanın istidadına muvafık (uygun) bir dâr-ı teklifi (sorumluluk yurdunu) iktiza ettiği için, melâikelerin aksine olarak, muktezâ-yı fitratları olan malûm günahla (bilinen günahla) Cennetten ihraç edildi. Demek, Hazret-i Âdem'in Cennetten ihracı ayn-ı hikmet ve mahz-ı rahmet olduğu gibi, küffârın da (kafirlerin de) Cehenneme idhalleri haktır ve adalettir.

Onuncu Sözün Üçüncü İşareti'nde denildiği gibi; çendan (gerçi) kâfir az bir ömürde bir günah işlemiş, fakat o günah içinde nihayetsiz bir cinayet var.

Çünkü küfür, bütün kâinatı tahkirdir, kıymetlerini tenzil etmektir ve bütün masnuatın Vahdâniyete şهادetlerini tekziptir ve mevcudat ayinelerinde cilve(yansıma)leri görünen esmâ-i İlâhiyeyi tezyiftir (çürütmedir). Onun için, mevcudatın hakkını kâfirden almak üzere, mevcudatın Sultanı olan Kahr-ı Zülcelâlin (büyüklük ve kahr sahibi Allah'ın), kâfirleri ebedî Cehenneme atması ayn-ı hak ve adalettir. Çünkü nihayetsiz cinayet nihayetsiz azâbı ister.

İkinci Sualiniz: Şeytanların halkı (yaratması) ve icadı ne içindir? Cenâb-ı Hak, şeytanı ve şerleri halk etmiş, hikmeti nedir? Şerrin halkı şerdir, kabîhin (çirkinin) halkı kabîhdır.

Elcevap: Hâşâ!.. Halk-ı şer (kötülüğü yaratma) şer değil, belki kesb-i şer (kötülüğü işleme)

¹⁶ En'am, 158

şerdir. Çünkü halk ve icad bütün netâic(neticeler)e bakar; kesb, hususî bir mübaşeret olduğu için, hususî netâice bakar. Meselâ, yağmurun gelmesinin binlerle neticeleri var; bütünü de güzeldir. Sû-i ihtiyarıyla (kötü seçimiyle) bazıları yağmurdan zarar görse, “Yağmurun icadı rahmet değildir” diyemez, “Yağmurun halkı şerdir” diye hükmedemez. Belki sû-i ihtiyarıyla ve kesbiyle onun hakkında şer oldu. Hem ateşin halkında çok faideler var; bütünü de hayırdır. Fakat bazıları, sû-i kesbiyle, sû-i istimaliyle ateşten zarar görse, “Ateşin halkı şerdir” diyemez. Çünkü ateş yalnız onu yakmak için yaratılmamış. Belki o, kendi sû-i ihtiyarıyla, yemeğini pişiren ateşe elini soktu ve o hizmetkârını kendine düşman etti.

Elhasıl: Hayr-ı kesir (çok iyilik) için, şerr-i kalil (az kötülük) kabul edilir. Eğer şerr-i kalil olmamak için, hayr-ı kesiri intaç eden bir şer terk edilse, o vakit şerr-i kesir irtikâp edilmiş (işlenmiş) olur. Meselâ, cihada asker sevk etmekte, elbette bazı cüz’î ve maddî ve bedenî zarar ve şer olur. Fakat o cihadda hayr-ı kesir var ki, İslâm, küffârın istilâsından kurtulur. Eğer o şerr-i kalil için cihad terk edilse, o vakit hayr-ı kesir gittikten sonra, şerr-i kesir gelir. O ayn-ı zulümdür. Hem meselâ, kangren olmuş ve kesilmesi lâzım gelen bir parmağın kesilmesi hayırdır, iyidir. Hâlbuki zâhiren bir şerdir. Parmak kesilmezse el kesilir, şerr-i kesir olur.

İşte, kâinattaki şerlerin, zararların, beliyelerin (bela) ve şeytanların ve muzırların halk ve icadları şer ve çirkin değildir; çünkü çok netâic-i mühimme için halk olunmuşlardır. Meselâ, melâikelere şeytanlar musallat olmadıkları için, terakkiyat(kalkınma)ları yoktur; makamları sâbittir, tebeddül etmez (değişmez.) Kezâ, hayvânâtın dahi, şeytanlar musallat olmadıkları için, mertebeleri sabittir, nâkıstır. Âlem-i insaniyette ise, merâtib-i terakkiyat (kalkınma mertebeleri) ve tedenniyat (alçalmalar), nihayetsizdir. Nemrutlardan, Firavunlardan tut, tâ sıddıkîn-i evliya (evliyanın büyükleri) ve enbiyaya (peygamberlere) kadar gayet uzun bir mesafe-i terakki var.

İşte, kömür gibi olan ervâh-ı sâfileyi (alçak ruhlar), elmas gibi olan ervâh-ı âliyeden (yüksek ruhlar) temyiz ve tefrik için, şeytanların hilkatiyle ve sırr-ı teklif (sorumluluk sırrı) ve ba’s-ı enbiya (peygamberlerin gönderilişi) ile, bir meydan-ı imtihan ve tecrübe ve cihad ve müsabaka (yarış alanı) açılmış. Eğer mücahede ve müsabaka olmasaydı, maden-i insaniyetteki (insanlık cevherindeki) elmas ve kömür hükmünde olan istidatlar beraber kalacaktı. Âlâ-yı illiyyîndeki Ebu Bekr-i Sıddık’ın ruhu, esfel-i sâfilîndeki Ebu Cehil’in ruhuyla bir seviyede kalacaktı.

Demek, şeyâtin (şeytanlar) ve şerlerin yaratılması, büyük ve küllî neticeye baktığı için, icadları şer değil, çirkin değil. Belki, sû-i istimalâtın ve kesb denilen mübaşeret-i hususiye(özel dokunma, işleme)den gelen şerler, çirkinlikler kesb-i insana (insanın işlemesine) aittir; icad-ı İlâhîye ait değildir.

Eğer sual etseniz ki: Bi’set-i enbiya (peygamberlerin gönderilişi) ile beraber şeytanların vücudundan ekser insanlar kâfir oluyor, küfre gidiyor, zarar görüyor. **“El-hükmü li’l-ekser”** (hüküm çoğunluğa göredir) kaidesince, ekser ondan şer görse, o vakit halk-ı şer şerdir; hattâ bi’set-i enbiya dahi rahmet değil denilebilir?

Elcevap: Kemiyyetin (niceliğin), keyfiyete (niteliğe) nisbeten ehemmiyeti yok. Asıl ekseriyet, keyfiyete bakar.

Meselâ, yüz hurma çekirdeği bulunsa, toprak altına konup su verilmezse ve muamele-i kimyeviye görmezse ve bir mücahede-i hayatiyeye mazhar olmazsa, yüz para kıymetinde yüz çekirdek olur. Fakat su verildiği ve mücahede-i hayatiyeye maruz kaldığı vakit, sû-i mizacın-

dan sekseni bozulsa, yirmisi meyvedar yirmi hurma ağacı olsa, diyebilir misin ki, “Suyu vermek şer oldu, ekserisini bozdu”? Elbette diyemezsin. Çünkü o yirmi, yirmi bin hükmüne geçti. Sekseni kaybeden, yirmi bini kazanan zarar etmez, şer olmaz.

Hem meselâ, tavus kuşunun yüz yumurtası bulunsa, yumurta itibarıyla beş yüz kuruş eder. Fakat o yüz yumurta üstünde tavus oturtulsa, sekseni bozulsa, yirmisi yirmi tavus kuşu olsa, denilebilir mi ki, “Çok zarar oldu, bu muamele şer oldu, bu kuluçkaya kapanmak çirkin oldu, şer oldu”? Hayır, öyle değil, belki hayırdır. Çünkü o tavus milleti ve o yumurta tairesi, dört yüz kuruş fiyatında bulunan seksen yumurtayı kaybedip, seksen lira kıymetinde yirmi tavus kuşu kazandı.

İşte, nev-i beşer, bi’set-i enbiya ile, sırr-ı teklif (sorumluluk inceliği) ile, mücahede ile, şeytanlarla muharebe ile kazandıkları yüz binlerle enbiya ve milyonlarla evliya ve milyarlarla asfiya gibi âlem-i insaniyetin güneşleri, ayları ve yıldızları mukabilinde, kemiyetçe kesretli, keyfiyetçe ehemmiyetsiz hayvânât-ı muzırta (zararlı hayvanlar) nevinden olan küffârî (kafirleri) ve münafıkları kaybetti.

Üçüncü Sualiniz: Cenâb-ı Hak musibetleri veriyor, belâları musallat ediyor. Hususan mamsullara, hattâ hayvanlara bu zulüm değil mi?

Elcevap: Hâşâ! Mülk Onundur. Mülkünde istediği gibi tasarruf eder. Hem acaba, san’atkâr bir zat, bir ücret mukabilinde seni bir model yapıp, gayet san’atkârâne yaptığı murassa’ (cevherlerle süslü) bir libası sana giydiriyor; hünerini, maharetini göstermek için kısaltıyor, uzaltıyor, biçiyor, kesiyor, seni oturtuyor, kaldırıyor. Sen ona diyebilir misin ki, “Beni güzellestiren elbiseyi çirkinleştirdin; bana, oturtup kaldırmakla zahmet verdin”? Elbette diyemezsin. Dersen divanelik edersin. Aynen öyle de, Sâni-i Zülcelâl göz, kulak, lisan gibi duygularla murassa’, gayet san’atkârâne bir vücudu sana giydirmiş. Mütenevvi (çeşit çeşit) isimlerinin nakışlarını göstermek için seni hasta eder, müptelâ eder, aç eder, tok eder, susuz eder, bu gibi ahvalde yuvarlatır. Mahiyet-i hayatiyeyi kuvvetleştirmek ve cilve-i esmâsını göstermek için, seni böyle çok tavırlarda gezdiriyor. Sen eğer desen, “Beni niçin bu mesâibe (musibetlere) müptelâ ediyorsun?” Temsilde işaret edildiği gibi, yüz hikmet seni susturacak.

Zaten sükûn ve sükûnet, atâlet, yeknesaklık, tevakkuf (durgunluk), bir nevi ademdir (yokluktur) zarardır. Hareket ve tebeddül; vücuttur, hayırdır. Hayat, harekâtla kemâlâtını bulur, beliyat (belalar) vasıtasıyla terakki eder. Hayat, cilve-i esmâ (Allah’ın isimlerinin yansıması) ile muhtelif harekâta mazhar olur, tasaffî eder (süzülür) kuvvet bulur, inkişaf eder, inbisat eder, kendi mukadderâtını yazmasına müteharrik (hareketli) bir kalem olur, vazifesini ifa eder, ücret-i uhreviyeye (ahiret ücretine) kesb-i istihkak eder (hak kazanır).

İşte, münakaşanızın içindeki üç sualinizin muhtasar cevapları bu kadardır. İzahları otuz üç adet “Sözler”dedir.

(12. Mektup’tan)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÂİNAT İÇİNDE İBADETİN MAHİYETİ VE İBADETİN İNSAN İÇİN GEREKLİLİĞİ

Şu kâinatın tılsım-ı muğlâkını (kapalı, açılması zor muska) açan “Amentu billahi ve bilyevmil âhiri (Allah’a ve ahirete inanıyorum) sözü ve akidesi, ruh-u beşer (insan ruhu) için saadet kapısını fetheden, ne kadar kıymettar iki tılsım-ı müşkülküşâ (açılması zor muska) olduğunu; ve sabır ile Hâlıkına tevekkül (işini Allah’a bırakma) ve ilticâ (sığınma) ve şükür ile Rezzâkından (rıзык veren) suâl (istek, dua) ve duâ, ne kadar nâfi ve tiryak gibi iki ilâç olduğunu; ve Kur’ân’ı dinlemek, hükmüne inkiyâd (boyun eğme) etmek, namazı kılmak, kebâiri terk etmek ebedü'l-âbâd (ebedler ebedi) yolculuğunda ne kadar mühim, değerli, revnaktar (güzel) bir bilet, bir zâd-ı âhîret (ahiret katığı), bir nur-u kabir olduğunu anlamak istersen, şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle:

Bir zaman, bir asker, meydan-ı harb ve imtihanında, kâr ve zarar deverânında (dönüşümünde) pek müthiş bir vaziyete düşer. Şöyle ki:

Sağ ve sol iki tarafından dehşetli derin iki yara ile yaralı ve arkasında cesîm (iri, büyük) bir arslan, ona saldırmak için bekliyor gibi duruyor. Ve gözü önünde bir darağacı dikilmiş. Bütün sevdiklerini asıp mahvediyor. Onu da bekliyor. Hem, bu hali ile beraber, uzun bir yolculuğu var, nefyediliyor (sürülüyor). O bîçare, şu dehşet içinde me’yusâne düşünürken, sağ cihetinde Hızır gibi bir hayırhâh (hayırsever), nurânî bir zât peydâ olur (bulunur), ona der:

“Me’yus (ümitsiz) olma! Sana iki tılsım verip öğreteceğim. Güzelce istimâl etsen, o arslan sana musahhar (boyun eğen) bir at olur.

Hem, o darağacı sana keyif ve tenezzüh için hoş bir salıncağa döner.

Hem, sana iki ilâç vereceğim. Güzelce istimâl etsen, o iki müteaffîn (kokuşmuş) yaraların, iki güzel kokulu gül-ü Muhammedî (Aleyhissalâtü Vesselâm) denilen latîf çiçeğe inkılâb ederler.

Hem, sana bir bilet vereceğim. Onunla, uçar gibi, bir senelik bir yolu bir günde kesersin. İşte, eğer inanmıyorsan, bir parça tecrübe et. Tâ doğru olduğunu anlayasın.”

Hakikaten bir parça tecrübe etti. Doğru olduğunu tasdik etti.

Evet, ben, yani şu bîçare Said dahi bunu tasdik ederim. Çünkü biraz tecrübe ettim, pek doğru gördüm.

Bundan sonra birden gördü ki, sol cihetinden şeytan gibi derras, ayyaş, aldaticı bir adam çok zînetler, süslü sûretler, fantâziyeler, müskirler (sarhoşluk verici içkiler) beraber olduğu halde geldi. Karşısında durdu. Ona dedi:

“Hey arkadaş! Gel, gel. Beraber işret edip keyfedelim. Şu güzel kız sûretlerine bakalım. Şu hoş şarkıları dinleyelim. Şu tatlı yemekleri yiyelim.”

Sual: “Hâ, hâ... Nedir ağzında gizli okuyorsun?”

Cevap: “Bir tılsım..”

– Bırak şu anlaşılmaz işi. Hazır keyfimizi bozmayalım.

S – Hâ!.. Şu ellerindeki nedir?

C – Bir ilâç.

– At şunu. Sağlamsın. Neyin var? Alkış zamanıdır.

S – Hâ!.. Şu beş nişanlı kâğıt nedir?

C – Bir bilet. Bir tâyinât senedi.

– “Yırt bunları. Şu güzel bahar mevsiminde yolculuk bizim nemize lâzım..” der. Her bir desîse ile onu iknâa çalışır. Hattâ o bîçare ona biraz meyleder. Evet, insan aldanır. Ben de öyle bir dессasa aldandım.

Birden sağ cihetinden, ra’d (gökgürültüsü) gibi bir ses gelir. Der:

“Sakin aldanma! Ve o dессasa de ki: Eğer arkamdaki arslanı öldürüp, önümdeki darağacını kaldırıp, sağ ve solumdaki yaraları def” edip peşim(önüm)deki yolculuğu men edecek bir çare sende varsa, bulursan; haydi yap, göster, görelim. Sonra de, ‘Gel keyfedelim.’ Yoksa sus, hey sersem!.. Tâ Hızır gibi bu zât-ı semâvî dediğini desin...”

İşte ey gençliğinde gülmüş, şimdi güldüğüne ağlayan nefsim! Bil!.. O bîçare asker ise, sensin ve insandır. Ve o arslan ise eceldir. Ve o darağacı ise, ölüm ve zevâl ve firâktır ki; gece gündüzün dönmesinde her dost vedâ eder, kaybolur. Ve o iki yara ise; birisi, müz’ic (ezici, sıkıntı verici) ve hadsiz bir acz-i beşerî (insanın güçsüzlüğü), diğeri elîm (elem verici), nihayetsiz (sonsuz) bir fakr-ı insanîdir (insanın muhtaçlığıdır.)

Ve o nefy (sürülme) ve yolculuk ise, âlem-i ervâhtan, rahm-ı maderden (ana karnından), sabâvetten (çocukluktan), ihtiyarlıktan, dünyadan, kabirden, Berzâhtan, Haşirden, Sıratın geçer bir uzun sefer-i imtihandır.

Ve o iki tılsım ise, Cenâb-ı Hakka imân ve âhirete imândır.

Evet, şu kudsî tılsım ile ölüm, insan-ı mü’mini zindan-ı dünyadan bostan-ı cinâna, huzur-u Rahmâna götüren bir musahhar at ve burak sûretini alır. Onun içindir ki, ölümün hakikatini gören kâmil insanlar, ölümü sevmişler. Daha ölüm gelmeden ölmek istemişler.

Hem zevâl (ayrılış, gidiş) ve firâk (ayrılış), memat (ölüm) ve vefât ve darağacı olan mürûr-u zaman (zamanın geçmesi), o imân tılsımı ile, Sâni-i Zülcelâlin taze taze, renk renk, çeşit çeşit mu’cizât-ı nakşını (nakışlı işleyişin mucizelerini), havârik-ı kudretini (kudret harikalarını), tecelliyât-ı rahmetini (rahmet yansımalarını), kemâl-i lezzetle seyr ve temâşâyâ vâsita sûretini alır. Evet, güneşin nurundaki renkleri gösteren aynaların tebeddül edip tazelenmesi ve sinema perdelerinin değişmesi daha hoş, daha güzel manzaralar teşkil eder.

Ve o iki ilâç ise, biri sabır ile tevekküldür. Hâlıkının kudretine istinad (dayanma), hikmetine itimaddır. Öyle mi?

Evet, emr-i kun feykûne (ol deyip, oluveren emre) mâlik bir Sultan-ı Cihâna acz tezkeresiyle istinad eden bir adamın ne pervâsı olabilir? Zîrâ en müthiş bir musîbet karşısında, “*İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râci’ûne*”¹⁷ deyip, itminân-ı kalb (kalb huzur ve sükûneti) ile Rabb-i Rahîmine itimad eder. Evet, ârif-i billâh (Allah’ı tanıyan); aczden, mehâfetullahtan (Allah korkusundan) telezzüz eder (lezzet alır.) Evet, havf(korku)da lezzet vardır. Eğer bir yaşındaki bir çocuğun akli bulunsa ve ondan suâl edilse, “En leziz ve en tatlı hâletin nedir?”

Belki diyecek: “Aczimi, zaafımı anlayıp, vâlidemin tatlı tokatından korkarak, yine vâlidemin şefkatli sînesine sığındığım hâlettir.” Hâlbuki bütün vâlidelerin şefkatleri, ancak bir lem’a-i tecellî-i Rahmettir. Onun içindir ki, kâmil insanlar aczde ve havfullahta (Allah korkusunda) öyle bir lezzet bulmuşlar ki, kendi havl (kuvvet) ve kuvvetlerinden şiddetle teberri edip, Allah’a acz ile sığınmışlar. Aczi ve havfı (güçsüzlüğü ve korkuyu) kendilerine şefaatchi yapmışlar.

Diğer ilâç ise, şükür ve kanaat ile talep (istek) ve duâ ve Rezzâk-ı Rahîmin rahmetine itimaddır. Öyle mi?

Evet, bütün yeryüzünü bir sofraya ni’met eden ve bahar mevsimini bir çiçek destesi yapan ve o sofranın yanına koyan ve üstüne serpen bir Cevâd-ı Kerîmin (ikram sahibi cömertin) misafiri-ne, fakr ve ihtiyaç nasıl elîm (acıklı) ve ağır olabilir? Belki fakr ve ihtiyacı, hoş bir iştihâ sûretini alır. İştihâ gibi, fakrın tezyidine (artırmasına) çalışır. Onun içindir ki, kâmil insanlar, fakr ile fahretmişler. (Sakın yanlış anlama! Allah’a karşı fakrını hissedip, yalvarmak demektir. Yoksa fakrını halka gösterip, dilencilik vaziyetini almak demek değildir.)

Ve o bilet, senet ise, başta namaz olarak, edâ-i ferâiz (farzları yapmak) ve terk-i kebâirdir. (Büyük günahları işlememektir.) Öyle mi?

Evet, bütün ehl-i ihtisas ve müşâhedenin ve bütün ehl-i zevk ve keşfin ittifakıyla, o uzun ve karanlıklı ebedü’l-âbâd (ebedler ebedi) yolunda zâd ve zahîre, ışık ve burak ancak Kur’ân’ın evâmîr(emirler)ini imtisâl (uyma) ve nevâhîsinden (yasaklarından) içtinâb (çekinme) ile elde edilebilir. Yoksa fen ve felsefe, san’at ve hikmet o yolda beş para etmez. Onların ışıkları kabrin kapısına kadardır.

İşte ey tenbel nefsim! Beş vakit namazı kılmak, yedi kebâiri (büyük günahları) terk etmek ne kadar az ve rahat ve hafiftir. Neticesi ve meyvesi ve fâidesi ne kadar çok, mühim ve büyük olduğunu aklın varsa, bozulmamış ise anlarsın. Ve fisk (günahkârlık) ve sefâhete (ahlaksızlığa) seni teşvik eden şeytana ve o adama dersin:

“Eğer ölümü öldürüp, zevâli (ayrılış ve kopuşu) dünyadan izâle etmek ve aczi (güçsüzlüğü) ve fakrı (ihtiyacı) beşerden kaldırıp kabir kapısını kapamak çaresi varsa, söyle; dinleyelim.

Yoksa sus! Kâinat mescid-i kebirinde (büyük camisinde), Kur’ân, kâinatı okuyor. Onu dinleyelim. O nur (O’nun) ile nurlanalım. Hidâyetiyle amel edelim. Ve onu vird-i zebân (sürekli dilde dolaşan zikir) edelim. Evet, söz Odur ve Ona derler. Hak olup, Haktan gelip, Hak diyen ve hakikati gösteren ve nurânî hikmeti (yararlı bilgiyi) neşreden Odur.”

(7. Söz)

¹⁷ “Biz Allah’a aidiz ve O’na (ahirete) döneceğiz.” (Bakara, 156)

İMAN İLE KÜFRÜN, İBADET İLE FASIKLIĞIN MUVAZENE VE KARŞILAŞTIRILMASI

Ehl-i dalâletin vekili, tutunacak ve dalâletini ona binâ edecek hiçbir şey bulamadığı ve mülzem (susturulmuş) kaldığı zaman şöyle diyor ki:

“Ben, saadet-i dünyayı (dünya mutluluğunu) ve lezzet-i hayatı (hayat lezzetini) ve terakkiyât-ı medeniyeti (medeni kalkınmaları) ve kemâl-i san’atı (mükemmel sanayileşmeyi), kendimce, âhireti düşünmemekte ve Allah’ı tanımamakta ve hubb-u dünyada (dünya sevgisinde) ve hürriyette ve kendine güvenmekte gördüğüm için, insanın ekserîsini bu yola şeytanın himmetiyle sevk ettim ve ediyorum..”

Elcevap: Biz dahi Kur’ân nâmına diyoruz ki: Ey bîçare insan! Aklını başına al, ehl-i dalâletin vekilini dinleme! Eğer onu dinlersen, hasâretin (zararın) o kadar büyük olur ki, tasavvurundan ruh, akıl ve kalb ürperir. Senin önünde iki yol var:

Birisi, ehl-i dalâletin vekilinin gösterdiği şekâvetli (mutsuz) yoldur.

Diğeri, Kur’ân-ı Hakîmin tarif ettiği saadetli yoldur. İşte o iki yolun pekçok muvâzenelerini (karşılaştırmalarını), çok “Sözler”de, hususan “Küçük Sözler”de gördün ve anladın. Şimdi, makam münâsebetiyle, binde bir muvâzenelerini yine gör, anla. Şöyle ki:

Şirk ve dalâletin ve fîsk ve sefâhetin yolu, insanı nihayet derecede sukut ettiriyor. Hadsiz elemeler içinde nihayetsiz ağır bir yükü zayıf ve âciz beline yükletir. Çünkü insan, Cenâb-ı Hakkı tanımazsa ve Ona tevekkül etmezse, o vakit insan, gayet derecede âciz ve zayıf, nihayet derecede muhtaç, fakir, hadsiz musîbetlere mâruz, elemli, kederli bir fânî hayvan hükmünde olup, bütün sevdiği ve alâka peydâ (elde) ettiği bütün eşyadan mütemâdiyen (daima) firâk elemi ni çeke çeke, nihayette bakî kalan bütün ahbabını bir firâk-ı elîm (elem verici ayrılış) içinde bırakıp, kabrin zulümâtına (karanlıklarına) yalnız olarak gider..

Hem, müddet-i hayatında gayet cüz’î bir ihtiyar (seçim özgürlüğü) ve küçük bir iktidar (güç) ve kısacık bir hayat ve az bir ömür ve sönük bir fikir ile nihayetsiz elemeler ile ve emeller ile faydasız çarpışır. Ve hadsiz arzuların ve makâsıdın (maksatların) tahsiline (elde etmesine) semeresiz (ürünsüz) boşu boşuna çalışır.

Hem, kendi vücudunu yükleyemediği halde, koca dünya yükünü bîçare beline ve kafasına yüklenir. Daha Cehenneme gitmeden Cehennem azabını çeker.

Evet, şu elîm (elem verici) elemi ve dehşetli mânevî azabı hissetmemek için, ehl-i dalâlet, iptal-i his (duyguları susturma) nevinden, gaflet sarhoşluğuyla muvakkaten (geçici) hissetmez. Fakat hissedeceği zaman, yani kabre yakın olduğu vakit birden hisseder. Çünkü Cenâb-ı Hakka hakiki abd (kul) olmazsa, kendi kendine mâlik (sahip) zannedecek. Hâlbuki o cüz’î ihtiyar, o küçük iktidarı ile şu fırtınalı dünyada vücudunu idare edemiyor. Hayatına muzır mikroptan tut, tâ zelzeleye kadar binler tâife düşmanları, hayatına karşı tehâcüm (hücum) vaziyetinde görür. Elîm bir korku dehşeti içinde her vakit kendine müthiş görünen kabir kapısına bakıyor.

Hem, bu vaziyette iken, insanîyet itibâriyle, nev-i insanî ile ve dünya ile alâkadar olduğu halde, dünyayı ve insanı bir Hakîm, Alîm, Kadîr, Rahîm, Kerîm bir Zâtın tasarrufunda tasavvur etmediği ve onları tesadüf ve tabiata havale ettiği için, dünyanın ehvâli (korkunç durumları)

ve insanın ahvâli (halleri, vaziyetleri) onu dâimâ iz'âc eder (sıkıntı verir).. Kendi elemiyle beraber insanların elemi de çeker. Dünyanın zelzelesi, tâunu (kolera), tûfanı, kaht ü galâsı (kıtlık ve pahalılığı), fenâ ve zevâli (yokoluş ve ayrılışı), ona gayet müz'ic (ezici, sıkıntı verici) ve karanlıklı birer musîbet sûretinde, onu tâzib eder.

Hem şu haldeki insan, merhamet ve şefkate lâıyk değildir. Çünkü kendi kendine bu dehşetli vaziyeti veriyor. Sekizinci Söz'de, kuyuya girmiş iki kardeşin muvâzene-i halinde denildiği gibi: Nasıl bir adam güzel bir bahçede, güzel bir ziyâfette, güzel ahbablar içinde nezâhetli (temiz manzarayı seyretme), tatlı, nâmuslu, hoş, meşrû bir lezzet ve eğlenceye kanaat etmeyip; gayr-ı meşrû ve mülevves (pis) bir lezzet için çirkin ve necis bir şarabı içse, sarhoş olup kendini kış ortasında, pis bir yerde ve hattâ canavarlar içinde tahayyül etse, titreyip bağırp çağırıp çağırıp, nasıl merhamete lâıyk değil.. Çünkü ehl-i nâmus ve mübârek arkadaşlarını canavar tasavvur eder (görür). Onlara karşı hakaret eder. Hem ziyafetteki leziz taamları ve temiz kapları, mülevves, pis taşlar tasavvur eder, kırmaya başlar. Hem mecliste muhterem kitapları ve mânidar mektupları mânâsız ve âdi nakışlar tasavvur eder, yırtarak ayakaltına atar ve hâkezâ... Böyle bir şahıs, nasıl merhamete müstehak değildir, belki tokata müstehaktır.

Öyle de, sû-i ihtiyârından (kötü seçiminden) neş'et eden küfür sarhoşluğu ile ve dalâlet divâneliğiyle Sâni-i Hakîmin şu misafirhâne-i dünyasını, tesadüf ve tabiat oyuncağı olduğunu tevehhüm edip ve cilve-i esmâ-i İlâhiyeyi (Allah'ın isimlerinin yansımaları) tazelandiren masnuâtın, zamanın geçmesiyle vazifelerinin bittiğinden âlem-i gayba (görünmeyen aleme) geçmelerini, adem (yokluk) ile idâm tasavvur ederek; ve tesbihât sadâlarını zevâl ve firâk-ı ebedî vâveylâsı olduklarını tahayyül ettiğinden; ve mektubât-ı Samedâniye (hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah'ın mektupları) olan şu mevcudât sayfalarını mânâsız, karmakarışık tasavvur ettiğinden; ve âlem-i rahmete yol açan kabir kapısını zulümât-ı adem (yokluk karanlıkları) ağız tasavvur ettiğinden; ve eceli, hakiki ahbablara visâl (kavuşma) dâveti olduğu halde, bütün ahbablardan firâk nöbeti tasavvur ettiğinden; hem kendini dehşetli bir azab-ı elîmde bırakıyor.. Hem mevcudâtı, hem Cenâb-ı Hakkın esmâsını, hem mektubâtını inkâr ve tezyif (çürütme) ve tahkir ettiğinden; merhamete ve şefkate lâıyk olmadığı gibi, şiddetli bir azaba da müstehaktır. Hiçbir cihette merhamete lâıyk değildir.

İşte, ey bedbaht ehl-i dalâlet ve sefâhet! Şu dehşetli sukuta (alçalmaya) karşı ve ezici me'yusiyete (ümitsizliğe) mukabil, hangi tekemmülünüz (kalkınmanız), hangi funûnunuz (fenleriniz), hangi kemâliniz, hangi medeniyetiniz, hangi terakkiyâtınız karşı gelebilir? Ruh-u beşerin eşedd-i ihtiyaç (tam bir ihtiyaç) ile muhtaç olduğu hakiki teselliye nerede bulabilirsiniz?

Hem, güvendiğiniz ve bel bağladığınız ve âsâr-ı İlâhiyeyi ve ihsanât-ı Rabbâniyeyi onlara isnad ettiğiniz hangi tabiatınız, hangi esbâbınız, hangi şerikiniz (ortağınız), hangi keşfiyâtınız, hangi milletiniz, hangi bâtıl ma'budunuz sizi, sizce idâm-ı ebedî (ebedi idam) olan mevtin (ölümün) zulümâtından kurtarıp; kabir hududundan, berzah hududundan, mahşer hududundan, Sırat Köprüsünden hâkimâne geçirebilir, saadet-i ebediyeye mazhar edebilir?!

Hâlbuki kabir kapısını kapamadığınız için, siz katî olarak bu yolun yolcusunuz. Böyle bir yolcu, öyle birisine dayanır ki, bütün bu daire-i azîme (büyük saha) ve bu geniş hududlar onun taht-ı emrinde ve tasarrufundadır...

Hem dahi, ey bedbaht ehl-i dalâlet ve gaflet!.. “Gayr-ı meşrû bir muhabbetin neticesi, merhametsiz azab çekmektir” kaidesi sırrınca, siz, fitratınızdaki Cenâb-ı Hakkın zât ve sıfat ve esmâsına sarf edilecek (kullanılacak) muhabbet ve mârifet istidadını (yeteneğini) ve şükür ve

ibâdât (ibadetler) cihazâtını (organlarını) nefsinize ve dünyaya gayr-ı meşrû bir sûrette sarf ettiğinizden, bil-istihkak (hak ederek) cezasını çekiyorsunuz.. Çünkü Cenâb-ı Hakka âit muhabbeti nefsinize verdiniz. Mahbubunuz olan nefsinizin hadsiz belâsını çekiyorsunuz. Çünkü hakiki bir rahatı, o mahbubunuza vermiyorsunuz.

Hem onu, hakiki mahbub olan Kadîr-i Mutlaka tevekkül ile teslim etmiyorsunuz, dâimâ elem çekiyorsunuz.

Hem, Cenâb-ı Hakkın esmâ ve sıfatına âit muhabbeti, dünyaya verdiniz ve âsâr-ı san'atını, âlemin esbâbına taksim ettiniz; belâsını çekiyorsunuz. Çünkü o hadsiz mahbublarınızın bir kısmı size "Allah'a ısmarladık" demeyip, size arkasını çevirip, bırakıp gidiyor. Bir kısmı sizi hiç tanımıyor. Tanısa da sizi sevmiyor, sevse de size bir fayda vermiyor; dâimâ hadsiz firâklardan ve ümitsiz dönmek üzere zevâllerden azab çekiyorsunuz.

İşte, ehl-i dalâletin "saadet-i hayatiye (hayati mutluluk)" ve "tekemmülât-ı insaniye (insani mükemmellikler)" ve "mehâsin-i medeniyet (medeniyet güzellikleri)" ve "lezzet-i hürriyet (serbestiyet lezzeti)" dedikleri şeylerin içyüzleri ve mahiyetleri budur. Sefâhet ve sarhoşluk bir perdedir, muvakkaten hissettirmez. "Tuh onların aklına!" de...

Ammâ, Kur'an'ın Cadde-i nurâniyesi ise, bütün ehl-i dalâletin çektiği yaraları hakâik-i imâniye ile tedâvi eder, bütün evvelki yoldaki zulümâtı (karanlıkları) dağıtır, bütün dalâlet ve helâket kapılarını kapatır. Şöyle ki:

İnsanın zaaf ve aczini ve fakr ve ihtiyacını, bir Kadîr-i Rahîme tevekkül ile tedâvi eder. Hayat ve vücudun yükünü, Onun kudretine, rahmetine teslim edip, kendine yüklemeyip, belki kendisi o hayatına ve nefsinde biner hükmünde bir rahat makam bulur. Kendisinin "nâtik (konuşan) bir hayvan" değil, belki hakiki bir insan ve makbul bir misafir-i Rahmân olduğunu bildirir. Dünyayı bir misafirhâne-i Rahmân olduğunu göstermekle ve dünyadaki mevcudât ise, esmâ-i İlâhiyenin ayineleri olduklarını ve masnuâtı (sanatlı yaratıkları) ise, her vakit tazelenen mektubât-ı Samedâniye olduklarını bildirmekle, insanın fenâ-yı dünyadan ve zevâl-i eşyadan ve hubb-u fâniyâtan gelen yaralarını güzelce tedâvi eder ve evhâmın (kuruntuların) zulümâtından kurtarır..

Hem, mevt (ölüm) ve eceli âlem-i Berzaha giden ve âlem-i Bekâda olan ahablara visâl ve mülâkât mukaddimesi olarak gösterir. Ehl-i dalâletin nazarında bütün ahabından bir firâk-ı ebedî telâkkî ettiği ölüm yaralarını böylece tedâvi eder. Ve o firâk (ayrılış) ayn-ı likâ (kavuşmanın kendisi) olduğunu ispat eder.

Hem kabrin, âlem-i rahmete ve dâr-ı saadete (ebedi mutluluk yurduna) ve bâğistân-ı Cinâna (cennetler bağlarına) ve nuristân-ı Rahmâna (Rahman olan Allah'ın nur âlemine) açılan bir kapı olduğunu ispat etmekle, beşerin en müthiş korkusunu izâle edip, en elîm (elem verici) ve kasâvetli (katılık, sıkıntı verici) ve sıkıntılı olan berzah seyahatini, en leziz (lezzetli) ve ünsiyetli ve ferahlı bir seyahat olduğunu gösterir.. Kabir ile ejderha ağzını kapatır, güzel bir bahçeye kapı açar. Yani, kabir ejderha ağzı olmadığını, belki bâğistân-ı Rahmete (rahmet bağına) açılan bir kapı olduğunu gösterir.

Hem, mü'mine der: "İhtiyârın (serbestiyetin) cüz'î (küçük) ise, kendi Mâlikinin irâde-i külliyesine (geniş serbestiyetine) işini bırak. İktidarın küçük ise, Kadîr-i Mutlakın kudretine itimad et. Hayatın az ise, hayat-ı bâkiyeyi (ebedi hayatı) düşün. Ömrün kısa ise, ebedî bir ömrün var;

merak etme. Fikrin sönük ise, Kur'ân'ın güneşi altına gir. İmânın nuruyla bak ki, yıldız böceği olan fikrin yerine herbir âyet-i Kur'ân, birer yıldız misillü sana ışık verir.

Hem hadsiz emellerin, elemelerin varsa, nihayetsiz bir sevap ve hadsiz bir rahmet seni bekliyor.

Hem hadsiz arzuların, makâsıdın varsa, onları düşünüp muztarip olma. Onlar bu dünyaya sığılmaz, onların yerleri başka diyardır ve onları veren de başkadır.”

Hem der: “Ey insan! Sen kendine mâlik değilsin. Sen, kudreti nihayetsiz bir Kadîr, rahmeti hadsiz bir Rahîm-i Zât-ı Zülcelâlin memlûküsün. Öyle ise sen, kendi hayatını kendine yükleyip zahmet çekme; çünkü hayatı veren Odur, idare eden de Odur.

Hem, dünya sahipsiz değil ki, sen kendi kafana dünya yükünü yüklettirerek ehvâlini (korkunç hallerini) düşünüp merak etme. Çünkü onun sahibi Hakîm'dir, Alîm'dir; sen de misafirsin, fuzûlî olarak karışma, karıştırma.

Hem insanlar, hayvanlar gibi mevcudât başıboş değiller; belki vazifedar memurdurlar. Bir Hakîm-i Rahîmin nazarındadırlar. Onların âlâm (elemeler) ve meşakkatlerini düşünüp, ruhuna elem çektirme. Ve onların Hâlık-ı Rahîminin rahmetinden daha ileri şefkatini sürme.

Hem, sana düşmanlık vaziyetini alan mikroptan tâ tâun (kolera) ve tûfan ve kaht (kıtlık) ve zelzeleye (depreme) kadar bütün eşyanın dizginleri o Rahîm-i Hakîmin elindedirler. O Hakîm'dir, abes iş yapmaz; Rahîm'dir, rahîmiyeti çoktur. Yaptığı her işinde bir nevi lütuf var.”

Hem der: “Şu âlem, çendan (gerçi), fânîdir; fakat ebedî bir âlemin levâzımâtını (gerekliliklerini) yetiştiriyor. Çendan, zâildir, geçicidir; fakat bâkî meyveler veriyor. Bâkî bir Zâtın bâkî esmâsının cilvelerini gösteriyor. Ve çendan, lezzetleri az, elemeleri çoktur; fakat Rahmân-ı Rahîmin iltifatâtı, zevâlsiz, hakiki lezzetlerdir. Elemeler ise, sevap cihetiyle mânevî lezzet yetiştiriyor. Mâdem meşrû daire, ruh ve kalb ve nefsin bütün lezzetlerine, safâlarına, keyiflerine kâfidir; gayr-ı meşrû daireye girme. Çünkü o dairedeki bir lezzetin bâzan bin elemi var.

Hem hakiki ve dâimî lezzet olan iltifatât-ı Rahmâniyeyi (Allah'ın ilgilenmelerini) kaybetmeye sebeptir.

Hem, dalâletin yolunda –sâbıkan beyân edildiği gibi– esfel-i sâfilîne (en düşük seviyeye) insanı öyle bir sukut (düşüş) ettiriyor ki, hiçbir medeniyet, hiçbir felsefe ona çare bulamadıkları ve o derin zulümât (karanlıklar) kuyusundan hiçbir terakkiyât-ı beşeriye (insani kalkınmalar), hiçbir kemâlât-ı fenniye (fennin gelişmeleri) insanı çıkaramadığı halde, Kur'ân-ı Hakîm, imân ve amel-i sâlih ile o esfel-i sâfilîne sukuttan insanı âlâ-yı illiyyîne (en yüce mertebeye) çıkarır.. Ve delâil-i katiye (kesin deliller) ile çıkarmasını ispat ediyor. Ve o derin kuyuyu terakkiyât-ı mânevîyenin basamaklarıyla ve tekemmülât-ı ruhiyenin (ruhî mükemmelliklerin) cihazâtıyla dolduruyor.

Hem, beşerin uzun ve fırtınalı ve dağdağalı (fırtınalı, karışık) olan ebed tarafındaki yolculuğunu gayet derecede teshîl eder ve kolaylaştırır. Bin, belki elli bin senelik mesafeyi bir günde kestirecek vesâiti (vasita ve vesileleri) gösterir.

Hem, Sultan-ı Ezel ve Ebed olan Zât-ı Zülcelâli tanıttirmekle, insana, Ona bir memur abd ve

bir vazifedar misafir vaziyetini verir. Hem dünya misafirhânesinde, hem berzahî ve uhrevî menzillerde kemâl-i rahatla seyahatini temin eder.

Nasıl ki, bir padişahın müstakîm bir memuru, onun daire-i memleketinde, hem her vilâyetin hududlarından suhûletle (kolaylıkla) ve tayyâre (uçak), gemi, şimendifer (tren) gibi süratli vâsita-i seyahatle gezer, geçer; öyle de, Sultan-ı Ezelîye imân ile intisab eden (bağlanan) ve amel-i sâlih ile itaat eden bir insan, şu misafirhâne-i dünya menzillerinden ve âlem-i berzah (kabir âlemi) ve âlem-i mahşer dairelerinden ve hakeza (böylece) kabirden sonraki bütün âlemlerin geniş hududlarından berk (şimşek) ve burak süratinde geçer; tâ saadet-i ebediyeyi (ebedi mutluluk) bulur..” Ve şu hakikati katî ispat eder ve asfiyâ ve evliyâyâ gösterir.

Hem de, Kur’ân’ın hakikati der ki; Ey mü’min! Sendeki nihayetsiz muhabbet kabiliyetini çirkin ve noksan ve şerûr (şerli) ve sana muzır olan nefsi emmârene (kötülüğü isteyen nefsi) verme. Onu mahbub ve onun hevâsını (kötü arzularını) kendine ma’bud ittihaz etme. Belki, sendeki o nihayetsiz muhabbet kabiliyetini, nihayetsiz bir muhabbete lâıyk, hem nihayetsiz sana ihsan edebilen, hem istikbâlde seni nihayetsiz mes’ud eden, hem bütün alâkadar olduğun ve onların saadetleriyle mes’ud olduğun bütün zâtları ihsanâtıyla mes’ud eden, hem nihayetsiz kemâlâtı bulunan ve nihayetsiz derecede kudsi, ulvî, münezzeh, kusursuz, noksansız, zevâlsiz cemâl sahibi olan ve bütün esmâsı nihayet derecede güzel olan ve her isminde pekçok envar-ı hüsün (güzellik nurları) ve cemâl bulunan ve Cennet, bütün güzellikleriyle ve ni’metleriyle Onun cemâl-i rahmetini (rahmet güzelliğini) ve rahmet-i cemâlini (güzelliğin bize acımasını) gösteren ve sevimli ve sevilen bütün kâinattaki bütün hüsün ve cemâl ve mehâsin (güzellikler) ve kemâlât, Onun cemâline ve kemâline işaret eden ve delâlet eden ve emâre (belirti) olan bir Zâtı mahbub ve ma’bud ittihaz et (edin..)”

Hem der: “Ey insan! Onun esmâ ve sıfatına âit istidad-ı muhabbetini (sevgi yeteneği) sâir bekâsız mevcudâta verme, faidesiz mahlûkata dağıtma. Çünkü âsâr (eserler) ve mahlûkat (yaratıklar) fânîdirler. Fakat o âsârda ve o masnuâtta nakışları, cilveleri görünen Esmâ-i Hüsnâ (Allah’ın güzel isimleri), bâkîdirler, dâimîdirler. Ve esmâ ve sıfatının herbirisinde binler merâtib-i ihsan ve cemâl ve binler tabakât-ı kemâl (mükemmellik mertebeleri) ve muhabbet var. Sen yalnız Rahmân ismine bak ki, Cennet bir cilvesi ve saadet-i ebediye bir lem’ası (parıltısı) ve dünyadaki bütün rızık ve ni’met, bir katresidir (damlasıdır).

İşte, şu muvâzene, ehl-i dalâletle ehl-i imânın hayat ve vazife cihetindeki mahiyetlerine işaret eden:

“Gerçekten Biz insanı en güzel bir kıvamda yarattık, sonra onu esfel-i safiline (aşağıların aşağısına) döndürdük... İman edip yararlı işler yapanlar müstesna... (onları ebedileştiriyoruz, ruhlarını koruyup, bir daha diriltip Cennete koyuyoruz.)” (Tin, 4-6)

Hem netice ve âkıbetlerine (sonuçlarına) işaret eden:

Onlar, öldüklerinde yer ve gökler onlara ağlamaz.” (Duhan, 29) olan ayete dikkat et. Ne kadar ulvî, mu’cizâne (mucize göstererek), beyân ettiğimiz muvâzeneyi (karşılaştırmayı) ifade ederler.

(32. Söz’den)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NAMAZ, İBADETLERİN ÖZÜ VE HÜLASASIDIR

Namaz nedir?

“Namaz” kelimesi, kök itibari ile Farsça bir kelimedir, ahenkli, düzgün, şiddetli istek ve arzu demektir. Namaz manasına gelen, Arapça “Salât” kelimesi de dua, ilişki ve rahmet demektir.

Evet, namaz, düzenli bir istek ve dua ile Allah’a yalvarıştır. Onunla bağlanmaktır, rahmetine mazhar olmaktır.

Namazın asıl manası, hak ve gerçek mabud olan Allah’ın kusursuzluğunu, mükemmelliğini, büyüklüğünü bilmektir. Ve sayısız nimetlerine karşı şükretmektir. Yani kul, Allah’ın aşkınlığına karşı söz ve davranışı ile, “Sübhanallah” deyip takdis etmek; hem Allah’ın büyüklüğü ve sonsuzluğuna karşı, söz ve ameliyle “Allahu ekber” deyip tazim etmek; hem cemal ve güzelliğine ve rahmetine karşı “Elhamdu lillah” deyip şükretmektir. Demek bu kelimeler, yani tesbih, tekbir ve hamd, namazın çekirdekleri hükmündedirler. İşte ondandır ki, bu üç şey namazın bütün harekât ve zikirlerinde bulunuyorlar. Hem bundan dolayıdır ki, namazdan sonra, namazın manasını pekiştirmek için, şu mübarek (bereketli, kutsal) kelimeler otuz üç defa tekrar edilir. Namazın anlamı ve özü bu özet kelimeler ile teyid edilir.

Evet, ibadet ve kulluğun manası ve anlamı şudur: Kulun, Allah’ın huzurunda kendi kusur ve eksikliğini, acizlik ve ihtiyacını görüp kâinatı mükemmel bir düzen içinde terbiye eden İlahi rububiyetin, hiçbir şeye muhtaç olmayan O’nun kudret ve gücünün ve sonsuz rahmetinin önünde, hayret ve muhabbetle, severek secde etmesidir.

Yani: İlahi terbiyenin herşeye egemenliği, nasıl ki yaratıklardan ve özellikle insanlardan itaat ve ibadet ister; öyle de, o rububiyetin kutsallığı ve paklığı dahi ister ki, kul, kendi eksiklik ve kusurlarını görüp, bağışlanma dilemekle, sahibi ve terbiyecisi olan Allah’ın bütün kusurlardan pak ve müberra (beri), sapık dinsizlerin batıl düşüncelerinden münezze ve yüce ve maddiyatın bütün eksikliklerinden mukaddes ve arı olduğunu “Sübhanallah” demekle, onun önünde eğilmek ile ilan etsin, bildirsin..

Hem kâinatı terbiye eden o ilahî kudret ve rububiyet dahi ister ki, kul kendi zaifliğini ve yaratıkların güçsüzlüğünü görmeye hiçbirşeye muhtaç olmayan Allah’ın o sonsuz güç ve kudretine karşı severek beğenerek huşu ve huzur ile “Allahu ekber” diyerek O’nun önünde eğilip rükûa gidip O’na sığınsın ve O’na tevekkül etsin.”

Hem terbiye ve rububiyetin sonsuz rahmet hazinesi dahi ister ki; kul, kendi ihtiyaçlarını ve diğer bütün yaratıkların ihtiyaçlarını istek ve dua diliyle gösterip bütün nimetlerin sahibi olan Allah’ın ihsan ve ikramlarını şükür ve hamd ile “Elhamdulillah” demek ile ilan etsin, bildirsin. Demek, namazın fiilleri ve sözleri bu manaları içerdiği için namaz Allah tarafından vazetmiştir, yani yasallaştırılmıştır.

Namaz, kâinattaki rengârenk, çeşit çeşit bütün yaratıkların bütün ibadet ve dualarının bir özettir. Tıpkı insan bütün kâinatın bir özeti olduğu gibi... Onun için namaz farz edilmiş bir yaradılış borcudur...

Neden Beş Vakit?

Elcevap: Nasıl ki, haftalık bir saatin sâniye ve dakika ve saat ve günlerini sayan milleri birbirine bakarlar, birbirinin misâlidirler ve birbirinin hükmünü alırlar.

Öyle de, Cenâb-ı Hakkın bir saat-ı kübrâsı (büyük saati) olan şu âlem-i dünyanın, sâniyesi hükmünde olan gece ve gündüz deverânı ve dakikaları sayan seneler ve saatleri sayan tabakat-ı ömr-ü insan (insan ömrünün dönemleri) ve günleri sayan edvâr-ı ömr-ü âlem (âlem ömrünün devirleri) birbirine bakarlar, birbirinin misâlidirler ve birbirinin hükmündedirler ve birbirini hatırlatırlar.. Meselâ

• Fecir zamanı: tulûa (güneş doğuşuna) kadar; evvel-i bahar (bahar başı) zamanına, hem insanın rahm-ı mâdere (ana karnına) düştüğü âvân(anlar)ına, hem semâvât ve arzın altı gün hilka-tinden birinci gününe benzer ve hatırlatır ve onlardaki şuûnât-ı İlâhiyeyi ihtar eder.

• Zuhr (öğle) zamanı ise, yaz mevsiminin ortasına, hem gençlik kemâline, hem ömr-ü dünyadaki hilka-t-i insan (insan yaradılışı) devrine benzer ve işaret eder. Ve onlardaki tecelliyât-ı rahmeti ve füyûzât-ı ni'meti (nimet feyizlerini) hatırlatır.

• Asr (ikindi) zamanı ise; güz mevsimine, hem ihtiyarlık vaktine, hem âhîrzaman Peygamberinin (Aleyhissalâtu Vesselâm) Asr-ı Saadetine benzer. Ve onlardaki şuûnât-ı İlâhiyeyi (Allah'ın niteliklerini) ve in'âmât-ı Rahmâniyeyi ihtar eder.

• Mağrib (akşam) zamanı ise, güz mevsiminin âhîrinde pek çok mahlûkatın gurûbunu, hem insanın vefâtını, hem dünyanın kıyâmet ibtidâsındaki (başlangıcındaki) harâbiyetini ihtar ile, tecelliyât-ı Celâliyyeyi (büyüklük yansımalarını) ifham (bildirme, anlatma) ve beşeri gaflet uykusundan uyandırır, ikaz eder.

• İşâ (yatsı) vakti ise, âlem-i zulümât, nehar (gündüz) âleminin bütün âsârını siyah kefeni ile setretmesini (gizlemesini), hem kışın beyaz kefeni ile ölmüş yerin yüzünü örtmesini, hem vefât etmiş insanın bakıye-i âsârı (izlerin bakıyesi) dahi vefât edip nisyan perdesi (unutma perdesi) altına girmesini, hem bu dâr-ı imtihan (sorumluluk yurdu) olan dünyanın bütün bütün kapanmasını ihtar ile, Kahhâr-ı Zülcelâlin celâlli tasarrufâtını ilân eder.

• Gece vakti ise, hem kışı, hem kabri, hem âlem-i berzahı ifham ile, ruh u beşer rahmet-i Rahmâna ne derece muhtaç olduğunu insana hatırlatır.

• Ve gecede teheccüd ise, kabir gecesinde ve berzah karanlığında ne kadar lüzumlu bir ışık olduğunu bildirir, ikaz eder. Ve bütün bu inkılâbât içinde, Cenâb-ı Mün'im-i Hakikinin niha-yetsiz ni'metlerini ihtar ile, ne derece hamd ve senâya müstehak olduğunu ilân eder.

• İkinci sabah ise, sabah-ı haşri (haşir sabahı) ihtar eder. Evet, şu gecenin sabahı ve şu kışın baharı ne kadar mâkul ve lâzım ve kat'î ise, haşrin sabahı da, berzahın baharı da o kat'iyettedir.

Demek bu beş vaktin her biri, bir mühim inkılâb başında olduğu ve büyük inkılâbları ihtar ettiği gibi, kudret-i Samedâniyenin tasarrufât-ı azîme-i yevmiyesinin (günlük büyük işlerinin)

işaretiyle hem senevî (yıllık), hem asrî (100 yıllık), hem dehrî (10.000 yıllık) Kudretin mu'cizâtını (mucizelerini) ve Rahmetin hedâyâsını (hediyelerini) hatırlatır.

Demek, asıl vazife-i fitrat ve esâs-ı ubûdiyet ve kat'î borç olan farz namaz, şu vakitlerde lâ-yıktır ve ensebdır (uygundur.)

(9. Söz'den)

2. BİR CEVAP

“Gerçekten, namaz mü'minler üzerine vakti belli bir farz olarak yazılmıştır.”¹⁸

Bir zaman sinnen (yaşça), cismen, rütbeten büyük bir adam bana dedi:

“Namaz iyidir. Fakat her gün her gün beşer defa kılmak çoktur. Bitmediğinden usanç veriyor?”

O zâtın o sözünden hayli zaman geçtikten sonra nefsimi dinledim, işittim ki, aynı sözleri söylüyor. Ve ona baktım, gördüm ki, tembellik kulağıyla şeytandan aynı dersi alıyor. O vakit anladım: O zât, o sözü bütün nüfûs-u emmârenin (kötülük isteyen nefisler) nâmına söylemiş gibidir veya söylettirilmiştir. O zaman, ben dahi dedim:

“Mâdem nefsim emmâredir. Nefsini ıslah etmeyen başkasını ıslah edemez. Öyle ise nefsimden başlarım.”

Dedim: Ey nefis!.. Cehl-i mürekkeb (katmerli cehalet) içinde, tembellik döşeğinde, gaflet uykusunda söylediğin şu söze mukabil “Beş İkazı (uyarısı)” benden işit.

Birinci İkaz

Ey bedbaht nefsim!. Acaba ömrün ebedî midir?.. Hiç kat'î senedin var mı ki, gelecek seneye, belki yarına kadar kalacaksın? Sana usanç veren, tevehhüm-ü ebediyettir. Keyf için ebedî dünyada kalacak gibi nazlanıyorsun. Eğer anlasa idin ki, ömrün azdır, hem fâidesiz gidiyor. Elbette onun yirmi dörtten birisini, hakiki bir hayat-ı ebediyenin saadetine medâr (sebepe, kaynak) olacak bir güzel ve hoş ve rahat ve rahmet bir hizmete sarf etmek (harcama), usanmak şöyle dursun, belki ciddî bir iştîyak ve hoş bir zevki tahrike sebep olur.

İkinci İkaz

Ey şikemperver (hep karnını düşünen) nefsim! Acaba, her gün her gün ekmek yersin, su içersin, havayı teneffüs edersin; sana onlar usanç veriyor mu?.. Mâdem vermiyor; çünkü ihtiyaç tekerrür ettiğinden usanç değil, belki telezzüz ediyorsun (lezzet alıyorsun.)

Öyle ise, hâne-i cisminde (cesed evinde) senin arkadaşların olan kalbimin gıdâsı, ruhumun âb-ı hayatı (hayat suyu) ve latîfe-i Rabbâniyemin (Allah'ı sezen ince duygumun) hava-i nesîmini (temiz oksijenli atmosferini) cezb ve celb eden namaz dahi seni usandırmamak gerektir.

Evet, nihayetsiz teessürât (etkilemeler) ve elemlere mâruz ve mübtelâ (düşkün) ve nihayetsiz

¹⁸ Nisa, 103

telezzüzâta (lezzet almalara) ve emellere meftun ve pürsevdâ (çok sevdalı) bir kalbin kut (gıda) ve kuvveti, herşeye kadir bir Rahîm-i Kerîmin kapısını niyaz ile çalmakla elde edilebilir.

Evet, şu fânî dünyada kemâl-i sür'atle vâveylâ-i firâkı (ayrılış vaveylalarını) koparan giden, ekser mevcudâtla alâkadar bir ruhun âb-ı hayatı ise, herşeye bedel bir Ma'bud-u Bâkînin (ebediyen tapılanın), bir Mahbub-u Sermedînin (ezeli-ebedi sevgilinin) çeşme-i rahmetine, namaz ile teveccüh etmekle içilebilir.

Evet, fitraten ebediyeti isteyen ve ebed için halk olunan ve ezeli ve ebedî bir Zâtın ayinesi olan ve nihaysiz derecede nâzik ve letâfetli bulunan zîşuur (şuurlu) bir sırr-ı insanî (insanın gizli yönü), zînur (nurlu) bir latîfe-i Rabbâniye, şu kasâvetli, ezici ve sıkıntılı, geçici ve zulümâtli ve boğucu olan ahvâl-i dünyeviye içinde, elbette teneffüse pekçok muhtaçtır.. Ve ancak namazın penceresiyle nefes alabilir.

Üçüncü İkaz

Ey sabırsız nefsim! Acaba, geçmiş günlerdeki ibâdet külfetini (zorluğunu) ve namazın meşakkatini ve musîbet zahmetini bugün düşünüp muztarip olmak; hem gelecek günlerdeki ibâdet vazifesini ve namaz hizmetini ve musîbet elemiğini bugün tasavvur edip sabırsızlık göstermek hiç kâr-ı akıl (akıl işi) midir?

Şu sabırsızlıkta misâlin şöyle bir sersem kumandana benzer ki; düşmanın sağ cenah (kanat) kuvveti onun sağındaki kuvvetine iltihak etmiş (katılmış) ve ona taze bir kuvvet olduğu halde, o tutar, mühim bir kuvvetini sağ cenâha gönderir, merkezi zayıflştırır. Hem, sol cenahta düşmanın askeri yok iken ve daha gelmeden büyük bir kuvvet gönderir. "Ateş et!" emrini verir! Merkezi bütün bütün kuvvetten düşürtür. Düşman işi anlar; merkeze hücum eder, tarumar (alt üst) eder.

Evet, buna benzersin. Çünkü geçmiş günlerin zahmeti, bugün rahmete kalbolmuş. Elemi gitmiş, lezzeti kalmış; külfeti, kerâmete iltihak ve meşakkati, sevâba inkılâb etmiş. Öyle ise, ondan usanç almak değil, belki yeni bir şevk, taze bir zevk ve devama ciddî bir gayret almak lâzım gelir. Gelecek günler ise, mâdem gelmemişler, şimdiden düşünüp usanmak ve fütur getirmek, aynen o günlerde açlığı ve susuzluğu ile bugün düşünüp, bağırıp çağırarak gibi bir divâneliktir.

Mâdem hakikat böyledir, âkıl isen, ibâdet cihetinde yalnız bugünü düşün. Ve "Onun bir saatini ücreti pek büyük, külfeti pek az, hoş ve güzel ve ulvî (yüce) bir hizmete sarf ediyorum" de. O vakit senin acı bir füturun (gevşekliğin), tatlı bir gayrete inkılâb eder.

İşte ey sabırsız nefsim! Sen, üç sabır ile mükellefsin:

Birisi: Tâat (ibadetler) üstünde sabırdır.

Birisi: Mâsiyetten (günahattan) sabırdır.

Diğeri: Musîbete karşı sabırdır. Akıl varsa, şu Üçüncü İkazdaki temsilde görünen hakikati rehber tut. Merdâne, "Yâ Sabûr" de, üç sabrı omuzuna al. Cenâb-ı Hakkın sana verdiği sabır kuvvetini, eğer yanlış yolda dağıtmazsan, her meşakkate ve her musîbete kâfi gelebilir.. Ve o kuvvetle dayan.

Dördüncü İkaz

Ey sersem nefsim! Acaba, şu vazife-i ubûdiyet neticesiz midir? Ücreti az mıdır ki, sana usanç veriyor?

Hâlbuki bir adam sana birkaç para verse veyahut seni korkutsa, akşama kadar seni çalıştırır. Ve fütursuz (gevşeklik göstermeden) çalışırsın.

Acaba, bu misafirhâne-i dünyada âciz ve fakir kalbine kût (gıda) ve gnâ (zenginlik) ve elbette bir menzilin (ev, durak) olan kabrinde gıdâ ve ziyâ ve herhalde mahkemen olan Mahşerde senet ve berat ve ister istemez üstünden geçilecek Sırat Köprüsünde nur ve burak olacak bir namaz, neticesiz midir? Veyahut ücreti az mıdır?

Bir adam sana yüz liralık bir hediye vaad etse, yüz gün seni çalıştırır. Hulfü'l-vaad edebilir; o adama itimad edersin, fütursuz işlersin.

Acaba, hulfü'l-vaad (sözünde durmama) hakkında muhâl olan bir Zât, Cennet gibi bir ücreti ve saadet-i ebediye gibi bir hediyeyi sana vaad etse.. Pek az bir zamanda, pek güzel bir vazife seni istihdam etse; sen hizmet etmezsen veya isteksiz, suhre (angarya) gibi veya usançla, yarım yamalak hizmetinle Onu vaadinde itihâm ve hediyesini istihfaf etsen (hafife alsan,) pek şiddetli bir te'dibe ve dehşetli bir tâzibe müstehak olacağını düşünmüyor musun?

Dünyada, hapsin korkusundan, en ağır işlerde fütursuz hizmet ettiğin halde, Cehennem gibi bir haps-i ebedînin havfı (korkusu), en hafif ve latif bir hizmet için sana gayret vermiyor mu?

Beşinci İkaz

Ey dünyaperest (dünyaya tapan) nefsim! Acaba ibâdetteki fütûrun (gevşekliğin) ve namazdaki kusurun, meşâgil-i dünyeviye (dünya işlerinin) kesretinden (çokluğundan) midir? Veyahut derd-i maîşetin meşgalesiyle vakit bulamadığından mıdır? Acaba sırf dünya için mi yaratılmışsın ki, bütün vaktini ona sarf ediyorsun?

Sen istidad cihetiyle bütün hayvanâtın fevkinde olduğunu ve hayat-ı dünyeviye levâzımâtını tedârikte (hazır etme), iktidar cihetiyle, bir serçe kuşuna yetişemediğini biliyorsun. Bundan neden anlamıyorsun ki, vazife-i asliyen hayvan gibi çabalamak değil, belki hakiki bir insan gibi, hakiki bir hayat-ı dâime için sa'y etmektir (çalışmaktır).

Bununla beraber, meşâgil-i dünyeviye dediğin, çoğu sana âit olmayan ve fuzûlî bir sûrette karıştığın ve karıştırdığın mâlâyânî (ilgisiz) meşgalelerdir. En elzemini (en lüzumlu olanını) bırakıp, güyâ binler sene ömrün var gibi en lüzumsuz mâlûmât ile vakit geçiriyorsun. Meselâ, “Zühalin (Satürn) etrafındaki halkaların keyfiyeti nasıldır?” ve “Amerika tavukları ne kadardır?” gibi kıymetsiz şeylerle kıymetli vaktini geçiriyorsun. Güyâ, kozmoğrafya (astronomi) ilminden ve istatistikçi fenninden bir kemâl alıyorsun!

Eğer desen:

“Beni namazdan ve ibâdetten alıkoyan ve fütur (gevşeklik) veren, öyle lüzumsuz şeyler değil, belki derd-i maîşetin zarûrî işleridir.”

Öyle ise, ben de sana derim ki:

Eğer yüz kuruş bir gündelik ile çalışsan, sonra biri gelse, dese ki, “Gel on dakika kadar şurayı kaz. Yüz lira kıymetinde bir pirlanta ve bir zümrüt bulacaksın.” Sen ona, “Yok, gelmem. Çünkü on kuruş gündeliğimden kesilecek, nafakam azalacak” desen... Ne kadar divânece bir bahane olduğunu elbette bilirsin.

Aynen onun gibi, sen, şu bağında nafakan için işliyorsun. Eğer farz namazı terk etsen, bütün sa'yin semeresi, yalnız dünyevî ve ehemmiyetsiz ve bereketsiz bir nafakaya münhasır (yalnızca) kalır. Eğer, sen, istirahat ve teneffüs vaktini ruhun rahatına, kalbin teneffüsüne medâr (kaynak, sebep) olan namaza sarf etsen, o vakit bereketli nafaka-i dünyeviye (dünya geçimi) ile beraber, senin nafaka-i uhreviyene ve zâd-ı âhiretine (ahiret katığına) ehemmiyetli bir menba' olan iki mâden-i mânevî bulursun:

- Birinci mâden: Bütün bağındaki (Bu makam, bir bağda bir zata bir derstir ki, bu tarz ile beyan edilmiş) yetiştirdiğin -çiçekli olsun, meyveli olsun- her nebâtın, her ağacın tesbihâtından, güzel bir niyet ile bir hisse alıyorsun.

- İkinci mâden: Hem, bu bağdan çıkan mahsulâtın kim yese -hayvan olsun, insan olsun, inek olsun, sinek olsun, müşteri olsun, hırsız olsun- sana bir sadaka hükmüne geçer. Fakat o şart ile ki, sen, Rezzâk-ı Hakiki nâmına ve izni dairesinde tasarruf etsen ve Onun malını, Onun mah-lûkatına veren bir tevzîât memuru nazarıyla kendine baksan...

İşte, bak, namazı terk eden ne kadar büyük bir hasâret eder, ne kadar ehemmiyetli bir serveti kaybeder! Ve sa'ye pek büyük bir şevk veren ve amelde büyük bir kuvve-i mânevî temin eden o iki neticeden ve o iki mâdenden mahrum kalır, iflas eder. Hattâ ihtiyarlandıkça bahçecilikten usanır, fütur gelir. “Neme lâzım,” der.. “Ben zâten dünyadan gidiyorum. Bu kadar zahmeti ne için çekeceğim?” diyecek, kendini tenbelliğe atacak. Fakat evvelki adam der: “Daha ziyâde ibâdetle beraber, sa'y-i helâle çalışacağım. Tâ, kabrime daha ziyâde ışık göndereceğim. Âhiretime daha ziyâde zahîre tedârik edeceğim.”

Elhâsıl: Ey nefis! Bil ki: Dünkü gün senin elinden çıktı. Yarın ise, senin elinde senet yok ki, ona mâliksin. Öyle ise, hakiki ömrünü bulduğun gün bil. Lâakal, günün bir saatini ihtiyat akçesi gibi, hakiki istikbâl için teşkil olunan bir sandukça-i uhreviye olan bir mescide veya bir seccâdeye at.

Hem bil ki; her yeni gün, sana, hem herkese bir yeni âlemin kapısıdır.

Eğer namaz kılmazsan, senin o günkü âlemin zulümâtlı ve perişan bir halde gider. Senin aleyhinde âlem-i misâlde şehâdet eder. Zîrâ herkesin, her günde, şu âlemden, bir mahsus âlemi var. Hem o âlemin keyfiyeti o adamın kalbine ve amelinde tâbidir.

Nasıl ki âyininde görünen muhteşem bir saray, âyinenin rengine bakar. Siyah ise, siyah görünür; kırmızı ise, kırmızı görünür. Hem, onun keyfiyetine bakar. O âyine şişesi düzgün ise sarayı güzel gösterir, düzgün değil ise çirkin gösterir. En nâzik şeyleri kaba gösterdiği misillü, sen kalbinle, aklınla, amelinle, gönlünle kendi âleminin şeklini değiştirirsin. Ya aleyhinde, ya lehinde şehâdet ettirebilirsin.

Eğer namazı kılsan, o namazın ile o âlemin Sâni-i Zülcelâline müteveccih olsan, birden sana bakan âlemin tenevvür eder. Âdetâ, namazın, bir elektrik lâmbası ve namaza niyetin, onun

düğmesine dokunması gibi o âlemin zulümâtını dağıtır. Ve o herc ü merc-i dünyeviyedeki (dünyevi karışıklıktaki) karma karışık perişâniyet içindeki tebeddülât (değişmeler) ve harekât, hikmetli bir intizam ve mânidar bir kitâbet-i Kudret (kudret yazısı) olduğunu gösterir: “*Allahu nurussemavati velardi*”¹⁹ âyet-i pürenvârından (çok nurlu ayetinden) bir nuru senin kalbine serper. Senin o günkü âlemini, o nurun in’ikâsıyla ışıktandırır. Senin lehinde nurâniyetle şehâdet ettirir.

Sakın deme:

“Benim namazım nerede, şu hakikat-i namaz nerede!”

Zîrâ bir hurma çekirdeği, bir hurma ağacı gibi, kendi ağacını tavsif eder (tanımlar.). Fark yalnız icmâl ve tafsil ile olduğu gibi; senin ve benim gibi bir âmînin (avamın) -velev hissetmezse- namazı, büyük bir velînin namazı gibi, şu nurdan bir hissesi var, şu hakikatten bir sırrı vardır -velev şuurun taallûk etmezse.- Fakat derecâta göre inkişaf (açılma) ve tenevvürü (nurlanması) ayrı ayrıdır..

Nasıl bir hurma çekirdeğinden tâ mükemmel bir hurma ağacına kadar ne kadar merâtib bulunur... Öyle de, namazın derecâtında da, daha fazla merâtib (mertebeler) bulunabilir. Fakat bütün o merâtibde, o hakikat-i nurâniyenin esâsı bulunur...

(21. Söz’den)

– S: Neden dini prtaikler saate göre değil de, Güneş ve Aya göre ayarlanmıştır?

– Cevap: Evet İslam ve diğer dinler de, saati değil de ay ve güneşi ölçü tutmuş, bunun birçok hikmeti vardır:

- 1- İnsanların çoğu teknik bilgiye sahip değildir. Dolayısıyla vakitlerini daima güneşe göre ayarlarlar; ayrıca yukarıda anlatıldığı gibi; o güneş ve ay durumlarının ayrı bir anlamı vardır. Ve bu asırdaki gibi saat bulundurma imkânı her zaman bulunmazdı.
- 2- Vakitlerin esnek ve kaygan olması insan ruhu ve sağlığı için çok önemli bir unsurdur; insanı monotonluktan kurtardığı gibi, ona canlı, esnek bir düzen verir.
- 3- Dünyanın 24 saati, senenin 4 mevsimi ve bu dört mevsimdeki gün ve gecelerin kısalık ve uzunluktaki değişkenliği ve doğallığı ve o değişkenlik içinde sürekli bir ibadet ortamı nerede? Sabah 8.00, akşam 18.00 monotonluğu ve kış ve yaz mevsimlerinin zahmetleri nerede?
- 4- İnanmış insan, vaktin kısalığına, uzunluğuna, sıcağına, soğuğuna bakmadan, her halukarda günlük görevlerini yerine getirir. Böyle bir durum ise insana güçlü bir eğitim ve sağlık veren bir eylemdir.
- 5- Eğer Ramazan ve Hac, aya göre, namaz güneşe göre ayarlanmasa idi, dünyanın bir tarafı hep sıcak günlerde oruç tutacaktı ve hep sıcak saatlerde namaz ödevini yerine getirmek zorunda kalacaktı. Ayrıca yukarıda anlatıldığı gibi güneş ve ay hareketleri birçok çağrışımları ve değişik manaları hatırlatır.

¹⁹ “Allah, göklerin ve yerin nurudur.” (Nur, 35)

İKİ REKÂT NAMAZ

NASIL VE NE NİYETLE KILINMALI?

Önce, kâinatın manevi kalbi olan Kabeye yönelmeli, günlük kirlere arınmalı, yani tevbe ve istiğfar etmeli, Allah'ın huzurunda olduğunu görmeli, inanmalı, Ona namaz ile bağlanmaya yönelmeli yani niyet etmeli, kâinat içinde tecelli eden İlahi büyüklüğü bilip “*Allahu ekber*” diyerek evrensel birliğe bağlanmalıdır.

Sonra, “*Elhamdü lillah*” deyip Allah'ın sonsuz nimet ve mükemmelliklerini, rahmet ve ikramlarını hatırlamalı, söz ile söylemeli ve bu sayede kendi ihtiyaç ve eksikliklerini idrak emeli.

En büyük nimet olan ahiretteki hayat ve saadeti, Rahman ve Rahim olan, kıyameti koparacak olan yani “*Maliki yevmiddin*”den istemeli, O'na sığınmalı.

Sonra bütün kâinat ile bütün inanıp namaz kılanlarla ve zerrelereyle “*Ya Rabbi, yalnız sana kulluk ediyoruz*” demeli, herşeyin Allah'a kulluk ettiğinin delillerini görmeli, inanmalı. Ve yine “*Biz, üç cemaat yalnız senden yardım diliyoruz*” demeli, ve Allah'ın nasıl mükemmel bir kâinatı ve mükemmel müslüman cemaatleri ve mükemmel cesedleri yaratıp beslediğini, onlara her an yardım ettiğini bilmeli, görmeli, O'na şükretmelidir.

Sonra, geleceğin karanlıkları içinde, karışık fikirler içinde, sonsuz yollar ayrışımında, kâinatı aydınlatan Allah'ın nurundan hidayet ve doğru karar verme yeteneğini istemeli, kendilerine Allah'ın nimet verdiği, peygamberler, sıddıklar ve şehitler kervanına katılmalı, sebepler dünyasında boğulup mağdurlardan, tabiat sapıklığına düşmüş dallinlerden olmamak için, Allah'a sığınmalı ve bütün inanmış cemaatlerle “*Âmin*” demeli, dualarının kabul olmasını dilemeli..

(Bütün bunlar namazda okunan Fatiha'nın geniş manalarından yalnızca yüzde biridir.)

Sonra, Allah'ın sonsuz büyüklüğüne karşı eğilip küçüklüğünü idrak edip rükû ile eğilmeli, herşeyin bir çeşit rükû içinde eğildiğini görmeli “*Sübhane Rabbiyel-azim*” (Yüce, aşkın ve büyük olan sahip ve terbiyecimi her nevi kusurdan takdis ediyorum) demeli, sonra dikilmeli; bu huzurdan dolayı Allah'a hamd ve şükür etmeli.

Sonra, kendi faniliğini, hiçliğini idrak etmeli, Allah'ı tanımak için “*Allahu ekber*” diye diye mertebeler katetmeli, Allah'ın ebediliğine, bekasına sığınmak için secdeye kapanmalı. “*Sübhane Rabbiyel-a'lâ*” (Yüce Rabbimi takdis ediyorum) demeli...

Sonra mü'min için bir çeşit miraç olan ve bu şekilde tekrarlar “*Allahu ekber*” diye diye mertebeler katedilen namazda perdeler biraz daha açılın, mertebeler biraz daha genişlesin, biraz daha zirveye çıkılın diye, bu şekil bir daha tekrar edilir ki, kalbi duygular bir daha haz alsın, idrak gelişsin. Ki, “teşehhüdde” o miracın zirvesi olan, Allah ile görüşüp diyaloga gidilsin ve bu fani dünyada baki tecelliler sezilsin, görülsün, tadılsın...

İşte o mirac ve seyr u sülukun son halkası olan “Ettehiyyatü”daki diyalog ve konuşmanın tefsirini ve neden namazda okunduğunu ve sonunda neden Peygambere sonsuz salâvatlar getirildiğini ve bu kelimelerin ebedi âlemle, ahiret ile ilişkilerini, Üstad B. S. Nursi’den iktibas ederek takip edelim.

Burada görünecektir ki din ve namaz, en ufak inceliklerine kadar ancak ve ancak, Allah tarafından konulmuş yasalardır ki, detaylarında dahi böyle bir bütünlük ve güzellik, bu şekilde kendini gösteriyor.

İşte:

“Bir Soru: Teşehhüdün (Ettehiyyatü duası) mübarek kelimâtı, Miraç gecesinde Cenâb-ı Hak ile Resulünün (elçisinin) bir mükâlemeleri (konuşmaları) olduğu halde, namazda okunmasının hikmeti nedir?

Elcevap: Her mü’minin namazı, onun bir nevi miracı hükmündedir. Ve o huzura lâyük olan kelimeler ise Mirac-ı Ekber-i Muhammed (Hz. Muhammed’in büyük miracı) Aleyhissalâtu Vesselâmda söylenen sözlerdir. Onları zikretmekle o kudsî sohbet tahattur edilir. O tahatturla o mübarek kelimelerin mânâları cüz’iyetten külliyete (küçük bir birimden geniş bir daireye) çıkar ve o kudsî ve ihâtalı mânâlar tasavvur edilir veya edilebilir. Ve o tasavvur ile kıymeti ve nuru teâlî (yükselme) edip genişlenir.

Meselâ: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm, o gecede Cenâb-ı Hakka karşı selâm yerine “*Ettehiyyatü lillahi*” demiş. Yani, “Bütün zihayatların (canlıların), hayatlarıyla gösterdikleri tesbihat-ı hayatiye ve Sânilerine takdim ettikleri fitrî hediyeler (doğuştan hediyeler), ey Rab-bim, sana mahsustur. Ben dahi bütün onları tasavvurumla ve imanım ile sana takdim ediyorum.”

Evet, nasıl ki, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm “ettehiyyatü” kelimesiyle bütün zihayatın ibâdât-ı fitrîyelerini (doğuştan ibadetler) niyet edip takdim ediyor.

Öyle de, tahiyatın hülâsası olan “*el mubârekâtü*” kelimesiyle de, bütün medar-ı bereket ve tebrik ve bârekâllah dediren ve mübarek denilen ve hayatın ve zihayatın hülâsası olan mah-lûklar (yaratıklar), hususan tohumların ve çekirdeklerin, danelerin, yumurtaların fitrî mübarekiyetlerini ve bereketlerini ve ubudiyetlerini temsil ederek, o geniş mânâ ile söylüyor.

Ve mübarekâtın hülâsası olan “*essalevatu*” kelimesiyle de, zihayatın hülâsası olan bütün zîruhun (ruhluların) ibâdât-ı mahsusalarını (özel ibadetler) tasavvur edip dergâh-ı İlâhîye o ihâtalı mânâsıyla arz ediyor.

Ve “*vetteyîbâtü*” kelimesiyle de, zîruhun hülâsaları olan kâmil insanların ve melâike-i mukarrebînin (Allah’a yakın melekeler), salâvatın hülâsası olan “*teyyibat*” ile nuranî ve yüksek ibadetlerini irade ederek Mâbuduna tahsis ve takdim eder.

Hem nasıl ki o gecede Cenâb-ı Hak tarafından *esselamu aleyke yâ eyyu- hennebiyyu* demesi, istikbâlde (gelecekte) yüzer milyon insanların her biri, her gün, hiç olmazsa on defa “*esselamu aleyke yâ eyyuhennebiyyu*” demelerini âmirâne iş’ar eder (emrederek bildirir) ve o selâm-ı İlâhî, o kelimeye geniş bir nur ve yüksek bir mânâ verir..

Öyle de, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın, o selâma mukabil (karşı) “*esselamu aleyna ve alâ ibâdillâhissâlîhine*”²⁰ demesi istikbalde muazzam (büyük) ümmeti ve ümmetinin salihleri, selâm-ı İlâhîyi temsil eden İslâmiyete mazhar olmasını ve İslâmiyetin umumî bir şiarı (sembolu, parolası) olan mü’minler ortasındaki “*esselamu aleyke – ve aleykesselâmu*” umum ümmet demesini râciyâne (rica ve umut ederek), dâîyâne (dua ederek) Halıkından istediğini ifade ve ihtar eder..

Ve o sohbetle hissedâr olan Hazret-i Cebrail Aleyhisselâm, emr-i İlâhî ile o gece “*Eşhedu en lâilâhe illallâhu ve eşhedu enne Muhammeden resûlullâhi*” demesi, bütün ümmet kıyamete kadar böyle şehadet edeceğini ve böyle diyeceklerini mübeşşirâne (müjdeleyerek) haber verir. Ve bu mükâleme-i kudsiyeyi (kutsal konuşmayı) tahattur (hatırlama) ile kelimelerin mânâları parlar, genişlenir.

Bu mezkûr hakikatın inkişafında bana yardım eden garip bir hâlet-i ruhiyedir:

Bir zaman karanlıklı bir gurbette, karanlık bir gecede, zulmetli bir gaflet içinde, hali hazırda olan bu koca kâinat hayalime câmid (cansız), ruhsuz, meyyit (ölü), boş, hâlî, müthiş bir cenaze göründü. Geçmiş zaman dahi bütün bütün ölü, boş, meyyit, müthiş tahayyül edildi. O hadsiz mekân ve o hudutsuz zaman, karanlıklı bir vahşetgâh sûretini aldı. Ben o hâletten kurtulmak için namaza iltica ettim. Teşehhüde “*Ettehiyyâtu*” dediğim zaman birden kâinat canlandı; hayattar, nuranî bir şekil aldı, dirildi. Hayy-ı Kayyûmun (canlı ve herşeyi elinde tutanın) parlak bir aynası oldu. Bütün hayattar eczasıyla (parçalarıyla) beraber, hayatlarının tahiyelerini ve hedâyâ-yı hayatiyelerini daimî bir sûrette Zât-ı Hayy-ı Kayyûma takdim ettiklerini ilmelyakîn (bilimsel yakîn, kanaat), belki hakkalyakîn (gerçek bir yakîn ve kanaat) ile bildim ve gördüm.

Sonra “*esselamu aleyke yâ eyyu hennebîyyu*” dediğim vakit, o hudutsuz ve hâlî (boş) zaman birden Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın riyaseti altında, zîhayat (canlı) ruhlar ile vahşetzar (vahşet ve huzursuzluk verici) suretinden ünsiyetli (huzurlu) bir seyrangâh (gezme yeri) suretine inkılâp etti (dönüştü).

İkinci Soru: Teşehhüd âhîrinde:

*Allâhumme salli’ alâ muhammedin ve ‘alâ âli Muhammedin kemâ salleyte ‘alâ İbrâhime ve ‘alâ âli İbrâhime*²¹’deki teşbih, teşbihlerin (benzetme) kaidesine uygun gelmiyor. Çünkü Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm, İbrahim Aleyhisselâmdan daha ziyade rahmete mazhardır (aynadır) ve daha büyüktür. Bunun sırrı nedir? Hem bu tarzdaki salâvatın teşehhüde (Ettehiyyatü duası) tahsisinin (özellemesinin) hikmeti nedir? İnananların aynı duayı eski zamandan beri ve bütün namazda tekrar etmeleri... Hâlbuki bir dua bir defa kabule mazhar olsa yeter. Milyonlarca duaları makbul olan zatlar musırrâne (ısrarlı bir şekilde) dua etmesi ve bilhassa o şey vaad-i İlâhîye (Allah’ın vaadine) iktiran (beraber olması) etmiş ise... Meselâ “*Asa en yeb’aseke rabbuke Mekamen Mahmûden*”²² Cenab-ı Hak vaad ettiği halde, her ezan ve kametten sonra edilen mervî (rivayet edilen) “*web’esehu mekamen mahmuden ellezî we’attehu*”²³ deniyor; bütün ümmet o vaadi îfa etmek için dua ederler. Bunun sırr-ı hikmeti nedir?

²⁰ Bize ve Allah’ın salih kullarına selam olsun

²¹ Allah’ım! İbrahim ve akrabalarına ve yakınlarına salat ve rahmet ettiğin gibi, Muhammed ve akrabalarına ve yakınlarına da salat ve rahmet et.

²² Çok yakın bir zamanda Rabbin, seni (sana vadettiği) makam-ı mahmud’a gönderecektir. (İsra, 79)

²³ “Ey Rabbim! Onu, Ona va’dettiğin o Makam-ı Mahmûd’a gönder!”

Elcevap: Bu sualde (soruda) üç cihet ve üç suâl var.

Birinci cihet: Hazret-i İbrahim Aleyhisselâm, gerçi Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâma yetişmiyor. Fakat onun âli (yüksek), enbiyadılar (peygamberlerdir). Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmın âli, evliyadılar. Evliya ise, enbiyaya yetişemezler. Âl hakkında olan bu duanın parlak bir sûrette kabul olduğuna delil şudur ki:

Üç yüz elli milyon içinde, Âl-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmdan yalnız iki zâtın, yani Hasan (r.a.) ve Hüseyin'in (r.a.) neslinden gelen evliya -ekser-i mutlak (büyük çoğunluk)-hakikat mesleklerinin ve tarikatlarının pîrleri ve müridleri onlar olmaları "*ulemâü ummeti keenbiyai benî İsrâile*"²⁴ hadisinin mazharları olduklarıdır. Başta Câfer-i Sâdık (r.a.) ve Gavs-ı Azam (r.a.) ve Şah-ı Nakşibend (r.a.) olarak herbiri, ümmetin bir kısm-ı âzamını tarik-i hakikate ve hakikat-i İslâmiyete irşad edenler, bu âl hakkındaki duanın makbuliyetinin meyvele-ridirler.

İkinci cihet: Bu tarzdaki salâvatın namaza tahsis-i hikmeti ise, meşahir-i insaniyenin (insan büyükleri, meşhurlarının) en nuranî, en mükemmeli, en müstakimi olan enbiya ve evliyanın kabile-i kübrasının (büyük kabilelerinin) gittikleri ve açtıkları yolda, kendisi dahi o yüzer icmâ (oy birliği) ve yüzer tevatür (kuvvetli rivayet) kuvvetinde bulunan ve şaşırımları mümkün olmayan o cemaat-i uzmâya, o sırat-ı müstakimde (doğru yolda) iltihak ve refakat ettiğini tahattur etmektir.. Ve o tahatturla (hatırlamayla) şübehat-ı şeytaniyeden (şeytanın verdiği şüphelerden) ve evham-ı seyyieden (kötü kuruntulardan) kurtulmaktır. Ve bu kabile, bu kâinat Sahibinin dostları ve masum masnuları ve onların muarızları, Onun düşmanları ve merdut mahlûkları olduğuna delil ise, zaman-ı Âdem'den beri o kabileye daima muavenet-i gaybiye (İlahi gizli yardımlar) gelmesi ve muarızlarına her vakit musibet-i semâviye (göksel musibet) inmesidir.

Evet, kavm-i Nuh ve Semûd ve Ad ve Firavun ve Nemrud gibi bütün muarızlar, gazab-ı İlâhî-yi ve azabını ihsas edecek bir tarzda gaybî tokatlar yedikleri gibi; kabile-i kübrânın (büyük kabilenin) Nuh Aleyhisselâm, İbrahim Aleyhisselâm, Mûsâ Aleyhisselâm, Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm gibi bütün kudsî kahramanları dahi, harika ve mucizâne ve gaybî bir surette mucizelere ve ihsanat-ı Rabbâniyeye (Allah'ın iyilik ve yardımlarına) mazhar olmuşlar.. Bir tek tokat hiddeti, bir tek ikram muhabbeti gösterdiği halde, binler tokat muarızlara ve binler ikram ve muavenet o kabileye gelmesi, bedahet derecesinde ve gündüz gibi zâhir bir tarzda, o kabilenin hakkaniyetine ve sırat-ı müstakîmde gittiğine şahadet ve delâlet eder. Fâtiha'da *sırâtellezîne en'amte aleyhim* o kabileye ve *ğayrilmağdûbi aleyhim weleddâllin* muarızlarına bakıyor.

Üçüncü cihet: Bu kadar tekrar ile katî verilecek olan bir şeyin vermesini istemesinin sırr-ı hikmeti şudur: İstenilen şey, meselâ, Makam-ı Mahmud (övülen makam), bir uçtur. Pek büyük ve binler Makam-ı Mahmud gibi mühim hakikatleri ihtiva eden bir hakikat-ı âzamin (en büyük hakikatin) bir dalıdır. Ve hilkat-i kâinatın (kâinat yaratılışının) en büyük neticesinin bir meyvesidir. Ve ucu ve dalı ve o meyveyi dua ile istemek ise, dolayısıyla o hakikat-i umumiye-i uzmânın (umumi büyük gerçeğinin) tahakkukunu (gerçekleşmesini) ve vücud bulmasını ve o şecere-i hilkatın (yaratılış ağacının) en büyük dalı olan âlem-i bâkinin gelmesini ve tahakkukunu ve kâinatın en büyük neticesi olan haşir ve kıyametin tahakkukunu ve dâr-ı saadetin açılmasını istemektir.. Ve o istemekle, dâr-ı saadetin ve Cennetin en mühim bir sebep-i

²⁴ Ümmetimin alimleri, İsrailoğullarının peygamberleri gibidirler.

vücudu olan ubudiyet-i beşeriyeye (insanlık âleminin kulluğuna) ve daavât-ı insaniyeye (insanlık âleminin dualarına) kendisi dahi iştirak etmektedir. Ve bu kadar hadsiz derecede azîm bir maksat için, bu hadsiz dualar dahi azdır.

Hem Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtu Vesselâma “Makam-ı Mahmud” verilmesi, umum ümmete şefaati kübrasına (büyük şefaati) işaretidir. Hem o, bütün ümmetin saadetiyle alâkadardır. Onun için hadsiz salâvat ve rahmet dualarını bütün ümmetten istemesi ayn-ı hikmettir (tam yerli yerindedir.)

(6. Şua’dan)

BEŞİNCİ BÖLÜM

ORUÇ

“Ramazan ayı, öyle bir ay ki, hak ile batılı ayırıcı, yol gösterici belgeler, mesajlar olarak ve insanlara yol gösterici olarak Kur’an o ayda indirilmiştir.” (Bakara, 184)

Sosyal, Bedeni, Ruhi ve Manevi Faydaları

Burada dokuz nükte (ince, derin mana) vardır:

• Birinci Nükte

Ramazan-ı Şerifteki savm (oruç), İslâmiyetin erkân-ı hamsesinin (beş rüknün) birincilerindedir. Hem şeâir-i İslâmiyenin (İslam sembollerinin) âzamlarındandır.

İşte, Ramazan-ı Şerifteki orucun çok hikmetleri, hem Cenâb-ı Hakkın rububiyetine, hem insanın hayat-ı içtimaiyesine (sosyal hayatına) hem hayat-ı şahsiyesine, hem nefsin terbiyesine, hem niam-ı İlâhiyenin (Allah’ın nimetlerinin) şükrüne bakar hikmetleri var.

Cenâb-ı Hakkın rububiyeti noktasında orucun çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki: Cenâb-ı Hak, zemin yüzünü bir sofraya nimet suretinde hâlk ettiği ve bütün envâ-ı nimeti o sofrada “*Min haysu lâ yahtesib*”²⁵ bir tarzda o sofraya dizdiği cihetle, kemâl-i rububiyetini (mükemmel terbiyeciliğini) ve rahmâniyet ve rahîmiyetini o vaziyetle ifade ediyor.. İnsanlar, gaflet perdesi altında ve esbab (sebepler) dairesinde, o vaziyetin ifade ettiği hakikati tam göremiyor, bazen unutuyor.

Ramazan-ı Şerifte ise, ehl-i iman, birden muntazam bir ordu hükmüne geçer. Sultan-ı Ezelînin ziyafetine davet edilmiş bir surette, akşama yakın “Buyurunuz” emrini bekliyorlar gibi bir tavr-ı ubudiyetkârâne (kulluk halini) göstermeleri, o şefkatli ve haşmetli ve külliyetli (geniş) Rahmâniyete karşı, vüs’atli ve azametli ve intizamlı bir ubudiyetle (kullukla) mukabele ediyorlar. Acaba böyle ulvî ubudiyete ve şeref-i keramete iştirak etmeyen insanlar, insan ismine lâayık mıdırlar?

• İkinci Nükte

Ramazan-ı mübareğin savmı (orucu) Cenâb-ı Hakkın nimetlerinin şükrüne baktığı cihetle, çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki: -‘Birinci Söz’de denildiği gibi- bir padişahın matbahından (mutfağından) bir tablacının getirdiği taamlar bir fiyat ister. Tablacıya bahşiş verildiği hâlde, çok kıymetli olan o nimetleri kıymetsiz zannedip onu in’âm (nimet) edeni (vereni) tanımamak nihayet derecede bir belâhet (ahmaklık) olduğu gibi; Cenâb-ı Hak, hadsiz envâ-ı nimetini (nimet çeşitlerini) nev-i beşere (insan türüne) zemin yüzünde neşretmiş, ona mukabil, o nimetlerin fiyatı olarak şükür istiyor.

O nimetlerin zâhirî esbabı (dış sebepler) ve ashabı (sahipleri), tablacı hükmündedirler. O tablacılara bir fiyat veriyoruz, onlara minnettar oluyoruz. Hattâ müstehak olmadıkları pek çok fazla hürmet ve teşekkür ediyoruz. Hâlbuki Mün’im-i Hakikî (gerçek nimet veren), o esbabdan hadsiz derecede, o nimet vasıtasıyla şükre lâayıktır. İşte Ona teşekkür etmek, o ni-

²⁵ Beklenmedik yerden...

metleri doğrudan doğruya Ondan bilmek, o nimetlerin kıymetini takdir etmek ve o nimetlere kendi ihtiyacını hissetmekle olur.

İşte, Ramazan-ı Şerifteki oruç, hakikî ve hâlis, azametli ve umumî bir şükrün anahtarıdır. Çünkü sair vakitlerde mecburiyet tahtında olmayan insanların çoğu, hakikî açlık hissetmedikleri zaman, çok nimetlerin kıymetini derk edemiyor. Kuru bir parça ekmek, tok olan adamlara -hususan zengin olsa- ondaki derece-i nimet anlaşılıyor. Hâlbuki iftar vaktinde, o kuru ekmek, bir mü'minin nazarında çok kıymetli bir nimet-i İlâhiye olduğuna kuvve-i zâikası (tat alma duygusu) şahadet (şahitlik) eder. Padişah'tan tâ en fukaraya kadar herkes, Ramazan-ı Şerifte o nimetlerin kıymetlerini anlamakla bir şükr-ü mâneviye mazhar olur.

Hem gündüzdeki yemekten memnûiyeti (yasaklılığı) cihetiyle, "O nimetler benim mülküm değil. Ben bunların tenâvülünde (elde etmede, ellemeye) hür değilim. Demek başkasının malıdır ve in'âmıdır (nimet vermesidir); Onun emrini bekliyorum" diye, nimeti nimet bilir, bir şükr-ü mânevî eder.

İşte, bu suretle oruç çok cihetlerle hakikî vazife-i insaniye olan şükrün anahtarı hükmüne geçer.

• Üçüncü Nükte

Oruç, hayat-ı içtimaiye-i insaniyeye (insanlığın toplumsal hayatına) baktığı cihetle çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki: İnsanlar maişet cihetinde muhtelif bir surette hâlk edilmişler. Cenâb-ı Hak, o ihtilâfa (çeşitliliğe) binaen, zenginleri fukaraların muavenetine (yardımına) davet ediyor. Hâlbuki zenginler fukaranın acınacak acı hâllerini ve açlıklarını, oruçtaki açlıkla tam hissedebilirler.

Eğer oruç olmazsa, nefisperest çok zenginler bulunabilir ki, açlık ve fakirlik ne kadar elîm ve onlar şefkate ne kadar muhtaç olduğunu idrak edemez. Bu cihette insaniyetteki hemcinsine şefkat ise, şükr-ü hakikînin bir esasıdır. Hangi fert olursa olsun, kendinden bir cihette daha fakiri bulabilir. Ona karşı şefkate mükelleftir.

Eğer nefisine açlık çektirmek mecburiyeti olmazsa, şefkat vasıtasıyla muavenete mükellef olduğu ihsanı ve yardımı yapamaz, yapsa da tam olamaz. Çünkü hakikî o hâleti kendi nefsinde hissetmiyor.

• Dördüncü Nükte

Ramazan-ı Şerifteki oruç, nefsin terbiyesine baktığı cihetindeki çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki: Nefis, kendini hür ve serbest ister ve öyle telâkki eder. Hattâ mevhum bir rububiyet (terbiye edicilik) ve keyfemâyeşâ (istediği gibi) hareketi, fitrî olarak arzu eder. Hadsiz nimetlerle terbiye olunduğunu düşünmek istemiyor. Hususan, dünyada servet ve iktidarı da varsa, gaflet dahi yardım etmiş ise, bütün bütün gasıbâne, hırsızcasına, nimet-i İlâhiyeyi hayvan gibi yutar.

İşte, Ramazan-ı Şerifte, en zenginden en fakire kadar herkesin nefsi anlar ki, kendisi mâlik değil, memlûktür (köledir); hür değil, abddir (kuldur). Emrolunmazsa, en âdi ve en rahat şeyi de yapamaz, elini suya uzatamaz diye, mevhum (sanılan) rububiyeti (tekellülüğü) kırılır, ubudiyeti takınır; hakikî vazifesi olan şükre girer.

• Beşinci Nükte

Ramazan-ı Şerifin orucu, nefsin tehzib-i ahlâkına (ahlak güzelleştirilmesine) ve serkeşâne muamelelerinden vazgeçmesi cihetine baktığı noktadaki çok hikmetlerinden birisi şudur ki: Nefs-i insaniye gafletle kendini unutuyor. Mahiyetindeki hadsiz aczi, nihayetsiz fakrı, gayet derecedeki kusurunu göremez ve görmek istemez.

Hem, ne kadar zayıf ve zevâle maruz ve musibetlere hedef bulunduğunu ve çabuk bozulur, dağılır et ve kemikten ibaret olduğunu düşünmez. Adeta polattan bir vücudu var gibi, lâyemûtâne (ölümsüz), kendini ebedî tahayyül eder gibi dünyaya saldırır. Şedit bir hırs ve tama' ile ve şiddetli alâka ve muhabbet ile dünyaya atılır. Her lezzetli ve menfaatli şeylere bağlanır.

Hem, kendini kemâl-i şefkatle terbiye eden Hâlıkını unuttur. Hem, netice-i hayatını ve hayat-ı uhreviyesini düşünmez; ahlâk-ı seyyie (kötü ahlaklar) içinde yuvarlanır.

İşte, Ramazan-ı Şerifteki oruç, en gafillere ve mütemerridlere, zaafını ve aczini ve fakrını ihsas ediyor. Açlık vasıtasıyla midasını düşünüyor. Midesindeki ihtiyacını anlar. Zayıf vücudu ne derece çürük olduğunu hatırlıyor. Ne derece merhamete ve şefkate muhtaç olduğunu derk eder. Nefsin firavunluğunu bırakıp, kemâl-i acz ve fakr ile dergâh-ı İlâhiyeye ilticaya bir arzu hisseder ve bir şükr-ü mânevî eliyle rahmet kapısını çalmaya hazırlanır. (Eğer gaflet kalbini bozmamış ise...)

• Altıncı Nükte

Ramazan-ı Şerifin sıyâmı (orucu), Kur'ân-ı Hakîmin nüzulüne (inişine) baktığı cihetle ve Ramazan-ı Şerif, Kur'ân-ı Hakîmin en mühim zaman-ı nüzulü olduğu cihetindeki çok hikmetlerinden birisi şudur ki: Kur'ân-ı Hakîm, madem şeh-i Ramazan'da nüzul etmiş, o Kur'ân'ın zaman-ı nüzulunu istihzar (hazır bulundurma) ile o semâvî hitabı hüsn-ü istikbal etmek (güzel karşılamak) için Ramazan-ı Şerifte nefsin hâcât-ı süfliyesinden (alçak ihtiyaçlarından) ve mâlâyâniyat (insanı ilgilendirmeyen şeyler) hâlâtтан (hallerden) tecerrüt (soyutlanma).. ve ekl (yemek) ve şürbün (içmek) terkiyle melekîyet (meleklik) vaziyetine benzemek... ve bir surette o Kur'ân'ı yeni nâzil oluyor gibi okumak ve dinlemek ve ondaki hitâbât-ı İlâhiyeyi (Allah'ın konuşmaları), güya geldiği ân-ı nüzulünde dinlemek ve o hitabı, Resul-i Ekrem(a.s.m.)'den işitiyor gibi dinlemek, belki Hazret-i Cebrâil'den, belki Müttekellim-i Ezelî'den dinliyor gibi bir kudsî hâlete mazhar olur. Ve kendisi tercümanlık edip başkasına dinletirmek ve Kur'ân'ın hikmet-i nüzulünü bir derece göstermektir.

Evet, Ramazan-ı Şerifte güya Âlem-i İslâm bir mescid hükmüne geçiyor. Öyle bir mescid ki, milyonlarla hâfızlar, o mescid-i ekberin köşelerinde o Kur'ân'ı, o hitab-ı semâvîyi (göksel hutbeyi) arzlılara işittiriyorlar. Her Ramazan, “*Şehru ramazanellezi ünzile fihi'l-Kur'ânu*” âyetini, nuranî, parlak bir tarzda gösteriyor; Ramazan Kur'ân ayı olduğunu ispat ediyor. O cemaat-i uz mânin (büyük cemaatın) sair efratları (fertleri), bazıları huşu ile o hâfızları dinlerler. Diğerleri kendi kendine okurlar.

Şöyle bir vaziyetteki bir mescid-i mukaddeste, nefsi süflînin (alçak nefsin) hevesâtına tâbi olup, yemek içmekle o vaziyet-i nuranîden çıkmak ne kadar çirkin ise ve o mesciddeki cemaatin mânevî nefretine ne kadar hedef ise, öyle de; Ramazan-ı Şerifte ehl-i sıyâma (oruçlulara) muhâlefet edenler de, o derece umum Âlem-i İslâmın mânevî nefretine ve tahkirine hedeftir..

• Yedinci Nükte

Ramazan'ın sıyâmı (orucu), dünyada âhîret için ziraat ve ticaret etmeye gelen nev-i insanın kazancına baktığı cihetteki çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki: Ramazan-ı Şerifte sevab-ı a'mâl (ibadetler ve işlerin karşılığı) bire bindir. Kur'ân-ı Hakîmin -nass-ı hadis (hadisin kesin ifadesi) ile- her bir harfinin on sevabı var, on hasene (iyilik, sevap) sayılır, on meyve-i Cennet getirir. Ramazan-ı Şerifte her bir harfin on değil, bin ve Âyetü'l-Kürsî gibi ayetlerin her bir harfi binler ve Ramazan-ı Şerifin cumalarında daha ziyadedir. Ve Leyle-i Kadirde otuz bin hasene sayılır.

Evet, her bir harfî otuz bin bâki meyveler veren Kur'ân-ı Hakîm, öyle bir nuranî şecere-i tûbâ (tuba ağacı) hükmüne geçiyor ki, milyonlarla o bâki meyveleri Ramazan-ı Şerifte mü'minlere kazandırır.

İşte, gel, bu kudsî, ebedî, kârlı ticarete bak, seyret ve düşün ki; bu hurufâtın (harflerin) kıymetini takdir etmeyenler ne derece hadsiz bir hasârette (zararda) olduğunu anla...

İşte Ramazan-ı Şerif, adeta bir âhîret ticareti için gayet kârlı bir meşher (sergi), bir pazardır. Ve uhrevî hâsılat için gayet mümbit bir zemindir. Ve neşvünemâ-i a'mâl (amellerin gelişmesi) için, bahardaki mâ-i nisandır (Nisan suyudur). Saltanat-ı rububiyet-i İlâhiyeye karşı ubudiyet-i beşeriyenin resm-i geçit yapmasına en parlak, kudsî bir bayram hükmündedir. Ve öyle olduğundan, yemek-içmek gibi nefsin gafletle hayvanî hâcâtına (ihtiyaçlarına) ve mâlâyânî (insanı ilgilendirmeyen) ve hevâperestâne müştehiyâta (nefsin arzularına) girmemek için oruçla mükellef (sorumlu) olmuş.

Güya muvakkaten hayvaniyetten çıkıp melekîyet (meleklik) vaziyetine veyahut âhîret ticaretine girdiği için, dünyevî hâcâtını muvakkaten bırakmakla, uhrevî bir adam ve tecessüden (cisimleşmiş olarak) tezahür etmiş bir ruh vaziyetine girerek, savmı (orucu) ile Samediyete (Allah'ın hiçbir şeye muhtaç olmama vasfına) bir nevi ayinedarlık etmektir.

Evet, Ramazan-ı Şerif, bu fâni dünyada, fâni ömür içinde ve kısa bir hayatta bâki (ebedi) bir ömür ve uzun bir hayat-ı bâkiyeyi tazammun eder (içerir) kazandırır.

Evet, bir tek Ramazan, seksen sene bir ömür semerâtını (meyveler) kazandırabilir. Leyle-i Kadir ise, nass-ı Kur'ân (Kur'anın kesin ifadesi) ile bin aydan daha hayırlı olduğu, bu sırta bir hüccet-i katiadır (kesin delildir).

Evet, nasilki bir padişah, müddet-i saltanatında, belki her senede, ya cülûs-u hümayun (padişahın tahta oturması) namıyla veyahut başka bir şâşaalı cilve-i saltanatına mazhar bazı günleri bayram yapar. Raiyetini o günde umumî kanunlar dairesinde değil, belki hususî ihsânâtına ve perdesiz huzuruna ve has iltifatına ve fevkalâde icraatına ve doğrudan doğruya lâıyk ve sadık milletini, has teveccühüne (yönelmesine) mazhar eder.

Öyle de; Ezel ve Ebed Sultanı olan on sekiz bin âlemin Padişah-ı Zülcelâli, o on sekiz bin âleme bakan, teveccüh eden ferman-ı âlişâmı olan Kur'ân-ı Hakîmi, Ramazan-ı Şerifte inzal eylemiş. Elbette o Ramazan, mahsus bir bayram-ı İlâhî ve bir meşher-i Rabbânî (ilahi sergi) ve bir meclis-i ruhanî hükmüne geçmek, mukteza-yı hikmettir (hikmet gereğidir). Madem Ramazan o bayramdır; elbette bir derece süflî ve hayvanî meşagilden (meşguliyetlerden) insanları çekmek için oruca emredilecek.

Ve o orucun ekmeli (en mükemmel) ise, mide gibi bütün duyguları; gözü, kulağı, kalbi, hayali, fikri gibi cihazat-ı insaniyeye (insanın organlarına) dahi bir nevi oruç tutturmaktadır. Yani; muharremattan (haram şeylerden), mâlâyâniyattan (insanı ilgilendirmeyen şeylerden) çekmek ve her birisine mahsus ubudiyete sevk etmektir.

Meselâ: Dilini yalandan, gıybetten ve galiz (kaba) tabirlerden ayırmakla ona oruç tutturmak. Ve o lisanı, tilâvet-i Kur'ân ve zikir ve tesbih ve salâvat ve istiğfar gibi şeylerle meşgul etmek...

Meselâ: Gözünü nâmahreme bakmaktan ve kulağını fena şeyleri işitmekten men edip, gözünü ibrete, kulağını hak söz ve Kur'ân dinlemeye sarf etmek gibi sair cihazata da bir nevi oruç tutturmaktadır.

Zaten mide en büyük bir fabrika olduğu için, oruçla ona tatil-i eşgal (işleri bırakma) ettirilse, başka küçük tezgâhlar kolayca ona ittibâ ettirilebilir.

• Sekizinci Nükte

Ramazan-ı Şerif, insanın hayat-ı şahsiyesine baktığı cihetindeki çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki: İnsana en mühim bir ilâç nevinden maddî ve mânevî bir perhizdir. Ve tibben bir hımyedir (perhiz) ki; insanın nefsi yemek, içmek hususunda keyfemâyeşâ hareket ettikçe, hem şahsın maddî hayatına tibben zarar verdiği gibi, hem helâl-haram demeyip rast gelen şeye saldırmak, adeta mânevî hayatını da zehirler. Daha kalbe ve ruha itaat etmek, o nefse güç gelir, serkeşâne dizginini eline alır. Daha insan ona binemez; o insana biner.

Ramazan-ı Şerifte oruç vasıtasıyla bir nevi perhize alışır. Riyazete (nefsi açlıkla terbiye etmeye) çalışır ve emir dinlemeyi öğrenir. Biçare zayıf mideye de hazımdan evvel yemek yemek üzerine doldurmak ile hastalıkları celb etmez. Ve emir vasıtasıyla helâli terk ettiği cihetle, haramdan çekinmek için akıl ve şeriattan gelen emri dinlemeye kabiliyet peydâ eder. Hayat-ı mâneviyeyi bozmamaya çalışır.

Hem insanın ekseriyet-i mutlakası açlığa çok defa müptelâ olur. Sabır ve tahammül için bir idman veren açlık, riyazete muhtaçtır. Ramazan-ı Şerifteki oruç, on beş saat, saursuz ise yirmi dört saat devam eden bir müddet-i açlığa sabır ve tahammül, bir riyazettir ve bir idmandır. Demek, beşerin musibetini ikileştiren sabırsızlığın ve tahammülsüzlüğün bir ilâcı da oruçtur.

Hem, o mide fabrikasının çok hademeleri var. Hem, onunla alâkadar çok cihazat-ı insaniye var. Nefis, eğer muvakkat bir ayın gündüz zamanında tatil-i eşgal etmezse, o fabrikanın hademelerinin ve o cihazatın hususî ibadetlerini onlara unutturur, kendiyle meşgul eder, tahakkümü altında bırakır.

O sair cihazat-ı insaniyeyi de, o mânevî fabrika çarklarının gürültüsü ve dumanlarıyla müşevveş (şaşırmış) eder. Nazar-ı dikkatlerini daima kendine celb eder. Ulvî vazifelerini muvakkaten unutturur. Ondandır ki, eskiden beri çok ehl-i velâyet, tekemmül için riyazete, az yemek ve içmeye kendilerini alıştırmışlar.

Fakat Ramazan-ı Şerif orucuyla o fabrikanın hademeleri anlarlar ki, sırf o fabrika için yaratılmamışlar. Ve sair cihazat, o fabrikanın süflî (alçak) eğlencelerine bedel, Ramazan-ı Şerifte

melekî ve ruhanî eğlencelerde telezzüz ederler, nazarlarını onlara dikerler. Onun içindir ki, Ramazan-ı Şerifte mü'minler derecâtına göre ayrı ayrı nurlara, feyizlere, mânevî sürurlara (sevinçlere) mazhar oluyorlar. Kalb ve ruh, akıl, sır gibi letâifin (ince duyguların) o mübarek ayda oruç vasıtasıyla çok terakkiyat (manevi kalkınmaları) ve tefeyyüzleri (feyiz almaları) vardır. Midenin ağlamasına rağmen, onlar mâsumâne gülüyorlar.

• Dokuzuncu Nükte

Ramazan-ı Şerifin orucu, doğrudan doğruya nefsin mevhum (hayali) rububiyetini (tekerciliğini) kırmak ve aczini göstermekle, ubudiyetini bildirmek cihetindeki hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki: Nefis Rabbisini tanımak istemiyor; firavunâne kendi rububiyet istiyor. Ne kadar azaplar çektirilse o damar onda kalır. Fakat açlıkla o damarı kırılır.

İşte Ramazan-ı Şerifteki oruç, doğrudan doğruya nefsin firavunluk cephesine darbe vurur, kırar. Aczini, zaafını, fakrını gösterir, abd olduğunu bildirir.

Hadisin rivayetlerinde vardır ki: Cenâb-ı Hak nefse demiş ki:

“Ben neyim, sen nesen?”

Nefis demiş:

“Ben benim, Sen sensin.”

Azap vermiş, cehenneme atmış, yine sormuş.

Yine demiş:

“Ene, ene... Ente, ente.” (= Ben benim, sen sensin.)

Hangi nevi azâbı vermiş, enâniyetten vazgeçmemiş.

Sonra açlık ile azap vermiş. Yani aç bırakmış. Yine sormuş:

“Men ene? Ve mâ ente?”

Nefis demiş:

“Ente Rabbiye'r-Rahîm we ene abdûke'l-âciz.” Yani, “Sen benim Rabb-i Rahîmimsin. Ben senin âciz bir abdinim...”

ALTINCI BÖLÜM

HACC

Kur'an'da Hacc:

Hacc ile ilgili bütün ayetlerin geniş tefsir ve tahlillerine girmeden, yalnızca üç nokta üzerinde duracağız:

1. Nokta:

Hacc, herşeyden evvel bir ibadet olduğu için; bütün ibadetlerde esas olan, Allah'a yakınlık ve Allah'ın nimetlerine karşı şükretmek, haccda dahi esas gayedir. Meselâ şu ayetler, bu mânâyı açıkça gösteriyorlar:

“Haccı insanlar arasında ilan et. Yaya olarak ve binekler üstünde, her uzak yoldan sana gelirlir.

Ki kendileri için faydalı olan şeyleri görsünler. Sayılı günlerde, Allah'ın onlara rızık olarak verdiği dört ayaklı hayvanların (kesimi) üzerine Allah'ın ismini ansınlar. Artık o hayvanlardan yiyin ve zorda kalan fakirlere yedin.

Sonra kirlerini gidersinler, kendilerine gerekli olan ibadetleri (kurbanları kesmekle) ifa etsinler. (Allah'ın) en eski evi olan ve etrafı yasak bölge ilan edilen Kâbe'yi tavaf etsinler.” (Hacc sûresi, 27-29)

Tavaf demek ise; kişinin kendi benliğini bırakıp toplum engini içinde Allah'ı temsil eden Kâbe etrafında yok olmaktır, damla olmaktan çıkıp, denize karışmaktır; Allah'a yakınlık demektir.

2. Nokta:

Az sonra Hacc ile ilgili izahatta da görüleceği gibi, İslam'ın özellikle Haccın en ince detayları dahi vahy ile yani Allah'ın sonsuz bilgisi ile Allah tarafından yerleştirilmiş ve yasallaştırılmıştır. İşte bak şu ayet bu manayı ne güzel dile getiriyor:

“Allah, Beyt-ül Haram (saygın ev) olan Kâbe'yi, insanların kıyamı (dirilişi) için yasallaştırmıştır. Yasak ayları, kurbanı, gerdanlıkları da... Ki Allah'ın göklerdeki ve yerdeki herşeyi bildiğini, herşeyi ilmiyle kuşattığını bilirsiniz. Şüphesiz Allah, herşeyi bilendir.” (Maide, 97)

3. Nokta:

Hacc sûresi 27. ayet ve Al-i İmran 96-97²⁶ ayetlerden anlaşılan, hacc, bütün insanlara faydası olan ve bütün insanları ilgilendiren bir meseledir. Evet, Hacc, birinci planda İslâm dünyasının

²⁶ “İnsanların ibadet etmesi için ilk yapılan ev, âlemlere (insanlara) yol gösterici ve mübarek olan Mekke'deki evdir.

barışına, ikinci planda dünya barışına²⁷ faydası olan önemli bir faktördür. Bu ayetlerden anlaşılan, sanki Hacc bütün insanlara gerekli olan bir ödevdir. Fakat Bakara sûresi 125. ayet, Tevbe 28. ayet, Hacc 26. ayet, Kâbe'nin yalnızca inananlar için rükû ve secde edenler için yasallaştırıldığını, hiçbir değer tanımayan müşriklerin, düzen bozucuların oraya giremeyeceğini kesin bir şekilde dile getiriyorlar.²⁸

Onda açık ayetler (belirtiler) vardır. Makam-ı İbrahim oradadır... Kim oraya girerse, güven içinde kalır. Ve gücü yeten insanların o evi ziyaret etmesi, Allah'tan insanlara verilmiş bir vazifedir. Kim bu vazifeyi inkâr edip yapmazsa, bilsin ki Allah insanlara muhtaç değildir." (Al-i İmran, 96-97)

²⁷ Evet, Haccın iki temel özelliği var: İbadet ve Allah'a yakınlığı sağlama yönü; bu mana, ayette "sevap kazanmak" manasına gelen "mesabeten" kelimesiyle ifade edilmiştir. İkinci yönü; güvenlik için ve güvenli bölge olma yönüdür. Bu da ayette, emniyet manasına gelen "emnen" kelimesiyle ifade edilmiştir. Evet, insanlık, ancak Hz. İbrahim gibi önderler peşinde Allah'a ve güvenliğe yaklaşır. (Bakz. Bakara, 125)

²⁸ "Ve hatırlayın ki; Biz Kâbe'yi, insanların sevap kazanacağı ve güven duyacağı bir yer kıldık. İnsanlar, Makam-ı İbrahim' i namazgâh edindiler. İbrahim ve İsmail'den; "Benim evimi, ziyaretçiler için, mukimler için, rükû ve secdeye kapananlar için, (necasetten, putlardan, günahlardan) temizleyin" diye söz aldık." (Bakara, 125)

"Ey iman edenler! Müşrikler gerçekten necistirler, bu yıllarından sonra Mescid-ül Haram'a yanaşmasınlar. Eğer (hacıların azalmasıyla olacak olan) fakirlikten korkarsanız, ilerde Allah sizi fazl ve ihsanından –eğer istese– zengin edecektir. Şüphesiz Allah, herşeyi çok iyi bilen ve herşeyi yerli yerinde yapandır." (Tevbe, 28)

HACC'IN SOSYAL YÖNÜ VE BİR KISIM MANEVÎ FAYDALARI

Hacc ne demektir?²⁹

Hacc, temelde kişinin Allah'a doğru yükselmesidir. Âdem'in yaratılış felsefesinin sembolik bir göstergesidir. Biraz daha açıklayacak olursak, Hacc ibadeti, pek çok şeylerin aynı anda gösterilmesidir. Bir "yaratılış gösterisi", bir "tarih gösterisi", "birlik gösterisi", "İslâmi düzen gösterisi" ve bir "ümme gösterisidir".

Bu gösteride şu unsurlar vardır: Allah, sahnenin yöneticisidir. Gösterilen tema, rol alan kişilerin hareketleridir. Âdem, İbrahim, Hacer ve Şeytan başlıca karakterlerdir. Sahneler, Mescid'ül Haram bölge (yasak bölge), koşu (Safa-Merve arası), Arafat, Meş'ar (Arafat'la Mina arasında hacıların gece kaldığı ve şeytan taşlamak için taş topladığı yer) ve Minâ'dır. Önemli semboller: Kâbe, Safâ, Merve, Gündüz, Gece, Güneş ışığı, Güneşin batışı, kurbandır. Kostüm ve makyaj: İhram, traş olmak ve taksir'dir (umumî temizlik). Son olarak da, bu gösterideki rollerin tek oyuncusu bir kişidir, yani sen! Erkek ve kadın, genç veya yaşlı siyah veya beyaz, ne olursan ol! Gösterinin en önemli özelliğisin. Allah'la şeytan arasındaki karşılaşmada Âdem, İbrahim ve Hacer'in rolü senin tarafından oynanır. Kısaca sen, fert olarak "gösteri"nin kahramanısın.

Hacc'ın Hikmeti Nedir?

Hacc, boş bir felsefeyi reddir; yani gün be gün yaşamayı temel kabul eden insanın yönü yoktur. Amacı sadece yaşamaktır. Yaşayan bir bedende ölü bir ruhtur var olan. Ama Hacc olayı, bu sağlıksız durumu değiştirir.

Hacc, gayesizliğin karşıtıdır; o, kötü düşlerin denetlediği lanetli bir kader anlayışına karşı ayaklanmadır. Hacc'ın edâsı, şaşkınlıkların karmakarışık ağından kurtulmak imkânı verecektir. Bu hareket, Allah'a giden sonsuzluğa doğru bir hicret yolu ve berrak ufuklar açacaktır sana.

"Andolsun asra ki, muhakkak insan ziyândadır." (Asr, 1-2)

Hayat denen şey bu işte! Gerçeği konuşacak olursak, hani yaptıkların? Hangi yapıcı katkılarda bulundun? Ne kazandın? Bu kadar altın gibi kıymetli yıllar geçti, şimdi sen kimsin?

Sen ey Allah'ın yeryüzündeki vekili ve emânetçisi! Sen paraya, şehvete, yemeğe, saldırıya ve namussuzluğa dönüştün. Ey insan, bu çürümüş durumdan sıyrıl! Böyle gün be gün ölüme gitmekten kendini kurtar!

Hacc; ezeli ve ebedi, eşi benzeri olmayan, Hâkim-i mutlak Allah'a dönüşünü temsil eder. O'na dönmek tamlığa, güzelliğe, kuvvete, bilgiye, değere ve gerçeğe doğru kararlı bir hareketi simgeler. Sonsuza giden yolunda Allah'a hiçbir zaman yaklaşamayacaksın. O seni doğru yola yöneltecektir; O seni çekmezse senin varacağın yoktur.

"Biz Allah'ın mülküyüz ve biz Allah'a döneceğiz." (Bakara, 56)

²⁹ Dr. Ali Şeriatî, Hacc adlı eserinden...

“Bütün işler ancak Allah’a dönüp varır.” (Şura, 53)

Bizim gayemiz “kaybolmak” (fena) değil, aksine “açmak” çiçek(lenmek)tir. Bu, “Allah için” yapılmaz, fakat kendinizi “Allah’a yaklaştırmak” için yapılır.

Ey insan! Menşe’ine dön. Hacc’a git ve seni en iyi yaratık olarak yaratan en iyi Veli’ni (Dostunu) ziyaret et. Seni görmek için bekliyor? Kuvvet saraylarını, servet hazinelerini ve saptırıcı mabedleri terk et. Çobanı kurt olan şu hayvan sürülerinden ayrıl. Allah’ın evini veya insanların Evi’ni görmeğe giden Mina’daki topluluğa katıl.

“Şüphesiz insanlar için, çok feyizli ve ayn-ı hidayet olmak üzere konulan ilk ev, elbette Mekte’de olandır.” (Al-i İmran, 96)

Büyük bir değişiklik ve dönüşün başlangıcı olan Mikat’a varmadan önce niyet etmelisin. Bu neyi içine alır. Bu (Niyet), kendi evinden insanların evine, hayattan sevgiye, benlikten Allah’a, kölelikten hürriyete, ırk ayırımından eşitliğe, içtenlik ve gerçeğe, giyimli olmaktan soyunuk olmaya, günlük hayattan ebedî hayata, bencillik ve gayesizlikten bağlılık ve sorumluluğa geçme niyetidir. Kısaca “ihram”lı oluşa geçiştir.

Gösteri Mikat’ta başlar. Aktör bu noktada elbiselerini çıkarır. İnsanlığın ırklara, uluslara, sınıflara, yan sınıflara, grup ve ailelere bölündüğü; her birinin kendine özgü farklı mevkii, değerleri, isim ve unvanları vardır. Elbiseler de bunları sembolize eder. İnsanlar arasında “ayrılığa” neden olan sun’i sınırlar çizer.

Şimdi, elbiselerini çıkar. Onları Mikat’ta bırak, düz, beyaz kumaştan yapılmış kefeni giy. Herkes gibi giyineceksin. “Aynılık” ortaya çıksın. Bir parça halinde kalabalığa katıl, bir damla olarak okyanusa katıl.

Gururlanma, buraya birini görmek için gelmedin.

Alçak gönüllü ol. Allah’ı göreceksin.

Ölümcüllüğü kavrayan bir kişi ol veya bir ölümcül ol, O’nun varlığını hisset.

Mikat’ta ırkını veya kabileni hiç düşünmeden günlük hayatında seni;

– Bir kurt (vahşet ve zulmün sembolü)

– Bir fare (kurnazlığın ve istifçiliğin sembolü)

– Bir tilki (hilekârlığın sembolü)

– Veya bir koyun (köleliğin sembolü) yapan bütün örtüleri çıkar at. Bunların hepsini Mikat’ta bırak ve sonunda nasıl bir “ölü” olacaksan, şimdi de bir insan, yalnızca bir “âdem” olarak başlangıçtaki şekline bürün! İki parçalı kumaşa dolan. Böylece: Hiçbir görünüm farkı yoktur.

“Ve dönüş Allah’adır.” (Nur suresi)

Allah yolundaki kişi, “olduğu gibi” değil, “olması gerektiği” gibi olacaktır. Eşsiz bir birlik havası hâkimdir. Allah’ın birliğini ilan eden bir insan gösterisidir Hacc.

Herkes kendini “eritir” ve bir “insan” şekli oluşturur. Bütün “ben”ler Mikat’ta ölmüş ve “biz” ortaya çıkmıştır.

Mikat’ta Namaz:

Mikat'ta namaz *“Allah’ım, artık daha fazla putlara tapmayacağım ve bundan böyle Nemrud’un kölesi de olmayacağım.”*

“Allah’ım senin huzurunda bir zalim (kurt), bir hilekâr (tilki) ve bir istifçi (fare) olarak değil, İbrahim gibi duruyorum. Hayır, Ahiret’te gördüğümde giyeceğim elbiselerin aynısını giymiş bir insan olarak karşıdayım” demektir. Bu demektir ki, artık Allah’ın kulu olmak istiyorsun. Allah’tan başka herkese ve herşeye isyan edeceksin. Gerekli görevleri yerine getirmeye hazır olduğunu anlatıyorsun.

“Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden yardım bekleriz.” (Fatiha, 5)

“Bizi doğru yola hidayet et; gerçeğin, bilincin, doğrunun güzelliğın, tamlığın, sevginin ve iyililiğın yoluna.” (Fatiha, 6)

“Nimet verdiklerinin yoluna; gazap ettiklerinin ve sapıklıkta kalmışların yoluna değil.” (Fatiha, 7)

Mikat namazında söylenen bütün bu sözler uzağı değil, yakını gösteren sözlerdir.

Allah, İbrahim, Muhammed, insanlar, Cennet, Ahiret, kurtuluş, hürriyet, aşk vs. Mikat’ta hazır. Renksiz ihram bezine bürünmüş olarak, yeni bir doğuşu, öldükten sonra dirilişi yaşarsın.

KÂBE:

Kâbe ismi, mimarî dilinde “küp” demektir, ama neden bir “küp”? Renksiz ve süssüz, niçin bu kadar sade? Çünkü Allah’ın rengi ve şekli yoktur; O’na benzer hiç bir şey de yoktur. İnsanın aklına gelebilecek hiçbir model veya hayâl O’nu temsil edemez. Her şeye kadir ve mekândan münezzeh olan Allah “Mutlak”tır.

Kâbe’nin herhangi bir yönü yoksa da (çünkü küp şeklindedir.) ibadetlerinde Kâbe’ye dönmekle Allah’ın yönünü seçiyor ve O’na dönüyorsun demektir. Kâbenin yönünün olmaması kavranılması güç bir şey görülebilir. Yine de, evrensellik ve mutlaklık hâkimdir. Bütün yönleri içine alır ve aynı zamanda, tamamı da yönsüzlüğü sembolize eder! Bunun özgün simgesi de “Kâbe”dir.

“Doğu da Allah’ındır, batı da. Onun için nereye döner, yönelirseniz, Allah’ın yüzü oradadır.” (Bakara, 115)

“Mutlak” ve “Sonsuz” olanla temasa geçmek için uçmak istediğın Kâbe, duygularının çatısıdır. Kâbeyi boş görmek ne kadar güzel! Orada Hacc için bulunduğunu hatırlatıyor. Varacağım son nokta değil Kâbe, yön gösteren bir kılavuz o.

Kâbe, yalnızlığa bir köşetaşı, yol gösteren bir işaretidir. Kâbe’nin dışındaki bütün yapılar kuzeye, güneye, doğuya, batıya, yukarıya, aşağıya bakar. Kâbe farklıdır, hem bütün yönlere bakar, hem hiç bir yöne bakmaz. Allah’ın gerçek bir sembolü gibi pek çok yönleri vardır:

– MEKKE: Kur'an'da Mekke'ye "Beyt-i Atik" denir. "Atik", hür oluşu temsil eder. Mekke kimseye ait değildir. Hükümdar ve zalimlerin sultanından azadedir; dolayısıyla kimse onu yönetimi altında tutamaz. Allah Mekke'nin sahibidir. İnsanların da, oturanların da sahibidir.

– Hacer: İbrahim'in zevcesi (hanımı) Sara'nın Hacer isminde Habeşistanlı siyah bir cariyesi vardır. Sara'nın, kocası İbrahim'e çocuğu olması için yatak arkadaşlığı etmesine ses çıkarmayacağı kadar yoksul ve alçak gönüllü idi. İbrahim'in zevcesi olma şerefine yanısıra, daha çok şereflendirmek için Allah, Hacer'in eteğinin sembolü ile Kâbe arasında da bir ilgi kurdu.

Hacer'in eteği İsmail'in doğduğu yerdi. Hacer'in evi oradadır; mezarı Kâbe'nin üçüncü sütununun yanındadır. Hiç kimsenin, peygamberlerin bile camiye gömülmesi düşünülmezken, siyah bir kadının evinin, Allah'ın eviyle yanyana olması ne kadar şaşırtıcı! Hacer, İsmail'in annesi orada gömülüdür! Kâbe, onun mezarına doğru uzanır.

Allah (cc), ulu ve muhteşem ulûhiyet içinde tamamen kendi kendinedir, yalnızdır. Kimseye ve hiçbir kimseye ihtiyaç duymaz. Yine de, sayısız ve sonsuz yaratıkları arasında birini, insanı, onların en şerefliğini seçmiştir.

"Bütün insanlığın arasından, bir kadını
Bütün kadınların arasından bir cariyeyi
Ve bütün cariyelerin arasından, siyah bir hizmetçiyi!"

Yaratıklarının en zayıfı ve en acizine yanında bir yer ve evinde bir oda vermiştir.

İslam toplumunda "meçhul asker" böyle seçilir. Hacc menâsiki, Hacer'in hatırlanmasıdır. "Hicret" kelimesi, "Muhacir" kelimesi gibi kökünü onun isminden alır. "Örnek Muhacir, Hacer gibi davranandır." Hz. Muhammed (a.s.m.)

Hacer'in ana dilinde ismi "şehir", yani Medine demektir. Bu siyah Habeşli cariyenin ismi bile medeniyetin sembolüdür. Öyleki onunkine benzer bir güç, medeniyete doğru bir harekettir.

Bu satırlar neyi anlatıyor? Kavranması güç! Fakat hürriyet içinde yaşadıklarını ve insanlığı koruduklarını sananlar için bu olayın önemi, anlayışların kapasitesini çok aşar.

TAVAF: Bir taşın çevresinde daireler çizerek kükreyen bir ırmak gibi, Kâbe'yi de oldukça heyecanlı bir insan kalabalığı sarar. Güneş sisteminde kendi yörüngelerinde yürüyen yıldızları andıran insanların ortasında tıpkı bir güneş gibidir "Kâbe". İnsanlar çevresinde daireler çizerek dönerler. Kâbe, Allah'ın ölümsüzlüğünü ve sonsuzluğunu sembolize eder. Dönen daireler ise, yaratıklarının sürekli hareket ve değişimlerini temsil eder.

Sürekli + Hareket + Disiplin = Tavaf

Bu, tüm dünyanın bir benzeridir. Bir parçacığın (insanın) yönlendirilişini içine alan tevhid fikri üzerine kurulmuş düzenin bir örneğidir. Tavaf sırasında neler görülebilir? Çevresinde bir insan seli dönerken, Kâbe yerinden kıvılcımlamaz. Herkes bir renk ve modelde giyinmiştir, ne bir ayırım ne de bir üstünlük sözkonusudur; gerçek bütünlük ve evrenselliği sergilenen.

Bunu, ne kendin, ne öyle olması gerektiği ne de politika için değil, Allah için yaptığını kabul etmelisin! Burada her hareketin önemli bir disiplinle yönetilir. Dünyanın düzenini sembolize eder.

Hacer-ül Esved ve Biat: Tavaf, Hacer-ül Esved'in bulunduğu noktadan başlar. Burası, evrenin düzenine girdiği yerdir. Bu taş neyi sembolize eder? O bir eli –bir sağ eli– sembolize eder! Ve kimin sağ elini? Allah'ın sağ elini.

“Hacer'ül-Esved, yeryüzünde Allah'ın sağ elidir.” (Hadis-i Şerif)

“Allah'ın eli, onların eli üzerindedir.” (Feth, 10)

“Hacer'ül-Esved'e böyle koymak (dokunmak, işaret etmek), Hak Teâlâ Hazretleriyle ibadet ve taat hususunda ahdeleşmenin ve bu ahde vefa edileceğinin bir işaretidir.”

Makam-ı İbrahim ve burada kılınan namaz, neyi sembolize eder?

Tavafın yedinci dönüşünden sonra, Tavaf hali sona erer. Neden yedinci? Evet! O sadece 6+1'in toplamı değildir, fakat yedi kat göklerin hatırlatıcısıdır.

Makam-ı İbrahim: İbrahim'in ayak izleri bulunan bir taş parçasıdır. İbrahim (a.s) bu taşın üzerinde durarak, Kâbe'nin köşe taşını (Hacer-ül esved) yerine koydu. Kâbeyi yapmaya buradan başladı. İbrahim'in makamında olmak, onun yerinde olmayı simgeliyor.

İnsan, İbrahim'in makamında çıkabileceği en yüksek noktaya çıkar: Allah'a en yakın olan nokta. Burada İbrahim, Kâbe'nin yapıcısı, hürriyet evinin mimarı, tevhid'in kurucusu, putlara karşı savaşçı. Nemrud'un işkencelerine karşı koyan inancı, küfre ve cehalete karşı kavga veren, kalbi sevgi ve sorumluluk dolu İbrahim, Şeytanın ve insanların kalbine vesvese veren Hannas'ın aldatıcı tuzaklarından kurtulur. *“Hannas ki, insanların kalbine vesvese verir.” (Nas, 5)*

Sa'y: Sa'y bir arayıştır. Amacı olan bir harekettir. Koşmak ve seğirtmek diye tanımlanır. Sa'y, beden çalışmasıdır. Susuzluğunu gidermek ve çocuklarını doyurmak için, su ve ekmek ardından koşman ve çaba harcaman demektir. Kendisinden, inanç ve gerçekleri arayan dünyadaki bütün filozofların, ilim adamlarının ve büyük düşünürlerin Allah'ın büyük dersini öğrenecekleri bu örnek, yine bir kadın, Habeşli siyah bir cariye, bir anne olan Hâcerdir.

“Aşk buyruğuna itaat ederek, kendini O'nun mutlak iradesine teslim eder. Yurdunu ve ülkesini terkederek çocuğunu uzaklarda, çok uzaklara getirir ve bu kuru ıssız vadi(Mekke)de bırakır.

Hacer kendini tamamen Allah'ın iradesine teslim etti; bu vadide oğlunu bıraktı. Bu, Allah'ın emri ve sevgisinin buyruğudur. Ama teslimiyetin modeli yine de “boş durmadı”. Hemen kalktı. Yapayalnız kuru bir dağdan diğerine su arayarak koşmaya başladı. Durup dinlenmeden arayarak, kımıldamayarak ve mücadele ederek; kendi nefesine, ayaklarına iradesine ve zekâsına güvenmekte kararlıydı. Hacer sorumlu bir kadın, bir anneydi; seven, yapayalnız, seğirten, arayan, acı çeken, yıkılan, destekten yoksun, barınaksız, evsiz, toplumundan ayrı düşmüş, sınıfsız, ırksız ve ümitsiz; bütün bu engellere rağmen ümitliydi. Yalnız bir cariye, bir kurban, yabancı, sürgün ve seilmeyen, kapitalist, aristokratik düzenin kabul etmediği, ulusların nefret ettiği... Bu siyah hizmetçi kucığında çocuğuyla yapayalnızdı. Yapayalnız, yorgun, fakat oradan oraya su arayarak, koşarak ümitli ve kararlı...

Bu ders: “Aşk”la suyu bulmak, fakat çabayla değil, yine de “çaba”dan sonra.

Taksir: Taksir, Sây'ın sonu, ondan dönüş, burada yalnızlığın bittiği. Aşkın şemsiyesi altına yorgun ve susuz bırakılan çocuk, topuklarıyla toprağı oymuş. Ümitsizliğin bu son noktasından ve umulmayan bir yerden birden: Mucizeyle, ihtiyaçların gücü ve Allah'ın merhametiyle bir şırıltı: “Suyun Sesi!” Zemzem, taştan akan hayat kaynağı, tatlı pınar!

Arafat: Allah'a dönerken içlerinden geçmen gereken üç bölüm vardır: Arafat, Meş'ar ve Mina. Bu üç bölüm neyi gösteriyor?

Arafat: “Hikmet” ve “ilim” demektir.

Meş'ar: “Bilinç” ve “anlayış” demektir.

Mina: “Aşk” ve “inanç” demektir!

Arafat, insanın yaratılışının başlangıcını temsil eder. “Kâbe”den “Arafat”a iniş.. İnsanın yaratılışıyla, “bilginin” yaratılışı aynı zamana rastlıyor! Âdem ile Havva'nın karşılaşmalarında çıkan sevgi kıvılcımı, birbirlerini anlamalarına yardımcı oldu. Bilginlik işaretiydi bu! Âdem, kendisiyle aynı kaynak ve nitelikteki karşı cinsten olan eşini tanıdı.

Sonuç olarak, felsefi görüş açısından, insan varlığı, bilgisinin varlığıyla aynı zamana rastlar; bilimsel bir görüş açısından ise, insan tarihi bilgiyle başlar. “Arafatta duruş (vakfe)”, gündüz güneşin tam tepede olduğu dokuzuncu gününe, öğle vaktine rastlıyor. Güneş ışığında bilinç, görüş, hürriyet, bilgi ve sevgi kazanasın diye bu vakit seçilmiştir! Karanlıkta hiçbir şey görülemez. Bu nedenle de ne bilgi, ne hikmet söz konusudur.

“Bilgi”den sonra “bilinç” safhası gelir. Önce “bilgi” sonra “bilinç”, ne kadar ilginç?

Arafat (bilgi)den önce Meş'ar (bilinç) gelseydi, kör bir din ortaya çıkacaktı!

Arafat (bilgi)den başka bölüm olmasaydı, amaçsız bir ilerleme ve ruhsuz bir medeniyete sahip maddi ve bilimsel, fakat tembel bir hayat doğacaktı.

Arafat (bilgi)siz, yalnızca Meş'ar (bilinç) ve Mina (aşk) olmuş olsaydı, şu anda sahip olduğumuz iman anlayışına eremeyecektik.

Fakat İslam Din'inde, yerin en basit parçasından (toprak) yaratılan ve Allah'ın emanetçisi olarak güç sahibi kılınan insan, hareketlerine bilgiyle başladı. Nesnel bir metodla bu dünyanın gerçeklerini kavradı. Bundan sonra bilincini kazandı. Son dönemde aşkı buldu. Bu dönemler, Arafat'tan Meş'ar'a gelmek ve oradan insan niteliklerinin zirvesine ve tamlığa (Mina-Sidret-ül Münteha'ya) veya... Allah'a yükselmek şeklinde sahnelenir.

Şeytan Taşlama = Recm (savaş cephesi)

Burada kumandan ve emir veren İbrahim'dir:

Kral caddesi boyunca yerleşmiş üç şeytan birbirinden yüz metre kadar uzaklıktadır. Her biri bir “anıt”ı, bir “heykel” veya bir “put”u temsil eder. Her yıl, yüzleri beyaza boyanır. Birinci Put (Cemre-i ûla): Arafat'ın düşmanı. İkinci Put (Cemre-i vûsta): “Meş'ar'ın düşmanı.” Üçüncü Put (Cemre-i Ukbâ): “Mina'nın düşmanı.”

“Ruh depremleri kompütürleridir putlar. Her elektronik cihaz gibi onların da formülleri vardır. Karışık ince formül ve şifreler. Kahramanlardır, bu şifreleri çözen ve onların içyüzünü toplum ruhunun önüne bütün çıplaklığıyla seren”. İlimizdeki putları kırmadan dış putlara mahkûm olmaktan kurtulamayız. “Millet, kültür ve medeniyet hayatlarında da iç ve dış putların kırılışından sonradır dirilişin başlayışı”. Ve bu safhadan sonra kurban gelir.

Kurban: O (İbrahim), oğlu İsmail’i kurban etmek için getirmişti, senin İsmail’in kim veya ne? Mevkiin mi? Şerefın mi? Mesleğin? Paran? Evin? Çiftliğin? Sanat’ın? Elbisen? İsmiın? Hayatın? Bilgin? Sosyal sınıfın? Gençliğin? Güzelliğin?.. Hangisi? Sen kendin bilirsin. Kim ve ne olursa olsun, beraberinde buraya kurban etmek için getirmelisin. İsmail’in bir kişi olabilir, bir nesne, rütbe, mevkii ve bir “zayıflık” bile olabilir, ama İbrahim için oğluydu! “*Bilin ki, mallarınız ve çocuklarınız bir fitnedir*”. (Enfal, 28)

İbrahim için bir imtihandır İsmail’i kurban etmek. Şeytanla karşılaşmalarında onun tek zayıf yönü olmuştur. İbrahim bunun açık vahy olduğunu ve oğlunu kurban etmesi gerektiğini biliyordu.”

YEDİNCİ BÖLÜM ZEKÂT

Ruhî ve Sosyal Faydaları

Dindar, dinsiz bütün toplumlar, milletler, zengininden fakirine kadar herkes; zekâtın bir hak, bir ödev olduğunu ve gerçek, mutlu bir hayatın temel havzası, çeşmesi ve kaynağı olan toplumsal hayatın direği ve köprüsü olduğunu bilir.³⁰ Sınıflar arasında kopmaması gereken bir bağ olduğunu anlar. Fakat hırs ve mala tapma derecesinde malı sevmek, bu İslamî rüknün ihmal edilmesine sebep oluyor. Onun için asrımızın manevi doktoru olan B. Said Nursi zekât meselesine girerken önce hırsın tedavisinden başlıyor ve rızkın Allah'a ait olduğunu beyan eden ayetleri tefsir ederek şöyle diyor:

“Hırs, sebab-i haybettir (hayal kırıklığına sebeptir) ve illet (hastalık) ve zillettir (alçaklıktır); ve mahrumiyet ve sefaleti getirir. Evet, her milletten ziyade hırsla dünyaya saldıran Yahudi milletin zillet ve sefaleti, bu hükme bir şahid-i katı'dır. Evet, hırs, zîhayat âleminde en geniş bir daireden tut, tâ en cüz'î (küçük) bir ferde kadar sû-i tesirini (kötü sonucunu) gösterir. Tevekkülvâri (işî Allah'a bırakarak) taleb-i rızık (rızık isteme) ise, bilâkis medar-ı rahattır (rahatlık kaynağıdır) ve her yerde hüsn-ü tesirini gösterir. İşte, bir nevi zîhayat (canlı) ve rızka muhtaç olan meyvedar ağaçlar ve nebatlar, tevekkülvâri, kanaatkârâne yerlerinde durup hırs göstermediklerinden, rızıkları onlara koşup geliyor. Hayvanlardan pek fazla evlât besliyorlar. Hayvânât ise, hırsla rızıkları peşinde koştukları için, pek çok zahmet ve noksanıyla rızıklarını elde edebiliyorlar. Hem hayvânât dairesi içinde zaaf ve acz lisan-ı hâliyle tevekkül eden yavruların meşru ve mükemmel ve lâtif rızıkları hazine-i rahmetten verilmesi; ve hırsla rızıklarına saldıran canavarların gayr-ı meşru ve pek çok zahmetle kazandıkları nâhoş rızıkları gösteriyor ki: Hırs sebab-i mahrumiyettir; tevekkül ve kanaat ise vesile-i Rahmettir (rahmet aracıdır).

Hem daire-i insaniye (insanlık dünyası) içinde her milletten ziyade hırsla dünyaya yapışan ve aşk ile hayat-ı dünyeviyeye (dünya hayatına) bağlanan Yahudi milleti, pek çok zahmetle kazandığı, kendine faydası az, yalnız hazinedarlık ettiği gayr-ı meşru bir servet-i ribâ (faiz serveti) ile bütün milletlerden yedikleri sille-i zillet (alçaklık tokadı) ve sefalet, katl ve ihanet gösteriyor ki, hırs maden-i zillet ve hasârettir.. Hem harîs bir insan her vakit hasârete düştüğüne dair o kadar vakıalar var ki, “*El-Harisu haibün hasirun*”³¹ darbimesel hükmüne geçmiş, umumun nazarında bir hakikat-i âmme (umumi bir gerçek) olarak kabul edilmiştir. Madem öyledir; eğer malı çok seversen, hırsla değil, belki kanaatle malı talep et, tâ çok gelsin.

Ehl-i kanaat ile ehl-i hırs, iki şahsa benzer ki, büyük bir zâtın divanhanesine giriyorlar. Birisi kalbinden der: “Beni yalnız kabul etsin; dışarıdaki soğuktan kurtulsam bana kâfidir. En aşağıdaki iskemleyi de bana verseler, lütuftur.”

İkinci adam, güya bir hakkı varmış gibi ve herkes ona hürmet etmeye mecburmuş gibi, mağrurâne der ki: “Bana en yukarı iskemleyi vermeli.” O hırsla girer, gözünü yukarı mevkilere diker, onlara gitmek ister. Fakat divanhane sahibi onu geri döndürüp aşağı oturtur. Ona teşekkür lâzımken, teşekkürü bedel kalbinden kızıyor. Teşekkür değil, bilâkis hane sahibini tenkit ediyor. Hane sahibi de ondan istiskal ediyor. (Hoş karşılamıyor.)

³⁰ Zekat, İslamın köprüsüdür. (Hadis-i Şerif)

³¹ Hırslı adam, hayal kırıklığına uğrar ve kaybeder.

Birinci adam mütevazîâne (alçakgönüllülükle) giriyor, en aşağıdaki iskemleye oturmak istiyor. Onun o kanaati, divanhane sahibinin hoşuna gidiyor. “Daha yukarı iskemleye buyurun” der. O da gittikçe teşekkürâtını ziyadeleştirir; memnuniyeti tezayüd eder.

İşte, dünya bir divanhane-i Rahmân’dır. Zemin yüzü bir sofrâ-i rahmettir. Derecât-ı erzak ve merâtib-i nimet dahi iskemleler hükmündedir.

Hem, en cüz’î işlerde de herkes hırsın sû-i tesirini hissedebilir. Meselâ, iki dilenci birşey istedikleri vakit, hırsla ilhah (ısrar) eden dilenciden istiskal edip vermemek, diğer sakın dilenciye merhamet edip vermek, herkes kalbinde hisseder.

Hem meselâ, gecede uykun kaçmış; sen yatmak istesen, lâkayt (ilgisiz) kalsan, uykun gelebilir. Eğer hırsla uyku istesen, “Aman yatayım, aman yatayım” dersen, bütün bütün uykunu kaçırsın.

Hem meselâ, mühim bir netice için birisini hırsla beklersin. “Aman gelmedi, aman gelmedi” deyip, en nihayet hırs senin sabrını tüketip, kalkar gidersin. Bir dakika sonra o adam gelir; fakat beklediğin o mühim netice bozulur.

Şu hâdisâtın sırrı şudur ki: Nasıl ki bir ekmeğin vücudu, tarla, harman, değirmen, fırına terettüp eder (bakar.) Öyle de, tertib-i eşyada bir teennî-i hikmet (yararlı bir şekilde yavaş hareket etmek) vardır. Hırs sebebiyle, teennî ile hareket edilmediği için, o tertipli eşyadaki mânevî basamakları mûraat (riayet) etmez; ya atlar, düşer veyahut bir basamağı noksan bırakır, maksada çıkamaz.

İşte, ey derd-i maişetle sersem olmuş ve hırs-ı dünya ile sarhoş olmuş kardeşler! Hırs bu kadar muzır ve belâli birşey olduğu hâlde, nasıl hırs yolunda her zilleti irtikâp ve haram-helâl demeyip her malı kabul ve hayat-ı uhreviyeye lâzım çok şeyleri feda ediyorsunuz; hattâ erkân-ı İslâmiyenin mühim bir rûknü olan zekâtı, hırs yolunda terk ediyorsunuz? Hâlbuki zekât, her şahıs için sebeb-i bereket ve dâfi-i beliyattır (belaları gidericidir). Zekâtı vermeyenin, her hâlde elinden zekât kadar bir mal çıkacak; ya lüzumsuz yerlere verecektir, ya bir musibet gelip alacaktır.

Hakikatli bir rüya-yı hayaliyede, Harb-i Umumînin (I. Dünya Savaşının) beşinci senesinde, bir acib rüyada benden soruldu: “Müslümanlara gelen bu açlık, bu zayıat-ı maliye ve meşakkat-i bedeniye nedendir?” Rüyada demiştim:

“Cenâb-ı Hak bir kısım maldan onda bir³² veya bir kısım maldan kırkta bir,³³ kendi verdiği malından birisini bizden istedi -tâ bize fukaraların dualarını kazandırsın ve kin ve hasetlerini men etsin. Biz, hırsımız için tamahkârlık edip vermedik. Cenâb-ı Hak, müterakim (birikmiş) zekâtını, (kırkta otuz, onda sekizini) aldı.

³² HAŞİYE 1: Yani, her sene taze verdiği buğday gibi mallardan onda bir.

³³ HAŞİYE 2: Yani, eskiden verdiği kırktan ki, her senede galiben ve lâakal ribh-i ticarî ve nesl-i hayvanî cihetiyle, o kırktan taze olarak on adet verir ve o on adetten onda biri yani sermayenin kırkta birini verir.

(Hulasa, zekatın asıl nisabı onda birdir. Onun için ticaret ve ziraat arasında eşitlik yoktur, denilemez. Çünkü ziraatte eğer masraf ve sermaye söz konusu ise onda dahi net karın onda biri verilir. Yani sermaye çıkartılır, sonra net karın onda biri verilir ki ticarete de en az oluşabilen net karın onda birdir. Yani her iki durumda da karın onda biri verilir. Demek zekatta asıl olan onda birdir.)

“Hem her senede, yalnız bir ayda yetmiş hikmetli bir açlık bizden istedi. Biz nefsimize acıdık, muvakkat ve lezzetli bir açlığı çekmedik. Cenâb-ı Hak, ceza olarak, yetmiş cihetle belâlı bir nevi orucu beş sene cebren bize tutturdu.

“Hem yirmi dört saatte bir tek saati, hoş ve ulvî (yüce), nuranî ve faydalı bir nevi talimat-ı Rabbâniyeyi bizden istedi. Biz tembellik edip o namazı ve niyazı yerine getirmedik. O tek saati diğer saatlere katarak zayi ettik. Cenâb-ı Hak, onun kefareti olarak, beş sene talim ve talimat ve koşturmakla bize bir nevi namaz kıldırdı” demiştim. Sonra ayıldım, düşündüm, anladım ki, o rüya-yı hayalide pek mühim bir hakikat vardır.

Yirmi Beşinci Sözde, medeniyetle hüküm-ü Kur’ân’ı muvazene bahsinde ispat ve beyan edildiği üzere, beşerin (insan) hayat-ı içtimaîsinde (toplumsal hayatın) bütün ahlâksızlığın ve bütün ihtilâlâtın menşei iki kelimedir:

Birisi: “Ben tok olduktan sonra başkası açlıktan ölse bana ne?”

İkincisi: “Sen çalış, ben yiyeyim.”

Bu iki kelimeyi de idame eden, cereyan-ı ribâ (faizcilik akımı) ve terk-i zekâttır. Bu iki müthiş maraz-ı içtimaîyi (toplumsal hastalığı) tedavi edecek tek çare, zekâtın bir düstur-u umumî suretinde icrasıyla, vücub-u zekât ve hurmet-i ribâdır (faizin yasak edilmesidir).

Hem değil yalnız eşhastâ ve hususî cemaatlerde, belki umum nev-i beşerin saadet-i hayatı için en mühim bir rükün, belki devam-ı hayat-ı insaniye (insan hayatının devamı) için en mühim bir direk, zekâttır. Çünkü beşerde, havas ve avam, iki tabaka var. Havastan avâma merhamet ve ihsan; ve avamdan havâssa karşı hürmet ve itaati temin edecek, zekâttır. Yoksa yukarıdan avâmın başına zulüm ve tahakküm iner; avamdan zenginlere karşı kin ve isyan çıkar.

İki tabaka-i beşer, daimî bir mücadele-i mâneviyede, bir keşmekeş-i ihtilâfta (karışıklıkta) bulunur. Gele gele, tâ Rusya’da olduğu gibi, sa’y (çalışma) ve sermaye mücadelesi suretinde boğuşmaya başlar.

Ey ehl-i kerem ve vicdan! Ve ey ehl-i sehâvet ve ihsan! İhsanlar zekât namına olmazsa, üç zararı var. Bazen da faidesiz gider. Çünkü Allah namına vermediğin için, mânen minnet ediyorsun, biçare fakiri minnet esareti altında bırakıyorsun. Hem makbul olan duasından mahrum kalıyorsun. Hem hakikaten Cenâb-ı Hakkın malını ibâdına (kullarına) vermek için bir tevziat memuru olduğun halde, kendini sahib-i mal zannedip bir küfrân-ı nimet ediyorsun. Eğer zekât namına versen, Cenâb-ı Hak namına verdiği için bir sevap kazanıyorsun, bir şükrân-ı nimet gösteriyorsun. O muhtaç adam dahi sana tabasbus (dalkavukluk) etmeye mecbur olmadığı için, izzet-i nefsi kırılmaz ve duası senin hakkında makbul olur. Evet, zekât kadar, belki daha ziyade nafîle ve ihsan yahut sair suretlerde verip riyâ (gösteriş) ve şöhrat gibi, minnet ve tezlil (alçaltma) gibi zararları kazanmak nerede? Zekât namına o iyilikleri yapıp, hem farzı edâ etmek, hem sevabı, hem ihlâsı, hem makbul bir duayı kazanmak nerede?

(22. Mektup’tan)

SEKİZİNCİ BÖLÜM

AMEL VE İBADETLERİN AHİRET ÂLEMİNDEKİ KARŞILIĞI

Kâinata asıl olan, hıfz ve muhafazadır. Hiçbir iş, hiçbir amel kaybolmaz. Materyalistler göremiyor, diye inkâr etmemiz gerekmiyor. Bilakis, 124 bin peygamber ve 124 milyon evliya keşfen ve vahiy ve ilhama dayanarak, insanın her şeyinin muhafaza edildiğini, ahiret, misal ve berzah âlemlerinde³⁴ kaydedildiğini, sonradan ortaya çıkarılacağını söylemişlerdir. İşte biz, önce bu ahiret âleminin varlığını ve gerçekleşeceğini Kur'anın delilleriyle isbat edeceğiz. Sonra peygamberin keşfiyatıyla sabit olan, bir kısım amel ve ibadetlerin misâl âlemindeki karşılıklarını göstereceğiz.

KUR'ANDA, ÖLDÜKTEN SONRA DİRİLMENİN DELİLLERİ

Kur'an, bine yakın âyetlerle, öldükten sonra dirilmenin hak ve hakikat olduğunu isbat ediyor: Biz burada birkaç önemli delil ve burhanlarına işaret edeceğiz:

Birincisi, Yunus sûresinin 31. âyetidir.

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ
يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ
مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ
يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا
تَتَّقُونَ (٣١)

İşte bu ayet başta şöyle der: “Sema ve zemini, gök ve yeri, rızkınız için iki hazine gibi hazırlayan, oradan yağmurunu, buradan hububatı çıkaran kimdir? Allah'tan başka sema ve zemini iki muti hazinedar hükmüne kimse getirebilir mi? Öyle ise O'ndan başkasına şükür ve ibadet edilmez.”

Ayet, ikinci cümlede der ki: “Sizin aza ve organlarınız içinde, en kıymetli olan göz ve kulaklarınızın sahibi kimdir? Onları hangi tezgâh ve dükkândan aldınız? Bu latif, ince duyarlı, kıymetli göz ve kulağı veren Rabbiniz olan Allah'tır. Sizi icad edip terbiye eden O'dur. Öyle ise Rab ve sahip yalnız O'dur. Ve yalnızca, O'na ibadet edilmelidir.”

Ayet, üçüncü cümlede der ki: “Kışta ölmüş yeri baharda ihya edip yüzbinler ölmüş türleri diriltten kimdir? Hak olan Allah'tan başka, bütün kâinatın Yaratanından başka şu işi kim yapabilir? Elbette O yapar, O ihya eder. Madem O Yaratanın bir ismi Hak'tır, elbette hukuku

³⁴ Misal âlemi, her şeyin bir fotoğrafının ve timsalinin içinde görüldüğü âlem..

Berzah: Aralık demek olup, dünya ile ahiret arasında bir âlem.

zayi etmeyecektir. Sizi ahiretteki büyük mahkemeye gönderecektir. Yeryüzünü ihya ettiği gibi, sizi de ihya edecektir.”

Ayet, dördüncü cümlede der ki: “*Bu büyük kâinatı bir saray gibi, bir şehir gibi, mükemmel bir intizam ile idare eden, tedbirini gören Allah’tan başka kim olabilir? Madem Allah’tan başka olamaz. Koca kâinatı bütün büyük yıldızlarıyla gayet kolay bir şekilde idare eden kudret o derece kusursuz, eksiksiz ve sonsuzdur ki, hiçbir ortağa, ortaklığa, iştirake, yardımcıya ihtiyacı olamaz. Koca kâinatı idare eden bir kudret, insan gibi küçük yaratıkları başka ellere bırakmaz. Demek, ister istemez ‘Allah’ diyeceksiniz. Madem öyledir, neden O’nun vereceği azaptan sakınmıyorsunuz, kendinizi korumuyorsunuz?*”

2. Delil: Yasîn sûresinin son âyetleridir. Burada, bu haşır meselesinde Kur’an-ı Hakîm, dirilişi yedi-sekiz sûrette, değişik bir tarzda isbat ediyor:

Evvela birinci yaratılışı nazara verir, der ki: Bir damla meniden, ana rahmine asılmış, dölenmiş şekle, oradan bir çiğnemlik ete, oradan et ve kemiklerin teşekkülüne, oradan son bu güzel şeklinizi alıncaya kadar olan birinci yaratılışınızı görüyorsunuz. Nasıl oluyor ki ikinci yaratılışı, dirilişi inkâr ediyorsunuz?! İkinci diriliş, birincisinin benzeri, belki daha kolaydır.

Bu ayette Cenâb-ı Hak yine insana verdiği büyük nimetleri şöyle ifade ediyor: Bütün yeryüzünü sizin istifadenize sunan, ateşten ağaca, ağaçtan hububat ve meyvelere kadar sayısız nimetler ile sizi besleyen bir Zat, sizi başıboş bırakmaz ki, kabre girip kalkmamak üzere yatasınız.

Hem, *Ellezi ceale leküm mineş-şeceril-ahdari nâran*, kelimesi işaret edip der: Ölmüş ağaçların dirilip yeşillenmesini görüyorsunuz. Odun gibi kemiklerin hayat bulmasını kıyas edemeyip akıldan uzak görüyorsunuz. Hem gökleri ve yeri yaratan, onların meyvesi olan insanın ölüm ve dirilişinden aciz kalır mı? Koca ağacı idare eden, o ağacın meyvesine ehemmiyet vermeyip, onu başkasına mal eder mi? Ağacın bütün neticelerini boş vermekle her tarafı ilim ve hikmet ile yararlılıkla yoğrulmuş yaratılış ağacını, faydasız, meyvesiz ve beyhude yapar mı zannedersiniz?

Bu âyet der ki: Haşırde sizi ihya edecek zat öyle bir Zattır ki, bütün kâinat, O’na emirber bir asker gibidir. O’nun ‘Ol’ der, oluveren emrine karşı baş eğer. Bir baharı yaratmak bir çiçek kadar O’na hafif gelir. Bütün hayvanları icad etmek bir sinek icadı kadar O’nun kudretine kolay gelir bir zattır. Öyle bir Zata karşı “*Ölmüş, çürümüş kemikleri kim diriltecek?*” deyip kudretine karşı meydan okunmaz.

“*Fe sübhanellezi biyedihî melekâtu külli şey’in we ileyhi turceûn*” cümlesinde der ki: Allah, her şeyin dizgini elinde, her şeyin anahtarı yanında, gece ve gündüzü, kış ve yazı bir kitap sayfaları gibi kolayca çevirir, dünya ve ahireti iki daire gibi, bunu kapar onu açar, sonsuz kudret sahibi bir Zattır. Madem öyledir. Demek O sizi kabirden diriltilip haşre getirip, Huzur-u Kibriyası’nda hesabınızı görecektir.

3. ayet: Tekvir sûresinin “*İze’s-suhufu nuşiret*” ayetidir. Bu kısa ayet bu iki kelimesiyle şöyle bir hakikatı anlatıp der ki: “Haşırde herkesin bütün amelleri bir sahife içinde neşrediliyor. Şu mesele kendi kendine çok acaib olduğundan akıl ona yol bulamaz. Fakat sûrenin işaret ettiği gibi; bahar haşırinde başka diğer meselelerin benzerleri olduğu gibi, şu amel sahifelerinin neşri çok açıktır. Çünkü her meyvedar ağacın veya çiçekli her otun da amelleri var. Fiilleri var, vazifeleri var, (Allah’ın isimlerini ne şekilde göstererek tesbihat etmiş ise) o şekilde ubudiyet

ve kullukları var. İşte o ağaç ve çiçeklerin bütün amelleri, tarihçe-i hayatları ile beraber umum çekirdeklerinde, tohumcuklarında yazılıp başka bir baharda, başka bir zeminde çıkar. Gösterdiği şekil ve suret diliyle gayet açık bir şekilde geçmiş asıllarının amellerini hatırlattığı gibi, dal, budak, yaprak, çiçek ve meyveleriyle amel sayfalarını yayınladı. İşte gözümüz önünde bu yazılı, muhafazalı, tedbir ve terbiyeli ince işleri yapan Allah, “*İnsanların amel defterlerinin neşredileceği zamanı düşünün*” der.

4. ayet: Kaf sûresinin baş kısmındaki şu ayetlerdir: Şu ayetlerin güzelce mealini söylemek çok uzun olur. Yalnız bir işaret edip geçeceğiz. Şöyle ki;

Sûrenin başında kâfirler haşri inkâr ettiklerinden, Kur’an onları haşrin kabulüne mecbur etmek için şöyle önermeleri sıralar: Der: “Acaba üstünüzdeki göğe bakmıyor musunuz ki, nasıl bir biçimde, ne kadar muntazam, muhteşem bir sûrette bina etmişiz. Hem görmüyor musunuz ki, nasıl yıldızlarla, ay ve güneş ile süslemişiz. Hiçbir kusur ve eksiklik bırakmamışız.

Hem görmüyor musunuz ki, zemini size ne biçimde sermişiz. Ne kadar hikmetle tefriş etmişiz. O yerde dağları tespit etmişiz, denizin istilasından muhafaza etmişiz. Hem görmüyor musunuz? O yeryüzünde ne kadar güzel, rengârenk her bir cinsten çift yeşillikleri, bitkileri yaratık; yerin her tarafını o güzellerle güzelleştirdik.

Hem görmüyor musunuz? Yukarıdan bereketli bir suyu gönderiyoruz. O su ile bağ ve bostanları, hububatı, yüksek leziz meyveli hurma gibi ağaçları yaratıp onlarla kullarımıza rızık gönderiyorum. Hem görmüyor musunuz? O su ile ölmüş memleketi diriltiyorum. Binler dünyevî haşirleri icad ediyorum. Nasıl bu bitkileri bu ölmüş topraklardan çıkarıyorsam, sizin haşirdeki çıkışınız da böyle olacaktır. Kıyamette yer ölüp siz oradan sağ olarak çıkacaksınız.”

5. Delil: “*Allah, asla zalim değildir*” mealindeki ayetlerdir. Hâlbuki eğer haşir olmayacaksa, mevcudata, insanlara büyük bir zulüm olur. Hem zalimlerin zulümleri kendilerine kâr kalır. Hâlbuki kâinatta kâinatşümül (her şeyi kuşatan) bir denge ve adalet var. Bu adalet bu dünyaya sığmadığına göre demek başka bir memlekette büyük bir mahkemede adalet, hak ve hukuk tecelli edecektir. Nitekim bu adalet icrası bazen muacceliyet kesbedip, bu dünyada dahi uygulanmaktadır. “*Zulmetti, cezasını buldu,*” cümlesi önemli bir kanun belirtisidir.

(25. Söz’den)

BİR KISIM AMELLERİN KARŞILIĞI

“Öyle bir günden sakının ki, o günde herkes yaptığı iyilikleri önünde hazır görür. Kötülükleri de... O gün, kendisiyle o kötülüğü arasında uzun bir mesafe olmasını ister. İşte Allah (böylece) vereceği azaptan sizi sakındırır... Allah kullarına çok acıyandır.” (Al-i İmran, 30)

“Allah, iman edenleri hem dünyada hem ahirette sabit söz olan şehâdet kelimesi ile hakikate bağlı kılar.” (İbrâhim, 27)

“Bazı amellerin berzah âlemindeki temsili görünümü, dünyada değişik şekillerde açığa çıkar:”

a) İmam Buhârî'nin (r. aleyh) Semure İbn Cündüb'dan rivayetine göre, Server-i kâinat (a.s.m.) Efendimiz çoğu kere, gece rüya görüp görmediklerini Sahâbe-i kiramdan sorardı. Kim rüya gördüyse onun rüyasını tabir ederdi. Kimse rüya görmediğinde, kendisi gördüğü keşif ve rüyayı anlatırdı.

Yine bir sabah âdet-i şerifesi gereği buyurdu ki: *Dün gece rüyamda yanıma iki kişi geldi. Bana: “Haydi yürü!” dediler. Ben de kalkıp onlarla beraber yürüdüm.*

Derken arkasına yaslanmış bir adamın yanına geldik. Bunun başı ucunda iri bir taş parçası taşıyan biri duruyor ve o taşı, arkasına yaslanan adamın kafasına indiriyor, başını yarıyordu. Taş da yuvarlanıp gidiyordu. O adam taşın arkasından koşup alıyor ve geri dönüyordu. O geri dönünceye kadar, diğerinin parçalanan başı iyi oluyor, eski haline geliyordu. İlk hareketi aynen tekrarlayıp duruyordu. Ben yanımdakilere: “Sübhânallah! Bu ne?” diye sordum.

“Sen yürü, yürü” dediler. Yürüdük. Derken sırt üstü yatan bir adamın yanına geldik; başucundaki bir adam, demirden çatal bir kanca ile ayakta duruyor ve yatan adamın yüzünün bir tarafına gelip, kancasıyla ağzının, burnunun ve gözünün bir kısmını, tâ kafasına kadar yarıyor, sonra yüzünün öbür tarafına dönüp, orasını da bu şekilde tahrip ediyordu.

Bu arada bir tarafını tahrip edinceye kadar, daha önce tahrip edilen taraf iyi olup eski hâlini almış bulunuyor; sonra dönüp birinci defada yaptığı gibi, yine aynı hareketi tekrarlayıp duruyordu. Ben:

“Sübhanallah! Bunlar ne oluyorlar?” dedim. Yanımdakiler:

“Yürü, yürü” dediler. Yürüdük. Fırına benzer bir yapıya vardık. Orada anlaşılmaz sözler, velveleler, gürültüler kopuyordu. İçinde bir sürü çıplak erkeklerle kadınlar bulunduğu muttali olduk. Altlarından alevler geldikçe yürekleri parçalayan feryatlar, çığlıklar koparıyorlardı.

“Bunlara ne oluyor?” diye sordum.

“Yürü, yürü” dediler. Yürüdük. Nihayet bir nehre vardık ki, suları sanki kan renginde idi.

Nehrin içinde bir adam yüzüyor, kıyısında da yanına birçok taş toplamış bir kimse duruyordu. Nehirde yüzen adam, bir hayli dönüp dolaştıktan sonra, kıyıya yaklaşıyor ve ağzını açıyordu. Kıyıda duran adam da ağzının içine bir taş atıyor, o da geri dönerek yüzmeye devam ediyor,

sonra yine nehrin kenarına dönüyor, oradan atılan taşı yutarak gidiyordu. Ben yol arkadaşlarıma:

“Bu ne hal?” diye sordum.

“Sen yürü, yürü” dediler. Yürüdük. Gayet çirkin bir adamla karşılaştık; durmadan ateş yakıyor ve etrafında dönüp dolaşıyordu:

“Bu ne hal?” diye sordum.

“Sen yürü, yürü” dediler. Yürüdük. İçinde her çeşit bahar çiçekleri bulunan, geniş bir bahçeye vardık. Bahçenin ortasında uzun boylu bir adam vardı ki, semâya uzanan başını az kalsın göremeyecektim. Etrafında küme küme çocuklar bulunuyordu.

Hayatımda bu kadar çok çocuk görmemiştim. “Bu uzun boylu adam ve etrafındaki çocuklar kim?” dedim.

“Yürü, yürü” dediler. Yürüdük. Gitgide büyük bir ağaçlığa vardık ki, onun kadar güzel ve geniş bir ağaçlık görmemiştim. Peşi sıra gittiğim adamlar, buraya girmemi söylediler. Birlikte buraya girdik ve ilerledik. Altın ve gümüş tuğlalardan kurulmuş bir şehre vardık. Şehrin kapısını bularak kapının açılmasını istedik. Kapı açıldı, biz de içeriye girdik. Bizi karşılayan adamların yarı yüzü, gördüklerimizin en güzeline; diğer yarı yüzü de, gördüklerimizin en çirkinine benziyordu. Yanımdaki iki melek bunlara:

“Gidiniz ve şuradaki nehre giriniz!” dediler. Baktım ki, suları pırl pırl parlayan geniş bir nehir, akıyor. Onun suyu sanki hâlis bir süt gibiydi.

Hepsi bu nehre girip çıktılar, sonra bize dönüp geldiler. Yüzlerinin yarısını kaplayan çirkinlik tamamıyla zâil olmuş ve hepsi son derece güzelleşmişlerdi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, sözlerine devamla şöyle diyor:

Yanımdaki iki melek bana:

“Burası “Adn” Cennetidir ve senin konağın da buradadır” dediler. Gözlerimi kaldırarak baktım, beyaz buluta benzeyen köşk gördüm. Ona işaret ederek: “İşte burası senin konağıdır” dediler. Ben bunlara:

“Allah sizden râzı olsun; öyle ise beni bırakınız da buraya gireyim” dedim.

“Şimdi olmaz; fakat ileride buraya gireceksin” dediler. Bunun üzerine ben: “Bu gece birçok acaip şeyler gördüm; bunlar ne idi?” diye sordum. Onlar da: “Anlatalım” dediler:

“Hani taşla kafası ezilen adam yok mu? Kur’anı öğrendiği halde onu terk eden ve uykuyu farz namaza tercih eden kimsedir. (İşte bu ihmalcî adam, kıyâmet gününde böyle azap görecektir.)

Şakakları, gözleri ve burnu demirle yarılan adam; evinden çıktığı zaman her tarafa ulaşacak yalanlar uyduran kimsedir. Yalancı adam, kıyâmet gününde böyle azap görecektir.

Fırın içindeki çıplak kadınlarla erkekler, zina eden erkeklerle zina eden kadınlardır. Nehirde yüzen ve taş yutan adam; faiz yiyen adamdır. Ateş tutuşturan ve onun çevresinde dönen, manzarası çirkin adam; Cehennem muhafızı Mâlik'tir.

Bahçedeki uzun boylu adam ise; İbrahim (a.s.)'dir. Etrafındaki çocuklar da, fitrat (İslâm) üzere ölen yavrulardır.”

Müslümanlardan bazıları: “Yâ Rasûlallah! Müşriklerin evlâdı bu zümreye dâhil midir?” diye sordular. Resûl-i Ekrem (a.s.m.) Efendimiz: “Müşriklerin çocukları da âhirette Müslüman evlâtlarına katılacaktır” cevabını verdi.

“Yarı vücutları güzel ve yarı vücutları çirkin kimseler de, güzel ve hayırlı işlere fena işler karıştırdıkları halde, yaptıkları hayırlı işler hürmetine, kötülükleri Allah tarafından bağışlananlardır” dediler. (Buharî)

İşte bu hadiste birtakım ameller ve onların neticeleri açıklanıyor. Bu ameller ve neticeleri arasındaki ilişki gizli olmasına rağmen, biraz düşünmekle anlaşılabilir.

Meselâ: Hadiste geçen yalan konuşmak ile ağız kenarlarının yırtılması arasındaki münasebet gayet açıktır. Zinadan dolayı, şehvet ateşinin bütün vücudu kuşatması ile azap ateşinin onu kuşatması arasındaki ilişki de zâhirdir. Zina halinde açılmakla, Cehennem de çıplak olmak arasında açık bir münasebet vardır. Diğer ameller de bunlara kıyas edilebilir.

b) Zekâtı verilmeyen mal, yılan şekline girecek, sahibinin boynuna, bir tasma olarak takılacaktır.

İbn Mes'ud'dan rivayete göre, Resûlullah (a.s.m.) “Allahu Teâlâ, malının zekâtını vermeyen kişinin boynuna kıyamet günü bir ejderha geçirecektir.” diye buyurdu ve sonra Kur'andan şu ayeti okudu:

“Allah'ın fazlından kendilerine verdiği şeyde cimrilik edenler, hiçbir zaman onu kendilerine hayırlı sanmasınlar. Aksine bu, kendileri için bir şerdir. Onların cimrilik ettikleri şey, kıyamet günü boyunlarına dolanacaktır.” (Al-i İmrân,180) (Et-Terğib vet-Terhib)

c) Sözünde durmamak ve ahdi bozmak, kıyamet günü bir bayrak şekline girerek, kişinin rüsvalığına sebep olacaktır.

Hiz. Amr buyurdu ki: Ben Resulullah (a.s.m.)'in şöyle buyurduğunu işittim: *Kim bir kimseye can emniyeti verip de sonra onu öldürürse, kıyamet günü sırtına bir bayrak dikilir. (Sapı sırtına gömülür.) Ve şöyle nidâ edilir: Bu, filan adamın, ahdini bozup, sözünde durmamasıdır.” (Bu sûretle o gaddar adam halk arasında teşhir edilir.) (Tirmizi)*

d) Çalınan veya hıyanet edilen şeyler, ahirette azab aletleri olacaklar.

Ebu Hüreyre (r.a.) anlatıyor: “Bir şahıs (Rifâa b. Zeyd) Hiz. Peygamber (s.a.v.)'e hediye olarak bir köle göndermişti. Bu köleye Mid'am derlerdi. O, Resûlullah (s.a.v.)'in bineğinden eşyasını indiriyordu. Birden kimden geldiği belli olmayan bir ok ona isabet etti ve orada öldü. Halk: “Cennet ona mübarek olsun.” deyince Hiz. Peygamber (a.s.m.): “Hayır öyle söylemeyin, kuvvet ve irâdesi ile yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, Hayber savaşında taksim edilmemiş

olan ganimetlerden aldığı bir şemle (kısa örtü,) onun üstünde bir ateş olarak alev alev yankmaktadır” buyurdu.

Oradakiler bu sözleri duyunca, adamın biri, bir veya iki adet pabuç tasması getirdi. Bunun üzerine Resûlullah (a.s.m.) “*Bu mal bir veya iki pabuç tasması da olsa, artık ateşten bir parçadır*” buyurdu. (Buharî-Müslim)

e) *Gıybet etmenin misal âlemindeki görüntüsü, ölü olan kardeşinin etini yemektir.*

Allah (c.c.) şöyle buyuruyor: “*Bir kısmınız bir kısmınızı (arkasından hoşlanmayacağı sözle) çekiştirmesin. Hiç sizden biriniz, ölü kardeşinin etini yemek ister mi? Muhakkak bundan tiksiniyorsunuz!*” (Hucurat, 12)

İşte bundan dolayıdır ki gıybet, rüyada aynen ölü kardeşinin etini yemek şeklinde görülür.

f) Mana ehlinin sözlerinden anlaşılan bazı şeylerin misal âlemindeki durumunu, âlimler şöyle açıklamışlardır: Her kötü hasletin (huyun) bir hayvanla özel münasebeti (benzerliği) vardır. Kimde o kötü haslet çoğalırsa, misal âlemindeki şekli o hayvana benzer.

O (misal âlemindeki) şekil, geçmiş ümmetlerde daha bu dünyada iken açığa çıkardı. Allah-ü Teâlâ Ümmet-i Muhammed’i (a.s.m.) dünyada iken bu rüsvallıktan korumuştur. Bununla beraber, misal âleminde böyle bir şekil meydana gelir. Kıyamet günü ise, o şekil açıkça görünecektir. Keşif ehline, daha dünyada iken bunlar gösterilir. Allah (c.c.) buyurdu ki: “*Yerde yürüyen her hayvan türü ve iki kanadıyla uçan kuşların hepsi, ancak sizin gibi ümmetlerdir*” (En’am, 38)

Süfyan b. Uyeyne (rh.a) bu ayeti şöyle tefsir etmiştir: “*Bazı insanlar yırtıcı hayvanların ahlâkına sahiptirler. Bazıları köpeklerin, domuzların ve eşeklerin ahlâkına sahip olurlar. Mesela, bazıları sadece kalıbını süsleyerek tavus kuşuna benzerler. Bazıları pis olup eşeğe benzerler. Bazı kimseler sadece kendini düşünüp tavuğa benzerler. Bazıları kin tutup deveye benzerler. Bazı kimseler karasineğe, bazıları da tilkiye benzerler.*”

İmam Sa’lebî (r.a.) “*Fe te ’tüne efvâcen*” ayetini şöyle tefsir etmiştir: “*Kıyamet günü insanlar çeşitli sûretlerde haşır olunurlar. Kimin mizacında hangi hayvanın huyu galip olursa, onun şekline girecektir.*”³⁵

³⁵ Eşref Ali Tanevî’den naklen.

DOKUZUNCU BÖLÜM

SERAP GİBİ BOŞ GEÇEN BİR ÖMÜR

Hüzünlü bir akşam karanlığında ruhen ve bedenen çok bîtâb düşmüştüm. Karanlıklı bir hal, ruhumu eziyordu. Kurtulmak için vicdanımın içine girdim, kalbime danışmaya başladım... O manevî diyalogun verdiği rehavetle rüya âlemine dalmışım.

Sarp, dikenli, engebeli dağ ve tepeleri aştığımı gördüm. Yorgun düşmüş ve susamıştım. Bir nefeslik can kalmıştı bende. Önümde epeyce geniş bir çöl vardı. Binlerce canavar ve zararlı yaratıklarla başbaşa kalmıştım. Çölün öbür ucunda su görüntüleri gözüme geliyordu. Fakat gittikçe kum ve çakıldan³⁶ başka elime birşey geçmiyordu. Sonra az sulak ve bulanık bir vahaya rast geldim. Bir derece kendimi kandırdım. Susuzluğumu gidermeye çalıştım. Fakat suyu acı idi. Etrafında o nevi canavarlar daha da çok bulunuyordu. Her an parçalanmak ile başbaşa idim. Birden solumdan bir ses geldi: “Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur. Kendine güven, sen kendi kendine yetersin” denildi. Baktım, fakat kendimi canavarlara yem olacak bir et parçasından başka birşey görmedim.

Sonra kadın cinsinden bir arkadaşımdı; “Ona yönelirsen onu seversen ebedîleşirsin, bu çölün yok edici durumundan kurtulursun. Çünkü o, hayatın kaynağıdır” dediler. Ben de öyle yaptım. Fakat bana huzur ve sükûnet verecek yerde mevcut ruhî enerjimi dahi tükettiğini gördüm. Ondan olacak çocuklarımla varlığıyla ebedileşeceğime inanmıştım. Fakat o çocukların beni ezen birer fitne olduklarını müşahede ettim.

Yolda öğrendiğim bir miktar ilim ve felsefeye müracat ettim. Ebediyet için belki bir formül bulurum, diye ümit ediyordum. İlim ve felsefenin piri olan İbn-i Sina'ya sordum. “Ebedîleşmenin formülü Allah'a benzemekle olur” dedi. Fakat fani, aciz, çürük bir organizmanın sonsuz bir varlığa benzeyemeyeceğini anladım. Ondan dahi hayal kırıklığına uğradım.

Sonra meşhur olursan, eserlerinle, heykellerinle, ansiklopedi ve yayınlarla ebedîleşirsin, dediler. Ben de bir müddet o şöret şarabının peşine düştüm. Çok tatlı idi. Üzüntülerimi bana unutturuyordu. Fakat kalp ve ruhumu zehirlediğini gördüm. Sarhoşluktan başka birşey olmadığını anladım. Ve ayıldım.

Sonra dediler çölün öbür ucunda ab-ı hayat vardır. Ondan içen ebedileşir. Hızır gibi olur. Ben de o vahayı bırakıp sahraya devam ettim. O sahradaki serabı su sanıyordum. Uzun uzun yürüdüm; nihayet karşımda “Allah'ı buldum. Allah da hesabımı gördü.” “Bütün hayatımı rüya ve serap olarak geçirdiği için cezalandırılınsın” dedi.³⁷ Ve beni çölün öbür ucuna gömdüler. Mezar taşıma “*Elbaki Hüvelbaki*” diye yazdılar.

³⁶ Kum ve çakıl, mal ve para demektir.

³⁷ Nur sûresi, ayet 39: “Kâfirlerin yaptıkları işler, düz bir arazide görünen bir serap gibidir. Susamış adam, onu su sanır. Nihayet o serabın olduğu yere gelir, hiçbir şey bulamaz. Fakat Allah'ı bulur. Allah da onun hesabını görür. Gerçekten Allah çok çabuk hesap görendir.”

İşte, ömrün böyle zayi olmasını istemiyorsak, Allah için yapmak, Allah için sevmek, Allah için kızıp cihad etmekten ibaret olan ibadeti yapmamız lazım.. Ki Peygamberimizin izinde o yolda Allah'a varalım. Onun ile var olalım, yokluk ve helakten kurtulalım.

Ebedîleşmenin nasıl gerçekleşeceğini anlamak isteyen, 3. Lem'a, 4. Şua ve İhtiyarlar Risalesi'ni mutlaka okumalıdır.

ONUNCU BÖLÜM İBADETİN SOSYAL, EKOLOJİK VE PSİKOLOJİK FAYDALARI

A-İbadetin Sosyal ve Ekolojik Faydaları

Kesin bilinmesi lazım ki; akide ve inanç sistemlerini ruh ve kalplerde yerleştiren, onları temel alışkanlıklar haline koyan, ibadet ve kulluktur. Çünkü vicdani ve akli olan inanç işleri, eğer emirleri yapmak, yasaklardan kaçınmak olan ibadet ile geliştirilip terbiye edilmezse, hiç şüphesiz o inancın izleri ve tesirleri çok silik ve zaif olacaktır. Şimdiki İslam Dünyasının mevcut hali, bunun açık bir delil ve şahididir.

Yine kesin bilinmesi lazım ki; ibadet ve kulluk, dünya ve ahiret hayat ve saadetlerinin sebebi- dir. Ve o dünya ve ahiret hayatlarının tanzim edilmesinin kaynağıdır. İnsanın şahsını ve nev'ini kemalata erdiren bir vesiledir. Kul ile Yaratıcı arasında yüksek, şerefli bir ilişkidir. İbadetin, ahiretin tarlası olan dünya hayatının mutluluğuna sebep olmasının birkaç yönü vardır:

1- İnsan; bütün hayvanlar arasında seçilmiş, müstesna, mümtaz, ayrı olarak, hoş, güzel, acaip bir mizaç ve karakter ile yaratılmıştır. Bu mizaç ve karakter, onda seçme arzusunu, en iyisini arama duygusunu ve süsü sevme meylini meyve vermiştir. Ve onda, insanlığa yakışır şekilde bir geçim ve konum içinde yaşamaya bir eğilim doğurmuştur.

İşte bu meyil ve duyguları yüzünden, insan, yemek, giyim ve mesken gibi ihtiyaçlarını güzel- leştirmesinde sağlaştırmada tek başına elde edemediği bir yığın sanayiye muhtaç ol- muştur. Ve bunun için ebna-i cinsiyle yani diğer insanlarla birleşmeye muhtaç olmuştur. Ki, ortaklıklar kursunlar, yardımlaşsınlar, sonra çalışmalarının ürünlerini karşılıklı mübadele et- sinler. Fakat, diğer hayvan türlerinde tahdit edildiği gibi insan duyuları tahdit edilmediğinden, insan türü içinde saldırganlıklar ve tecavüzler onaya çıkmıştır.

Evet, Allah, insanın şehvet, menfaat duygusunu, gadap yani savunma duygusunu ve akıl duyusu- nu doğal bir sınır ile sınırlandırmamış ki, insanlık âlemi; cüz'i, küçük serbestiyet ve iradele- riyle imtihanı kazanıp maddi manevi yönden kalkınsın.

İşte, bu üç duygu sınırlandırılmadığı için, mal ve çalışma ürünlerinin mübadelesinde oluşan saldırganlıkları önlemek için yasal yani şer'i bir adalet sistemine ihtiyaç oluşmuştur. Ve tek başına herbir insanın akli düşüncesi, bu adalet sistemini temin etmeye yetmediğinden, insan türü, külli, geniş bir adalete muhtaç kalmıştır ki herkes ve her fert o külli, geniş sistemden istifade etsin. İşte bu külli ve geniş sistem, ancak fertler üstü, geniş, kapsayıcı bir Kanun ola- bilir. O da ancak Vahy ile gönderilen Kanunlardır ki O kanunların ismi Şeriattır.

Sonra, bu şeriata tesirinin muhafazası ve devamı için, bir kanun koyucuya, bir sahib-i şeriata, bir tebliğci ve merciye ihtiyaç vardır. O da ancak Peygamberdir (A.S.).

Sonra, O peygamber, dışta ve içte, akıllarda ve huylarda hâkimiyetini devam ettirmesi için maddi-manevi; sîret ve suret olarak, ahlak ve yaradılış olarak bir imtiyaz ve üstünlüğe muh- taçtır. Ve yine kendisiyle kâinatın Malik ve Sahibi ve Yaratanı olan Allah arasında kuvvetli bir münasebet bulunduğu dair bir delil ve belgeye muhtaçtır. İşte o delil ve belgeler ancak mucizelerdir.

Sonra, emirleri yerleştirip işlettirmek, yasaklardan kaçınmayı temin etmek için; kâinatı sanatla yaratan Allah'ın azamet ve büyüklüğünü zihinlerde devamlı bir şekilde hatırlatmaya muhtaçtır. Bu da akaid ve inanç sistemlerinin zihin ve ruhlarda tecelli etmesi demektir. Ve bu Allah'ın büyüklüğünü düşünme ve devam ettirme ve ruhlarda yerleştirmek için, sürekli devam eden, tekrarlanan bir hatırlatıcıya ve pratik bir işe ihtiyaç vardır. İşte o sürekli ve pratik hatırlatıcı olan ise ancak İBADETTİR.

2- Hiç şüphesiz, ibadet herşeyi yerli yerinde sanatlı bir şekilde yaratan Allah'a, fikirleri yönlendirmek içindir. O'na yönelmek, O'na itaat etmeyi netice verir. O'na boyun eğmek ve itaat etmek, kâinat içinde gözle görülen evrensel düzene kavuşmaya götürür. O düzene ayak uydurmak, kâinat ağacının meyve vermesini gerçekleştirir ki, o kâinat ağacı anlamsız, faydasız kalsın. Çünkü kâinat içinde mükemmel sanat ve harikalar, kâinatın anlamsız ve gereksiz olamayacağını gösterir.

Evet, insan kâinat ağacının meyvesidir. Onun da meyvesi şükür ve ibadettir. Yani evsinsel düzene ayak uydurmasıdır, başıboş olmadığını anlamasıdır, yaratıcısını bulup, O'nu takdir etmesidir.

3- İnsan, kâinat içinde merkezi bir santral gibidir. Kâinatta geçerli olan bütün düzen ve kanunların uçları onun başına bağlanmış; bütün yaradılış kanunları ona doğru, onun için yürümektedir... Kâinatta geçerli olan bütün ilâhî norm ve kanunların ışık hüzmeleri, onun ruhunda yansımaktadır. İşte insanın bu kanunları tamamlaması kendisine bakan yönlerini yaşaması, onlara yapışıp o sayede kâinat ile bütünleşmesi gerekli ve lazımdır ki, ayağı kaymasın, o meclisten kovulmasın, muhtelif tabakalarda dönen o çarkların altına düşüp ezilmesin. Bu da ancak, emirleri yapmak, yasaklardan kaçınmak demek olan ibadet ile mümkün olabilir.

4- İşte o emirleri yapmak ve yasaklardan kaçmak ile toplum hayatı içinde değişik mertebelerde çok ve değişik irtibatlar ve bağlantılar kurulur ki insan tek bir kişi olduğu halde bir tür kadar ruhen ve imkanen gelişir. Çünkü emir ve ibadetlerin çoğu, özellikle dinî şeâir ve özellikle toplumsal menfaatlere yönelik olanlar, yüzlerce şeref, itibar ve hukukî meselelerin üzerine dizildiği bir ip gibidirler. Eğer o ip olmazsa, o şeref ve itibarlar, hak ve hukuklar darmadağın olup havaya uçacaktır.

5- Müslüman insanın, bütün diğer müslümanlarla hatta diğer varlıklarla sabit ve sağlam bağları ve ilişkileri vardır. Bu da İşlâmiyet, iman ve akide sistemi sebebiyle gerçek bir sevgi ve köklü bir kardeşliğe sebep olur ve başta bu sebebin ve ikinci olarak o münasebet ve bağların güçlenip devam etmesi için, ibadet, farz-ı ayndır.

şimdiki insanlığın, ne kadar sulha, kardeşliğe ve ekolojik dengeye muhtaç olunduğunu dile getirmeye gerek yoktur.³⁸

³⁸ Kureyş Suresinin Tefsiri: İşte bu beş sosyal ve ekolojik fayda ile gelecek psikolojik faydalar, Kur'an'da, kısa bir sure olan "Kureyş" Suresinde gayet veciz ve mucizeli bir şekilde dile getirilmiştir. İşte o sure şöyle diyor:

"Kureyş kabilesi, yaptıkları ticari anlaşmalar ve edindikleri toplumsal alışkanlıklarından, kutsallık ve güven merkezi olan bu Kâbenin Rabbine ibadet etsinler ki, onların o ticaret ve sosyal hayatları devam etsin, açlıktan ve güvensizlikten kurtulsunlar. "

Yani ibadet etmezlerse, yani üstün bir kanun ve peygamberi kabul etmezlerse, malları vahşi yağmacılar tarafından helak edileceği gibi, zararlı hadiselerle karşi koyamayan canları da helak olacaktır. Ahiret hayatlarından ve meyvelerinden mahrum kalacaklardır.

İbadetin psikolojik faydaları:

İyi bilinsin ki, insan, cüssesinin küçüklüğü, zaifiği ve acizliğiyle ve hayvanlardan bir hayvan olması ile beraber, çok kıymetli bir ruhu içinde barındırıyor, çok mükemmel bir yeteneğe sahip, sayısız duygu ve düşünceleri göğsünde taşıyor, sınırsız istek ve arzulara sahip sayısız fikirleri kafasına doldurmuş, sınırsız yeteneklere malik acaip bir yaradılıştta yaratılmıştır. Sanki o bütün diğer hayvan türlerinin ve diğer âlemlerin bir fihristidir.

İşte ibadet, böyle bir insanın bu kabiliyette olan ruhunun inbisat edip gelişmesi için, bir idmandır, bir eğitimidir, o ruhun kıymetinin, nuraniyetinin artmasına sebeptir. O sınırsız, karakter ve yetenekleri filizlenmesine ve ebedî bir hayatı hak etmesine sebeptir. İnsanın o değerli yapısının bu fani hayatla çürümesini önlemektir. O çekirdeği çatlatıp ağaç yapmaktır.

Ve ibadet, insanın duygu ve eğilimlerinin aklanması, güzelleştirilmesi için bir araçtır. Emel ve arzularını meyvedar, yapıcı kılmak için bir vesiledir. Fikir ve düşüncelerini kopukluktan kurtaran, bir akıcılık içinde birleştiren yine ibadettir. Aşırı duygularını gemleyen, terbiye eden yine ibadettir. Maddî ve manevî eylem ve huylarını, azalarını ve diğer duyularını parlatan, herbirisini bir âleme ayna yapan yine ibadettir.

Evet, insanın mukadder olan şeref ve kemalatını ona bahş eden yine din ve ibadettir. Evet, ibadet, insan ile kâinatın yaratana arasındaki bağın ve görevin adıdır.³⁹

“Evet, iman ve ibadet, insanı insan eder, belki insanı sultan eder. Öyle ise insanın asıl vazifesi, iman, dua ve ibadettir. Küfür ve fasıklık ise, insanı gayet aciz bir canavar hayvan yapar.”

Şu meselenin binler delillerinden yalnız hayvan ve insanın dünyaya gelmelerindeki farkları, o meseleye gayet açık bir delildir ve kesin bir bürhandır.

Evet, insaniyet (insanlık) imân ve ibadet ile insaniyet olduğunu, insan ile hayvanın dünyaya gelişindeki farkları gösterir.

Çünkü hayvan, dünyaya geldiği vakit, âdetâ başka bir âlemde tekemmül etmiş gibi, istidadına göre mükemmel olarak gelir; yani gönderilir. Ya iki saatte, ya iki günde veya iki ayda bütün şerâit-i hayatiyesini ve kâinatla olan münâsebetini ve hayat kanunlarını öğrenir, meleke sahibi olur. İnsanın yirmi senede kazandığı iktidar-ı hayatiyeyi ve çalışma melekesini, yirmi günde serçe ve arı gibi bir hayvan tahsil eder; yani ona ilham olunur.

Demek, hayvanın vazife-i asliyesi öğrenmekle tekemmül etmek (mükemmelleşmek) değildir; ve bilgi kazanmakla terakkî etmek değildir; ve aczini göstermekle meded istemek, duâ etmek değildir. Belki vazifesi, istidadına (yetenek) göre çalışmaktır, amel etmektir, ubûdiyet-i fiiliyedir.

İnsan ise, dünyaya gelişinde, her şeyi öğrenmeye muhtaç ve hayat kanunlarına câhil. Hattâ yirmi senede tamamen şerâit-i hayatı öğrenemiyor. Belki, ömrünün sonuna kadar öğrenmeye muhtaç. Hem gayet âciz (güçsüz)ve zayıf bir sûrette dünyaya gönderilip, bir iki senede ancak

İşte bu kısa sure, insanlık dünyasında umumi olan ticaret nimetini hatırlatmakla ve bu nimet ancak gerçek şükür olan ibadet ve namazla mümkün olabileceğini bildirmekle beraber Kur'an'ın dört temel esası olan tevhid, nübüvvet, adalet ve haşri hatırlatıyor, belki isbat ediyor. Çünkü o dört temel olmadan hayat hayat olmaktan çıkar.

³⁹ Arapça İsharatü'l-İcaz'dan tercüme

ayağa kalkabiliyor. On beş senede ancak zarar ve menfaati fark eder; hayat-ı beşeriyenin muâvenetiyle (yardım) ancak menfaatlerini celb ve zararlardan sakınabilir.

Demek ki, insanın vazife-i fitriyesi öğrenmek ile tekemmüldür, duâ ile ubûdiyettir. Yani, “Kimin merhametiyle böyle hakîmâne idare olunuyorum? Kimin keremiyle böyle müşfikane (şefkat görerek) terbiye olunuyorum? Nasıl birisinin lûtuflarıyla böyle nâzeninâne besleniyorum ve idare ediliyorum?” bilmektir. Ve binden ancak birisine eli yetişemediği ihtiyaçlarına dâir, Kadiü'l-Hâcâta (ihtiyaçları gideren Allah'a) lisân-ı acz ve fakr ile yalvarmaktır ve istemek ve duâ etmektir. Yani, aczin ve fakrın cenahlarıyla makam-ı âlâ-i ubûdiyete uçmaktır.

Demek ki insan bu âleme ilim ve duâ vâsıtasıyla tekemmül etmek için gelmiştir. Mahiyet ve istidad itibâriyle her şey ilme bağlıdır. Ve bütün ulûm-u hakikiyenin (gerçek ilimlerin) esâsı ve mâdeni ve nuru ve ruhu, mârifetullahtır. Ve onun üssü'l-esâsı da imân-ı billâhtır, Allah'a inanmaktır.

Hem insan, nihayetsiz acziyle nihayetsiz belalara mâruz ve hadsiz düşmanların hücumuna mübtelâ ve nihayetsiz fakrıyla beraber nihayetsiz ihtiyaçlara giriftar ve nihayetsiz hedeflere, gayelere muhtaç olduğundan, asıl yaradılış vazifesi imândan sonra duâdır. Duâ ise, esâs-ı ubûdiyettir.

Nasıl, bir çocuk, eli yetişmediği bir merâmını, bir arzusunu elde etmek için ya ağlar, ya ister; yani, ya fiilî, ya kavli (sözel) lisân-ı acziyle, bir duâ eder, maksuduna (gayesine) muvaffak olur.

Öyle de, insan, bütün canlılar âlemi içinde nâzik, nâzenin, nazdar bir çocuk hükmündedir. Rahmânurrahîmin dergâhında, ya zaaf ve acziyle (güçsüzlük) ağlamak veya fakr (ihtiyaç) ve ihtiyacıyla duâ etmek gerektir; tâ ki, maksatları ona musahhar (boyun eğen) olsun veya teshîrin (boyun eğdirmenin) şükrünü edâ etsin, ödesin.

Yoksa bir sinekten vâveylâ eden ahmak ve haylaz bir çocuk gibi, “Ben kuvvetimle bu kabil-i teshîr olmayan ve bin derece ondan kuvvetli olan acîb şeyleri teshîr ediyorum. Ve fikir ve tedbîrimle kendime itaat ettiriyorum” deyip küfrân-ı ni'mete sapmak, insaniyetin fitrat-ı asliyesine zıd olduğu gibi, şiddetli bir azaba kendini müstehak eder.

(23. Söz'den)

ONBİRİNCİ BÖLÜM

DUA VE MÜNACAT, EVRAD VE ZİKİRLER

Zikir:

Zikir, İslamî eğitimin ve İslamî hayatın temel bir unsurudur. Zikir, anmak, hatırlamak demektir. İnsan, zikir yapmakla neyi hatırlar? Allah'ı... Yüce değerleri, insanın yalnız dünya için yaratılmadığını.. Kendisinin önemli bir yaratık olduğunu ve önemli gerçekleri ruhunda taşıdığını hatırlar.

Zikir, insanın kendisini tanımasıdır, kendisindeki potansiyel kuvvetleri keşfetmesidir. Zikir, kalb ve diğer duyguların düzgün ve doğru çalışmalarını sağlar. Sağlam bir hayata sebebiyet verir.

Zikir, insan ruhunun gelişmesini, kâinatla mânen bütünleşmesini temin eder. İnsanın kof ve kopuk olmasını engeller.

Zikir, insanı, Allah'ın rahmetine mazhar eden bir bağıdır. Kutsallık âlemiyle ilişkiye geçmeye bir vesiledir. Ondan dolayı şeytanlara ve şerlere karşı önemli bir kalkandır. Bundan dolayı da, insan okuduğu metnin manasını tam bilmese de o zikir faydadan hali olmaz.⁴⁰

Ayrıca çoğu zaman, tercümeleler, manayı aktaramadıklarından okuyucu, namaz ve diğer ibadetlerde okunan duaların kutsallığını kavramıyor, belki bazen hayal kırıklığına uğruyor. İşte bunun için ve o okunan dualar, vahy yoluyla konuldukları için, tercümeleri onların yerine okunmaz. Okunsa ibadet, ibadet olmaktan çıkar. Çünkü ibadette asıl olan zikir, yani hatırlatma ve hatırlamadır. Bu da, kutsal orjinal vahy kelimeleri ile daha iyi bir şekilde yerine getirilir.

DUA VE MAHİYETİ VE NASIL KABUL EDİLDİĞİ

“Kul mâ ya' beû biküm Rabbi lewla duaüküm”

Yani: “Ey insanlar! Duanız olmazsa ne ehemmiyetiniz var!”⁴¹ mealindeki ayetin beş nüktesini (ince ve derin manasını) dinle:

Birinci Nükte

Dua bir sırr-ı azîm-i ubudiyettir (ibadetin büyük sırrıdır). Belki ubudiyetin ruhu hükmündedir. Çok yerlerde zikrettiğimiz gibi, dua üç nevidir (türdür).

Birinci nevi dua: İstidat (yetenek) lisanıyladır ki, bütün hububat, tohumlar, lisan-ı istidatla Fâtır-ı Hakîme dua ederler ki, “Senin nukuş-u esmâni (Allah'ın isimlerinin nakışlarını) mu-fassal (açık, açıklanmış olarak) göstermek için bize neşvünemâ (gelişme) ver. Küçük hakikatimizi sümbülle ve ağacın büyük hakikatine çevir.”

⁴⁰ Bu özellikler Kur'anda da mevcut olduğundan Kur'ana da isim olarak zikir denmiştir. Hatta bütün semavi din ve mesajlara da zikir denilir. Çünkü bütün semavi hakikatler Kur'an metni içinde muhafaza edilmiştir. (Bakınız Hicr Suresi 9. ayet)

⁴¹ Furkan, 77

Hem şu istidat lisanıyla dua nevinden birisi de şudur ki: Esbabın içtimai, müsebbebin (sebeplerin sonucunun) icadına bir duadır. Yani, esbab (sebepler) bir vaziyet alır ki, o vaziyet bir lisan-ı hal hükmüne geçer; ve müsebbebi, Kadîr-i Zülcelâlden dua eder, isterler. Meselâ su, hararet, toprak, ziya, bir çekirdek etrafında bir vaziyet alarak, o vaziyet bir lisan-ı duadır ki, “Bu çekirdeği ağaç yap, yâ Hâlıkımız (Yaratıcımız)!” derler. Çünkü o mucize-i harika-i kudret olan ağaç, o şuursuz, câmid, basit maddelere havale edilmez, havalesi muhaldir. Demek, içtima-ı esbab (sebeplerin bir araya gelmesi) bir nevi duadır.

İkinci nevi dua: İhtiyac-ı fitrî lisanıyla ki, bütün zîhayatların iktidar ve ihtiyarları dâhilinde olmayan hâcetlerini ve matlaplarını (isteklerini) ummadıkları yerden, vakt-i münasipte (uygun zamanda) onlara vermek için, Hâlık-ı Rahîmden (Şefkat eden Yaratandan) bir nevi duadır. (istektir.) Çünkü iktidar (güç) ve ihtiyarları (serbestiyet ve iradeleri) haricinde, bilmedikleri yerden, vakt-i münasipte onlara bir Hakîm-i Rahîm (Rahmetiyle yöneten) gönderiyor. Elleri yetişmiyor; demek o ihsan (iyilik), dua neticesidir.

Elhasıl, bütün kâinattan dergâh-ı İlâhiyeye çıkan, bir duadır. Esbab olanlar, müsebbebâtı (sebeplerin sonuçlarını) Allah’tan isterler.

Üçüncü nevi dua: İhtiyac dairesinde zîşuurların duasıdır ki, bu da iki kısımdır.

Eğer ıztırar (zorda kalma) derecesine gelse veya ihtiyac-ı fitrîye (doğal ihtiyaca) tam münasebettar ise veya lisan-ı istidada (yetenek diline) yaklaşmışsa veya sâfi, hâlis kalbin lisanıyla ise, ekseriyet-i mutlaka ile makbuldür. Terakkiyât-ı beşeriyenin (insanlık kalkınmalarının) kısm-ı âzamı (büyük çoğunluğu) ve keşfiyatları (keşifleri), bir nevi dua neticesidir. Havârik-ı medeniyet (medeniyet harikaları) dedikleri şeyler ve keşfiyatlarına medar-ı iftihar zannettikleri emirler (işler), mânevî bir dua neticesidir. Hâlis bir lisan-ı istidatla istenilmiş, onlara verilmiştir. Lisan-ı istidatla ve lisan-ı ihtiyac-ı fitrî ile olan dualar dahi, bir mâni olmazsa ve şerâit (şartlar) dâhilinde ise, daima makbuldürler.

İkinci kısım: Meşhur duadır. O da iki nevidir: biri fiilî, biri kavli (sözel)... Meselâ çift sürmek fiilî bir duadır. Rızkı topraktan değil; belki toprak, hazine-i rahmetin bir kapısıdır ki, rahmetin kapısı olan toprağı saban ile çalar.

Sair kısımların tafsilâtını tayyedip (atlama, katlama), yalnız kavli duanın bir iki sırlarını, gelecek iki üç nüktede söyleyeceğiz.

İkinci Nükte

Duanın tesiri azîmdir. Hususan dua külliyet (genişlik, çokluk) kesb ederek devam etse, netice vermesi galiptir, belki daimîdir. Hattâ denilebilir ki, sebep-i hilkat-i âlemin (kâinatın yaradılış sebebi) birisi de duadır.

Yani, kâinatın hilkatinden sonra, başta nev-i beşer ve onun başında âlem-i İslâm ve onun başında Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtu Vesselâmın muazzam olan duası, bir sebep-i hilkat-i âlemdir. Yani, Hâlık-ı Âlem, istikbalde (gelecek) o zâtı, nev-i beşer (insan türü) namına, belki mevcudat hesabına bir saadet-i ebediye, bir mazhariyet-i esmâ-i İlâhiye (Allah’ın isimlerine ayna olmayı) isteyecek bilmiş, o gelecek duayı kabul etmiş, kâinatı halk etmiş.

Madem duanın bu derece azîm ehemmiyeti ve vüs’ati (genişlik) vardır. Hiç mümkün müdür

ki, bin üç yüz elli senede, her vakitte, nev-i beşerden üç yüz milyon, cin ve ins ve melek ve ruhaniyattan had ve hesaba gelmez mübarek zatlar, bil'ittifak zât-ı Muhammedî Aleyhissalâtü Vesselâm hakkında rahmet-i uzmâ-yı İlâhiye (Allah'ın büyük rahmeti) ve saadet-i ebediye (ebedi mutluluk) ve husul-ü maksud (gayenin elde edilmesi) için duaları nasıl kabul olmasın?! Hiçbir cihetle mümkün müdür ki, o duaları reddedilsin?

Madem bu kadar külliyyet ve vüs'at ve devam kesb edip lisan-ı istidat ve ihtiyac-ı fitrî derecesine gelmiş. Elbette o zât-ı Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm, dua neticesi olarak öyle bir makam ve mertebededir ki, bütün ukul (akıllar) toplansa, bir akıl olsalar, o makamın hakikatini tamamıyla ihata edemezler.

İşte, ey Müslüman, senin rûz-i mahşerde (mahşer günü) böyle bir şefîin (şefaatchin) var. Bu şefîin şefaatinin kendine celb etmek için, sünnetine ittibâ et!..

Eğer desen: Madem o Habîbullah'tır. Bu kadar salâvat ve duaya ne ihtiyacı var?

Elcevap: O zat (a.s.m.) umum ümmetinin saadetiyle alâkadar ve bütün efrad-ı ümmetinin her nevi saadetleriyle hissedardır ve her nevi musibetleriyle endişedardır. İşte, kendi hakkında merâtib-i saadet (mutluluk mertebeleri) ve kemâlât hadsiz olmakla beraber, hadsiz efrad-ı ümmetinin (ümmetin fertlerinin), hadsiz bir zamanda, hadsiz envâ-ı saadetlerini (mutluluk türlerini) hararetle arzu eden ve hadsiz envâ-ı şekavetlerinden (mutsuzluk türlerinden) müteessir olan bir zat, elbette hadsiz salâvat ve dua ve rahmete lâyıktır ve muhtaçtır..

Eğer desen: Bazen kati olacak işler için dua edilir: meselâ husuf (ay tutulması) ve küsuf (güneş tutulması) namazındaki dua gibi. Hem Bazen hiç olmayacak şeyler için dua edilir.

Elcevap: Başka Sözlerde izah edildiği gibi, dua bir ibadettir. Abd (kul), kendi aczini (güçsüzlüğünü) ve fakrını (ihtiyacını) dua ile ilân eder. Zâhirî maksatlar ise, o duanın ve o ibadet-i duaiyenin vakitleridir; hakikî faydaları değil. İbadetin faydası âhirete bakar. Dünyevî maksatlar hâsıl olmazsa, "O dua kabul olmadı" denilmez. Belki "Daha duanın vakti bitmedi" denilir.

Hem hiç mümkün müdür ki, bütün ehl-i imanın bütün zamanlarda mütemadiyen (daima) kemâl-i hulûs ve iştiyak ve dua ile istedikleri saadet-i ebediye (ebedi saadet) onlara verilmesin ve bütün kâinatın şehadetleriyle hadsiz rahmeti bulunan o Kerîm-i Mutlak, o Rahîm-i Mutlak, bütün onların o duasını kabul etmesin ve saadet-i ebediye vücut bulmasın?!

Üçüncü Nükte

Dua-yı kavli-i ihtiyarînin (isteyerek yapılan sözel duanın) makbuliyeti, iki cihetledir: Ya ayn-ı matlubu ile makbul olur; veyahut daha evlâsı (daha iyisi) verilir.

Meselâ, birisi kendine bir erkek evlât ister. Cenâb-ı Hak, Hazret-i Meryem gibi bir kız evlâdını veriyor. "Duası kabul olunmadı" denilmez. "Daha evlâ bir surette kabul edildi" denilir. Hem bazen kendi dünyasının saadeti için dua eder. Duası âhiret için kabul olunur. "Duası reddedildi" denilmez. Belki, "Daha enfâ (en menfaatli) bir surette kabul edildi" denilir ve hâkezâ...

Madem Cenâb-ı Hak Hakîmdir. Biz O'ndan isteriz, O da bize cevap verir. Fakat hikmetine göre bizimle muamele eder. Hasta, tabibin hikmetini itham etmemeli. Hasta bal ister; tabib-i

hâzık (mütehassıs doktor), sıtması için sulfato verir. “Tabip beni dinlemedi” denilmez. Belki âh ü fizârını dinledi, işitti, cevap da verdi, maksudun (gayenin) iyisini yerine getirdi.

Dördüncü Nükte

Duanın en güzel, en lâtıf, en leziz, en hazır meyvesi, neticesi şudur ki: Dua eden adam bilir ki, birisi var ki onun sesini dinler, derdine derman yetiştirir, ona merhamet eder. Onun kudret eli herşeye yetişir. Bu büyük dünya hanında o yalnız değil; bir Kerîm Zat var, ona bakar, ünsiyet (huzur) verir. Hem onun hadsiz ihtiyâcâtını yerine getirebilir ve onun hadsiz düşmanlarını def edebilir bir Zâtın huzurunda kendini tasavvur ederek bir ferah, bir inşirah duyup, dünya kadar ağır bir yükü üzerinden atıp “*Elhamdu Lillahi Rabbil-âlemin*” der.

Beşinci Nükte

Dua, ubudiyetin ruhudur ve hâlis bir imanın neticesidir. Çünkü dua eden adam duasıyla gösteriyor ki: “Bütün kâinata hükmeden birisi var ki, en küçük işlerime ıtılai (bilgisi) var ve bilir. En uzak maksadlarımı yapabilir. Benim her halimi görür, sesimi işitir. Öyleyse, bütün mevcudatın bütün seslerini işitiyor ki, benim sesimi de işitiyor. Bütün o şeyleri O yapıyor ki, en küçük işlerimi de O’ndan bekliyorum, O’ndan istiyorum.”

İşte, duanın verdiği hâlis tevhidin genişliğine ve gösterdiği nur-u imanın halâvet ve sâfiligine bak.

“*De ki: Eğer duanız olmasaydı Rabbim sizinle ilgilenmezdi.*” Ayetinin sırrını anla ve Rabbimiz diyor ki: *Bana dua edin, dualarınıza cevap vereyim*, fermanını dinle. Ve: “Eğer ne hahi dad, ne dadi hah” denildiği gibi:

“*Eğer vermek istemeseydi, istemek vermezdi.*”

(24. Mektup’tan)

MÜNACATLAR / EVRAD VE FAYDALARI

En güzel bir dua ve münacat olan ve tefekkürî ibadetin kuvvetli bir şekli olan, Allah'ı en güzel bir şekilde tarif eden ve Allah'ın binbir ismine dayanarak, en mühim mesele olan helaketten ve Cehennemden kurtulmayı isteyen Cevşenül-Kebir'den numune olarak on ukdesinin kısa bir meâli ve satırarası bir kısım tefsirini sunuyoruz.

Görülecek ki, Peygamber her sahada her ibadette bizim için zirve örnek olduğu gibi, münacatta ve tefekkürde dahi zirvededir. Yalnız, o münacata girmeden önce, onunla ilgili, Üstad B.Said. Nursi'nin bir iki tavsiyesini okumada fayda vardır.

Birincisi

Ubudiyet (kulluk), emr-i İlâhîye (Allah'ın emrine) ve rıza-yı İlâhîye (Allah'ın rızasına) bakar. Ubudiyetin dâisi (gerekireni, yaptıranı) emr-i İlâhî ve neticesi rıza-yı Haktır. Semerâtı (meyveleri) ve fevâidi uhreviyedir (ahirete aittir.). Fakat ille-i gaiye (hedef, sebep) olmamak, hem kasten istenilmemek şartıyla, dünyaya ait faydalar ve kendi kendine terettüp eden (sonuçlanan) ve istenilmeyerek verilen semereler (meyveler), ubudiyete münâfi (zıt) olmaz. Belki zayıflar için müşevvik (teşvik edici) ve müreccih (tercih edici) hükmüne geçerler. Eğer o dünyaya ait faideler ve menfaatler o ubudiyete, o virde veya o zikre illet (sebep) veya illetin bir cüz'ü (parçası) olsa, o ubudiyeti kısmen iptal eder. Belki o hâsiyetli virdi akîm bırakır, netice vermez.

İşte bu sırrı anlamayanlar, meselâ yüz hâsiyeti (özellik) ve faydası bulunan Evrâd-ı Kudsiye-i Şah-ı Nakşibendîyi veya bin hâsiyeti bulunan Cevşenü'l-Kebîr'i, o faydaların bazılarını maksud-u bizzat (asıl hedef) niyet ederek okuyorlar. O faydaları göremiyorlar ve göremeyecekler ve görmeye de hakları yoktur. Çünkü o faydalar, o evradların illeti olamaz ve ondan, onlar kasten ve bizzat istenilmeyecek. Çünkü onlar fazlî (fazladan) bir surette, o hâlis virde talepsiz terettüp eder. Onları niyet etse, ihlâsı bir derece bozulur. Belki ubudiyetten çıkar ve kıymetten düşer.

Yalnız bu kadar var ki, böyle hâsiyetli evrâdı okumak için, zayıf insanlar bir müşevvik ve müreccihe muhtaçtırlar. O faydaları düşünüp, şevke gelip, o evrâdı sırf rıza-yı İlâhî için, âhîret için okusa zarar vermez. Hem de makbuldür. Bu hikmet anlaşılmadığından, çoklar, aktabdan (büyük kutub velilerden) ve Selef-i Salihînden mervî (geçmiş büyük âlimlerden rivayet edilmiş) olan faydaları görmediklerinden şüpheye düşer, hattâ inkâr da eder.

İkincisi

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bir biçare vesveseli ve hassas ve dinsizlerle görüşen bir adam, meşhur dua-i Nebevi olan Cevşenü'l-Kebir hakkında ve akıl haricindeki sevap ve faziletine dair bir hadisi görmüş, şüpheye düşmüş. Demiş:

“Ravi (rivayet eden), Ehl-i Beytin imamlarından. Hâlbuki hadsiz bir mübalağa görünüyor. Mesela içinde der: Bu duaya Kur'ân kadar sevap verilir. Hem göklerdeki büyük melaikeler, o dua sahibini gördükçe kürsilerinden inip ona pek büyük bir tevazu ile hürmet ederler. Bu ise,

aklın ve mantığın mikyaslarına gelmez” diye, Risale-i Nur’dan imdad istedi. Ben de Kur’ân’dan ve Cevşen’den ve Nurlardan gayet kat’i ve tam akıl ve hikmete mutabık (uygun) bir cevap verdim. Size gayet kısa bir icmalini (özet) beyan ediyorum. Şöyle ki, ona dedim:

Evvela: Yirmi Dördüncü Sözün Üçüncü Dalında on adet “usul (kaideler, kurallar)” var, böyle şüpheleri esasıyla keser, izale eder. Ona bak, cevabını al.

Saniyen: Hergün bütün ümmet kadar hasenat ona işlenen ve bütün ümmetin saadetlerine yardım eden ve İsm-i Azamın mazharı ve kâinatın çekirdek-i aslisi, hem en mükemmel ve cami (kapsamlı) meyvesi olan zat-ı Ahmediye Aleyhissalatü Vesselam, o duanın kendi hakkında o azim (büyük) mertebesini görmüş, ona haber veren Cebrail Aleyhisselamdan işitmiş, başkalarını kendine kıyas etmiş veya edilmiş.. Demek o pek fevkalade ve acip sevap, zat-ı Ahmediyenin (a.s.m.) velayet-i kübrasından ona gelmiş. Külli (geniş çerçevede), umumi değil, belki o duanın mahiyetinde böyle harika bir kıymet var ve İsm-i Azam mazharı olan zatın tebaiyetiyle başkalara dahi o sevap mümkündür; fakat gayet ehemmiyetli şartları var, yalnız okumak kâfi gelmez. Yoksa muvazene-i ahkâmı (hükümlerin dengesini) bozar, farzlara ilişir.

Salisen: O dua, nasıl ki zat-ı Ahmediyeye baktığı vakit mübalağadan münezzehe ve ayn-ı hakikat oluyor. Öyle de, o duadaki yüzer Esmâ-i Hüsnanın hakikatlerine baktığı zaman, değil mübalağa, belki onların nihayetsiz tecellilerinden gelmesi mümkün ve gelebilen feyizlerin nihayetsizliğini göstermek için pek az bir kısmını Muhbir-i Sadık (doğru haber veren) (a.s.m.) haber vermiş ve teşvik için müphem (kapalı) ve mutlak (serbest) bırakmış. Sonra, mürur-u zamanla (zamanla) o kaziye-i mümkün (olabilirliği ihtimal içindeki önerme) ve mutlaka, bilfiil vaki ve külliye telakki edilmiş.

Rabian: Yirminci Lem’a-i İhlas’da, bir adama beş yüz senelik bir genişlikte bir Cennet verilmesine dair olan bir haşiye var. Ona da bak, gör ki, o koca Cennetin verilmesi, bilmediğimiz tarzda bir malikiyet (malik olma, sahip olma) değil, belki insan nasıl hususi hanesine çok cihetlerle maliktir, sahiptir; öyle de, zemin yüzündeki şeylere çok duygularıyla bir nevi maliktir, tasarruf ve istifade edebilir.

Hem, koca dünyayı, benim hanemdir, bana vermiş ve güneş lambamdır diyebilir. Demek bazı fevkalhad (sınır üstü), harika ve akıl haricindeki bir kısım sevaplar, bu mezkûr hakikate bakar.

Hem İslamiyette her sevabın, her fazilet-i a’malin en evvel mazharı ve bizlerin bir duada bir zerre sevabımızda, o duada bir dağ kadar sevap ve feyzi kazanan zat-ı Ahmediye (a.s.m.), hususi virdler ve dualar ve şeriat ve risalet cihetiyle değil, belki velayet-i Ahmediye noktasında ve umumi olmayan derslerinde, kendine verilen en yüksek mertebeyi beyan eder.. Kendine tam tebaiyet eden has (özel) varislerini (manevi kültürüne varis olan âlimleri), o noktalara teşvik eder.

“Wel ilmu indallah; Lâya’lemû’l-gaybe illâllah” dedim. O vesvese edip şüphelere düşen adam, “Lillahilhamd”, kurtuldu, tam kanaatı geldi. Belki sizin bazılarınıza faidesi var diye size de gönderdim.

Umumunuza binler selam...

(Emirdağ Lahikası, s. 160)

CEVŞEN-İ KEBİRİN TERCÜME VE TEFSİRİNDEN BİR NUMUNE

(1)

Allah'ım senin mükemmel isimlerini kendime şefaatçi yaparak Sana yalvarıyorum:

- 1- Ey mabud-u bil-hak olan
- 2- Ey herşeyi rahmetiyle rızıklandırıp kendine kul ve şükürdar eden
- 3- Ey rahmetiyle herşeyi bakileştiren
- 4- Ey rahmeti gibi ilmi dahi sonsuz olan
- 5- Ey herşeyi bildiği halde hilm ve yumuşaklıkla muamele eden.
- 6- Ey sıfatları gibi zatı dahi sonsuz, büyük ve yüce olan
- 7- Ey haşmet ve büyüklüğüyle beraber herşeyi yerli yerinde yapan.
- 8- Ey bütün sıfatları ve zatı ezeli (zaman üstü) olan
- 9- Ey bütün sıfatları ve zatı mekân üstü olan
- 10- Ey her nevi ikram ve kemâlat sahibi olan.

Senin her nevi kusurdan münezzehtir olduğun ilân edip, Sen'den başka eman ve kemalat veren ilâh olmadığına inanıp Sen'den eman diliyoruz. Sen bizi her nevi zorluk ve ateşten kurtar.

(2)

- 1- Ey izzet ve cemal yalnız kendisinin olan! Azizsin (en üstün ve yücesin). Bununla beraber cemalin, canlılara çok yakındır ve izzetinle içiçedir.
- 2- Ey herşeyin idarecisi yalnız kendisi olmakla beraber, celal ve yüceliği hiçbir yardımcı edinmeyen.
- 3- Ey kudretiyle herşeyi yapmakla beraber, yaptığı işlerde hiçbir kusur bulunmayan,
- 4- Ey çok büyük olmakla beraber madde ve manendden (benzeri olmaktan) yüce olan!
- 5-6-7-8- Ey yakalaması, azabı, cezası çok şiddetli olmakla beraber, hesabı çok seri olan, sevası ve mükâfatın en iyisi yalnız kendi katında olan, [Birbirine zıt olan bu sıfatları, bu mükemmellikte kendinde birleştirmek, yalnız ulûhiyetin özelliğidir.]
- 9- Çünkü ana kitap yalnızca O'nun yanında vardır. Ve neyin neye layık olduğunu ancak O bilir.
- 10- Ey ağır ağır bulutları inşa eden, (kimin suya mustahak olduğunu gösteren, bulutlar ve baharla bu evsafını gösteren, Zat-ı Cemil-i Zülcelâl.)

Senin her nevi kusurdan münezzehtir olduğun ilân edip Sen'den başka eman ve kemalat veren ilâh olmadığına inanıp, Sen'den eman diliyoruz. Sen bizi her nevi zorluk ve ateşten kurtar.

(3)

- 1- Ey herşeyin hâkimi ve efendisi olan,
- 2- Ey bu yüceliğiyle her istek ve duaya cevap veren,
- 3- Ey, dua, ibadet gibi hasenelerin velinimetini olan, (onları kabul eden)
- 4- Ey inam ettiği makamlar, çok yüce ve yüksek olan,
- 5- Ey ihsan ettiği bereketleri çok büyük olan,
- 6- Ey bu bereket ve derecelere mani olan hataları affeden,
- 7- Ey insanın kemalatına mani olan belaları gideren,
- 8- Ey her birisi birer dua ve arzu-yu kemâl olan sesleri işiten,

9- Ey bütün istek ve arzuları ihsan eden

10- Ey bütün sır ve gizlilikleri bilen (dolayısıyla kimin neye layık olduğunu bilen) Allah'ım,

Senin her nevi kusurdan münezzehtir olduğun ilan edip Sen'den başka eman ve kemalat veren ilâh olmadığına inanıp Sen'den eman diliyoruz. Sen bizi her nevi zorluk ve ateşten kurtar.

(4)

1- Ey bu kemâlat yolunda oluşan bütün bağışlamalar, O'nun mağfiret ve bağışlamasının bir cilvesi olan,

2- Ey bu yolda yapılan bütün yardımlar, O'nun yardım etmesinin bir gölgesi olan,

3- Ey bütün hükümler, O'nun hükmünün bir gölgesi olan,

4- Ey maddî manevî bütün fütûhatlar, O'nun fütuhatının bir neticisi olan,

5- Ey bütün yad ve anmalar, O'nun anmasının sonucu olan,

6- Ey kullarına sahip ve varis çıkararak çeşit çeşit yollarla onları ebedileştiren, kemâlata mazhar eden... Onları,

7- O kemâlat, hamd ve övgülerle yad eden ve ettiren,

8- Ey en iyi şekilde maddî manevî rızık veren ve verdiren,

9- Ey herşeyi en iyi şekilde sonuçlandıran,

10- Ey herşeyi layikiyle (en iyi şekilde) hüsün ve cemaline mazhar eden, (yani cilve-i esması-na mazhar ederek onları mükemmelleştiren).

Senin her nevi kusurdan münezzehtir olduğun ilan edip, Sen'den başka eman ve kemalat veren ilâh olmadığına inanıp Sen'den eman diliyoruz. Sen bizi her nevi zorluk ve ateşten kurtar.

(5)

Ey Allah'ım! Senin isimlerine dayanarak Sana yalvarıyorum.

1-2-3- Ey herşeye şefkat edip, türlü türlü nimetlerle beslemekle beraber, herşeyi yargılayan, neye hayık olduğunu bilip hakkıyla veren.

4- Bununla beraber mağfiret ve bağışlanma sahibi olan,

5-6-7- Ey varlığının ve saltanatının açık delili ve bürhanı kendisi olup madde ve manendden, şebih ve şerikten mukaddes ve münezzehtir olan,

8- Ey yüceliğiyle beraber herşeyin imdadına koşan,

9- Maddî manevî nimetlerle, özellikle beyan ve vahy ile onlara yardım eden,

10- Onları bağışlayıp kurtaran, eman veren.

Senin her nevi kusurdan münezzehtir olduğun ilan edip, Sen'den başka eman ve kemalat veren ilâh olmadığına inanıp, Sen'den eman diliyoruz. Sen bizi her nevi zorluk ve ateşten kurtar.

(6)

1- Ey herşey O'nun büyüklüğüne karşı küçülen,

2- Ey herşey, O'nun kudretine teslim olan,

3- Ey izzet ve üstünlüğüne karşı herşey zelil olup alçalan,

4- Ey heybetine karşı herşey boyun eğen,

5- Ey herşey O'nun iktidarına itaat eden,

6- Ey korkusundan dolayı herşey, O'nun hükmünü kabul eden,

7- Ey dağlar O'nun ürpertisinden dağılan,

- 8- Ey göklerin O'nun emriyle ayakta durduğu,
- 9- Ey yeryüzünün O'nun izniyle istikrara kavuştuğu,
- 10- Ey bütün bu celalli sıfat ve şununla beraber memleketinin ahalisine asla zulmetmeyen, haklarını çiğnemeyen Zat-ı Celil-i Pürkemâl

Senin her nevi kusurdan münezzehtir olduğununu ilan edip, Sen'den başka eman ve kemalat veren ilâh olmadığına inanıp, Sen'den eman diliyoruz. Sen bizi her nevi zorluk ve ateşten kurtar.

(7)

- 1- Ey kemalat ve terbiye yolunda oluşan hataları mağfiret eden,
- 2- Ey bu yolda oluşan belaları gideren,
- 3- Ey bu kemalat yolundaki umutların son noktası olan,
- 4- Ey bu yolda giden kullarına ihsan ve atıyeleri güçlü ve üstün olan,
- 5- Ey bu yolda olan hediyeleri bol olan,
- 6- Ey mahlûkatını rızıklandırarak kemalata ve bekaya mazhar eden,
- 7- Ey mahlûkatının istek ve arzularını yerine getiren,
- 8- Ey onların ağlama ve şikâyetlerini işiten
- 9- Ey hak ve hakikat için, en yüce kemal noktası olan cihada, fedakârlığa gönderme işi, yalnız kendisine ait olan,
- 10- Ey bütün bu ihsan, ikram ve mağfiretine rağmen düşmana, belalara, nefse, yenik ve esir düşenleri kurtaran Rahmanür-Rahim

Senin her nevi kusurdan münezzehtir olduğununu ilan edip, Sen'den başka eman ve kemalat veren ilâh olmadığına inanıp, Sen'den eman diliyoruz. Sen bizi her nevi zorluk ve ateşten kurtar.

(8)

- 1-2-3- Ey kemalatın olan bütün hamd, sena, şeref, üstünlük, iftihar ve güzellik sahibi olan,
- 4-5-6- Ey kemâlattan kaynaklanan söz verip de yerine getirmek, bağışlamak, rıza göstermek, nimet ve ihsanlarla etrafı donatmak, yalnız kendisine has olan!
- 7-8-9- Yine kemalatın alametleri olan işleri yerli yerinde yargılayıp bitirmek, üstünlük ve ebediyet, salavât ve nimetler sahibi olan Zat-ı kibriya,
- 10- Ey bütün üstünlükler, faziletler yüce nimet ve ihsanlar sahibi olup kullarını bu makamlara mazhar eden Zat-ı Pür- kemâl,

Senin her nevi kusurdan münezzehtir olduğununu ilan edip, Sen'den başka eman ve kemalat veren ilâh olmadığına inanıp, Sen'den eman diliyoruz. Sen bizi her nevi zorluk ve ateşten kurtar.

(9)

Ey Allah'ım, yine Senin o mukaddes ve mükemmel isimlerine dayanarak Sana yalvarıyorum.

- 1-2- Ey kemalat yolunda engel ve manileri meneden, engelleyen,
- 3-4-5- Ve kemâlata yarayan her nevi menfaati veren, mahlûkatının arzu-yu kemâl olan seslerini işiten, onların dualarını kabul ederek onları yücelten,
- 6- Kâinatı mükemmel ve sanat zirvesinde harika bir şekilde yaratan,
- 7- Esbab düzeninin nisbi eksikliklerini de kendi şefaati ile bağışlayıp gideren.
- 8-9-10- Ey bütün kemâlatı kendinde toplayan, bol ve nihayetsiz mükemmellikler ve imkânlara sahip olan ve sahip ettiren.

Senin her nevi kusurdan münezzehtir olduğunı ilan edip, Sen'den başka eman ve kemalat veren ilâh olmadığına inanıp, Sen'den eman diliyoruz. Sen bizi her nevi zorluk ve ateşten kurtar.

(10)

1-2- Ey mükemmel sıfatlarıyla mahlûkatını son derece mükemmel ve sanatlı yaratan, onlara mükemmel şekil ve biçimler veren ve bu mükemmellikler kemâlatını gösteren,

3- Ey rızka muhtaç bütün mahlûkatını rızıklandırarak beka ve kemâle mazhar eden,

4- Sen'in kulların olan o mahlûkata sahip çıkarak onları beka ve kemâle erdiren,

5-6- Mahlûkatı sıkıntıya düştüğü zaman, bunalıma battıklarında sıkıntılarını gideren, onlara, kemâlata doğru bir yol açan,

7- Onları rahmet ve şefkatiyle terbiye eden,

8- Yardımsız kaldıkları zaman yardımlarına gelen

9- Bu yolda oluşan ayıp ve eksiklerini örtük onları mükemmel gösteren,

10- Esbabın zulmüne uğramış ve kemâlden mahrum kalmışların sığınağı olan Zat-ı Mükemmel,

Senin her nevi kusurdan münezzehtir olduğunı ilan edip, Sen'den başka eman ve kemalat veren ilâh olmadığına inanıp, Sen'den eman diliyoruz. Sen bizi her nevi zorluk ve ateşten kurtar.

İBADETİN FAYDALARI VE İHLÂS

Kâinata asıl olan mana ve ruhtur. Niyet de, manevî ve ruhî bir hakikat olduğundan, ibadetlerde asıl kabul edilir. Çünkü niyet, işin özünü yakalamak ve idrak etmektir ve o konuda samimi olmaktır. Nitekim hukukta da niyet asıl olduğundan birisi bir tokat yüzünden bir sene hapis yatarken, diğeri bin insanın ölümüne (hataen) sebep olduğu halde, hiç de ceza yemez... Evet, manevi alanlarda keyfiyet, öz ve nitelik önemli olduğundan, “bir saat tefekkür, bir sene ibadetten daha yararlı”⁴² olabilir. İki rekât namaz bazen bir Hacc kadar sevaba sebep olur.⁴³

Nitekim Tebük Savaşı için sahabelerden bağış toplandığında, Hz. Osman 12.000 dinar verdi. Ayrıca on bin kişiyi techiz etti. Hz. Ömer mal varlığının yarısını (Hz. Osman’a yakın bir meblağı) getirdi. Hz. Ebubekir, ise 4000 dirhem (Hz. Ömer ve Osman’dan çok daha az) getirdiği halde, Hz. Ebubekir’in getirdiği bağış daha makbul sayıldı. Çünkü O, bütün mal varlığını getirmişti. İşte niyetin faktörü!⁴⁴

Evet, insan ile Allah arasında hatta insan ile diğer ekolojik yaratıklar arasında bir bağlantı ve sevgi alışverişi olan ibadette asıl olan, ihlas yani samimiyettir. Bir hadis-i şerifte: “Din samimiyetten ibarettir; yani Allah’a Resulullah’a ve müminlere karşı samimi olmaktır.” denilmektedir. Evet, karşılığında bir menfaat bir sevgi beklenen sevgi, sevgi değildir. Bir Arap şairi şöyle demiştir:

“Wema ene bilbaği alev-hübbi rişweten.. Daifun hewen yübga aleyhi sewabiün”

Yani, “Ben, sevgime karşı bir rüşvet, bir ücret, bir karşılık, bir mükâfat istemiyorum. Çünkü karşılığında bir mükâfat, bir sevap istenilen sevgi zayıftır, devam etmez.”

Böyle samimi, karşılıksız sevginin en canlı örneği, analarda bulunur ki kendilerini evlatlarına seve seve feda ederler.

Evet, tıpkı niyet gibi, sevgi de saf nitelik, ruhî ve öz olan bir hakikattir... Allah, sonsuz rahmet ve sevgisinden kâinatı yaratmış ve herşeyin kalbine o sevgiden bir parıltı bırakmış; o sayede yaratıkları birbirine ve kendisine bağlamıştır.

Evet, kâinat mükemmel bir hakikattir, yani Allah’ın çok mükemmel olan sıfat ve isimlerini gösteren canlı bir aynadır. Onun için Allah namına sevebilir.. Fakat asıl sevilmesi gereken Allah’tır. Ve bunun için ibadetler, maddi manevî faydaları gözönünde bulundurulmadan icra edilirler.

Biz de bu kitabımızda ibadetlerin maddî ve bedenî faydaları üzerinde fazla durmadık. Ki samimiyet, ihlâs ve ruhî boyut kaybolmasın. Bazı kitaplarda, materyalist bir yaklaşımla ibadetlerin, maddî ve sosyal faydaları üzerine o kadar çok durulmuş ki, namaz bir spor, zekât bir vergi, oruç bir perhiz olarak sanılıyor. Ve Allah’a ruha, Ahirete bakan yönleri kaybediliyor.

Evet, dinde iki çeşit hüküm vardır. Birincisi, belli bir hikmete binaen yasallaşmış ahkâmıdır. Ve o hikmetler değiştikçe, o hükümler yani teferruat olan kısımları değişir. İşte bundan dolayı birçok hak mezhep ortaya çıkabilmiştir...

⁴² Hadis-i Şerif

⁴³ Hadis-i Şerif

⁴⁴ Muhammed Hamidullah, İslâm Peygamberi

İkinci kısmın hikmeti ve sebebi, yalnızca Allah'ın emri olup, ubudiyet olarak yapılmak üzere işlenen ödevlerdir. Aslında bu ikinci kısmın faydaları birincisinden daha çoktur. Fakat özlere saklı, doğal, evrensel ruhi temel değerler olduğundan, zamanın değişmesiyle değişmiyorlar. Onun için o hikmetler o ibadetlerin yasallaşmasında gözönünde bulundurulmazlar; ibadetin sebebi ve hikmeti, yalnızca Allah'ın emri ve rızasıdır, denilir.

Bu ikinci kısımda da mezhep farkları az da olsa söz konusu oluyor. Çünkü namaz, oruç, Hacc, zekât gibi, asıl olan, değişmez bulunan bu ibadetlerin de, insanların ruhî ve bölgesel ihtiyaçlarına göre değişecek detayları vardır. Meselâ: “Kan hem abdesti bozar, hem bozmaz” hükmü gibi. Bu konuda bakınız “Sözler, 27. Sözün Hatimesi”...

Din ve ibadet, zengin olalım veya memleket daha iyi idare edilecek veya cennete girilecek diye uygulanmamalı. Çünkü o takdirde ihlâs kaçar, niteliğe, ruha manaya, Allah'a bakan o ibadetler bir nicelik ve maddi kuru bir eylem olurlar. Evet, ibadetlerin maddi-manevî faydaları teşvik edici, tercih edici olabilirler. Fakat asla, asıl gaye, hedef ve maksat olmamalıdır. Çünkü ibadetin asıl amacı; Allah'a bağlanmak, O'nun ile varolmak, O'nu sevmek ve daha önce verdiği nimetlere karşı hak edilmiş şükürü yerine getirmektir. Bu konuda, Üstad B. Said Nursi, bakış açımızı daha yükseklerle çekerek şöyle demektedir:

“Ey nefis! Ubûdiyet, mukaddime-i mükâfat-ı lâhika (gelecek ücretin öncüsü) değil, belki netice-i ni'met-i sabıkadır (geçmiş nimetin sonucudur). Evet, biz ücretimizi almışız. Ona göre hizmetle ve ubûdiyetle muvazzafız (görevliyiz). Çünkü ey nefis! Hayr-ı mahz (saf hayır) olan vücudu sana giydiren Hâlik-i Zülcelâl, sana iştihâlî bir mide verdiğinden Rezzak ismiyle bütün mat'umatı (yiyecekleri) bir sofrâ-i ni'met içinde senin önüne koymuştur. Sonra sana hasasiyetli bir hayat verdiğinden, o hayat dahi bir mide gibi rızık ister. Göz, kulak gibi bütün duyguların, eller gibidir ki, rûy-i zemîn kadar geniş bir sofrâ-i ni'meti, o ellerin önüne koymuştur. Sonra mânevî çok rızık ve nimetler isteyen insanıyeti sana verdiğinden, âlem-i mülk ve melekût (dış ve iç âlem) gibi geniş bir sofrâ-i ni'met, o mide-i insanıyetin önüne ve aklın eli yetişecek nisbette sana açmıştır. Sonra nihayetsiz ni'metleri isteyen ve hadsiz rahmetin meyveleriyle tagaddi eden (beslenen) ve insanıyet-i kübrâ (büyük insanlık) olan İslâmiyeti ve sıfât-ı mukaddesinin (kutsal niteliklerinin) dairesine Şâmil bir sofrâ-i ni'met ve saadet ve lezzet sana fethetmiştir. Sonra îmânın bir nuru olan muhabbeti sana vermekle gayri mütenâhî bir sofrâ-i ni'met ve saadet ve lezzet sana ihsan etmiştir. Yâni, cismâniyetin itibariyle küçük, zaif, âciz, zelîl, mukayyed, mahdud bir cüz'sün. Onun ihsaniyle cüz'î bir cüz'den (küçük bir parça), küllî bir küll-ü nuranî (nurani bir bütün) hükmüne geçtin. Zira hayatı sana vermekle, cüz'iyetten bir nevi külliyete; ve insanıyeti vermekle hakikî külliyete; ve İslâmiyeti vermekle ulvî ve nuranî bir külliyete; ve mârifet ve muhabbeti vermekle muhit bir nura seni çıkarmış.

İşte ey nefis! Sen bu ücreti almışsın. Ubûdiyet gibi lezzetli, ni'metli, rahatlı, hafif bir hizmetle mükellefsin. Hâlbuki buna da tenbellik ediyorsun. Eğer yarım yamalak yapsan da, güya eski ücretleri kâfi gelmiyormuş gibi, çok büyük şeyleri mütehakkimâne (tahakküm ederek) istiyorsun. Ve hem, “Niçin duam kabul olmadı” diye nazlanıyorsun. Evet, senin hakkın naz değil, niyazdır. Cenâb-ı Hak, cenneti ve saadet-i ebediyeyi, mahz-ı fazl (saf iyilik) ve keremiyle ihsan eder. Sen, daima rahmet ve keremine iltica et. Ona güven ve şu fermânı dinle:

“De ki: Yalnızca Allah'ın fazlı ve rahmetiyle sevinsinler. Allah'ın rahmeti onların topladıklarından daha yararlıdır.” (Yunus, 58)

Eğer desen: “Şu küllî (geniş, tür gibi olan) hadsiz nimetlere karşı nasıl şu mahdut (sınırlı) ve cüz’î (bireysel) şükürümle mukâbele edebilirim?”

Elcevap: Küllî bir niyetle, hadsiz bir îtikad (inanç, akide) ile... Meselâ nasıl ki, bir adam beş kuruş kıymetinde bir hediye ile bir padişahın huzuruna girer ve görür ki, herbiri milyonlara değer hediyeler, makbul adamlardan gelmiş, orada dizilmiş. Onun kalbine gelir: “Benim hediyem hiçtir, ne yapayım.” Birden der: “Ey seyyidim (efendim)! Bütün şu kıymettar hediyeleri kendi nâmıma sana takdim ediyorum. Çünkü sen onlara lâıksın. Eğer benim iktidarım olsaydı, bunların bir mislini sana hediye ederdim.”

İşte hiç ihtiyacı olmayan ve raiyyetinin derece-i sadakat ve hürmetlerine alâmet olarak hediyelerini kabul eden o padişah, o bîçârenin o büyük ve küllî niyetini ve arzusunu ve güzel ve yüksek îtikad liyakatının, en büyük bir hediye gibi kabul eder. Aynen öyle de: Âciz bir abd (güçsüz bir kul), namazında “Ettehiyyâtü lillâh” der. Yâni bütün mahlûkatın hayatlarıyla sana takdim ettikleri hediye-i ubûdiyetlerini, ben kendi hesabıma, umumunu sana takdim ediyorum. Eğer elimden gelseydi onlar kadar tahiyeler sana takdim edecektim. Hem sen onlara, hem daha fazlasına lâıksın. İşte şu niyet ve îtikad, pek geniş bir şükür-ü küllîdir (geniş bir şekilde şükretmedir). Nebatâtın tohumları ve çekirdekleri, onların niyetleridir.

Hem meselâ kavun, kalbinde, nüveler suretinde bin niyet eder ki, “Yâ Hâlikım! Senin esmâ-i hüsnânın nakışlarını yerin birçok yerlerinde ilân etmek isterim.” Cenâb-ı Hak, gelecek şeylerin nasıl geleceklerini bildiği için, onların niyetlerini bilfiil ibâdet gibi kabul eder. “Mü’minin niyeti, amelinden hayırlıdır.” şu sırta işaret eder.⁴⁵

⁴⁵ Evet, niyet niteliktir, keyfiyettir, özdür, ruhîdir. Onun için kıymeti büyüktür.

ONİKİNCİ BÖLÜM

Sonuç

İman

İman kelime olarak kişinin kendisini güven ortamına atması demektir. Türkçesi inanmaktır. Gerçekten inanmak, insanın en temel ihtiyacıdır. İnsan, ekmeğe ve suya muhtaç olduğu kadar, belki daha fazla bir şekilde imana muhtaçtır.

Bitkiler yere kök salmadan yaşayamayacakları gibi, insanoğlu da iman bağı ile hakka, hakikate bağlanmadan yaşayamaz. Meğer boş şeylerle sarhoş olmuşsa o ayrı bir mesele. İşte bu bağlanmaya biz “Allah’a iman” diyoruz.

Hak, hakikat ve gerçek

Şu kâinatı gören, duyan herkes onda şöyle veya böyle büyük bir gerçek parıltısının var olduğunu sezer ve görür. Hiç kimse kâinatın kof bir madde yığını olduğunu söylemiyor. Katılmış bir kısım materyalistler dışında...

Evet, evren sayısız sanatlarla, yararlılıklarla dolu ve bir değişik ağaç olarak yaşamaktadır. İnsan onun en son meyvesidir. İnsanın gönül ve kalbi de o meyvenin çekirdeğidir. İşte iman, o çekirdeği o ağaca bağlı tutarak, gelişmesini sağlayarak, başka bir boyutta ve başka bir alanda büyük bir kâinat olarak geliştirip ona ebedî bir hayat kazandırır. Buna da “ahirete iman” diyoruz.

Din

Kelime olarak belli bir düzen içinde yaşamak demektir. Kural ve kaide tanımak, belli değerleri kabul edip hayatı o değerlere göre düzenlemek demektir. Dinsizlik demek, bu değerleri tanımamaktır. Hayat düzenini kabul etmeyip hayatın anarşi olduğunu düşünüp kendini kaosa atmaktır. Evet kâinat ağacının en değerli meyvesi olan insan, hiçbir kural ve değeri kabul etmedikçe yani kafasına estiği gibi, heva ve hevesine uyararak hareket ettiği müddetçe, kaos ve çözülmeye kurtulamaz.

Kim kural koyacak?

Biz diyoruz ki insanı ve kâinatı var eden Allah, onların yaşaması için her birine uygun olarak kurallar koymuştur. Kâinat madde olduğu için daha çok fizikî kurallar konulmuştur. İnsan ise daha çok manevî olduğu için ona da uygun olarak iradî (sözel) yasalar gönderilmiştir. İşte bu yasalara vahiy (Allah’tan gelen bilgiler) diyoruz.

Allah kimdir?!

Allah, kavram olarak akılların; büyüklüğünü, sonsuzluğunu idrak etmekte aciz kaldığı zat demektir.

Allah, kâinatı yoktan var eden, dolayısıyla kâinattaki hiçbir varlığa benzemeyen, yüce ve bir olandır. Eski bilgiler ona “*Vacibu'l-Vücûd*” yani varlığı gerekli ve kendi kendine yeterli olan, demişlerdir.

Evet, kâinata bakıyoruz ki, atomdan yıldızlara kadar, çiçekten böceğe kadar herşey bir yaratan, bir sanatkâra, bir besleyiciye muhtaç olarak yaşamaktadır. Yani ihtiyaç, bağlanma, birşeye dayanma kâinata temel bir prensiptir. Yaratıklar içinde en gelişmiş ve zeki olanı insan olduğu halde kendi kendine yeterli olmadığına göre, hiçbir şey kendine yeterli olamaz. Demek herşey Allah’a muhtaçtır. Ve Allah hiçbir şeye muhtaç değildir.

Evet, 400.000 defa büyütüldükten sonra ancak görülebilen bir hücrenin çekirdeğinde atomlar mürekkebiyle ve şifreleriyle bir milyon sayfalık bilgiyi yazan bir Allah, hiçbir şeye muhtaç değildir. Ama herşey O’na muhtaçtır.

Evet, trilyonlarca bitkisel, hayvansal ve insanî yavruları bir tek hücreden güzel, dengeli, muntazam bir şekilde yaratan, büyüten, onlara uygun olan rızıkları anında gönderen ve nesillerini devam ettirmek için tohumlarını gelecek nesillere aktaran bir kudret, bir ilim, bir hikmet sahibi Zat elbette bizim gibi aciz, maddi kayıtlarla bağlı değildir.

“O madde olmadığı için, mekândan münezzehtir olmakla beraber her yerde vardır. Ve böyle olduğu için hiçbir şeye muhtaç değildir. O sonradan olmuş da değildir. Yaratmak için ‘Ol’ diyor, oluveriyor. O bizim gibi maddî sebepleri kullanmak zorunda değildir. Demek hiçbir şey onun eşi-benzeri değildir. Demek O, birdir.” (Bakınız, İhlâs sûresi)

Neden Allah’ı göremiyoruz?

Hız. Musa ailesiyle birlikte bir seyahatte iken uzaklarda bir ateş görünce, ya ısınırız veya onunla yol buluruz diye gidip bir parça ateş almak istedi. Ateşin olduğu yere gidince ateşi bulamadı. Bunun üzerine sağ taraftan ağaçtan bir ses geldi. “Ben Allah’ım. (O ateş Benim tecellim idi)” dedi. Burada görüntü olmaksızın yüzyüze konuşma gerçekleşti. (Kasas, 30)

Sonra Hız. Musa başka bir konuşma olayında “Ya Rabbi, Kendini bana göster, Sana bakayım” dedi. Allah “Beni göremezsın. Fakat dağa bak, eğer tecellime dayanabilirse; işte o zaman Beni görürsün. Allah, dağa tecelli edince dağ yerle bir oldu ve Musa bayıldı. Bir süre sonra Musa ayılınca, “Ya Rabbi, seni tenzih ederim. Sen bu maddî, sınırlı gözlerimizle görünmekten çok yücesin. Ben sana dönüş yapıyorum, kusurumu anlıyorum. Ve ben bu toplumun ilk inanan kişisiyim” dedi. (A’raf, 143)

Evet, 20 milyar ışık yılı mesafesinde 200 milyar galaksi yaratan ve her birisinde 100 milyar yıldız yaratan ve her bir yıldızda 10 gezegen takan ve karışıklığa meydan vermeden intizam içinde hareket ettiren bir güç sahibi olan Allah’ı, sınırlı frekanslar dışındakileri göremeyen bu gözlerimizle elbette göremeyiz. Fakat eğer kalbimiz –gönlümüz, özümüz– ruhumuz bozulmamış ise, O’nu hisseder ve kâinat içinde O’nun birkaç perdeden geçmiş gölgeli görüntülerini görebilir, varlıklar aynasında O’nun yansımalarını seyredebiliriz. İşte Allah’ın en rahat görülebilen ve en parlak aynası insandır. İnsanda görme, işitme, irade, güç, konuşma, bilme, sanat vs. binlerce sıfat vardır. Eğer materyalistlerin dediği gibi insan özsüz-ruhsuz bir madde yığını ise, maddi olmayan bu sıfatlar nereden ona verilmiştir!

Hayır, mesele onların dediği gibi değildir. İnsanın maddesi, kudretten; bilgisi, ezeli ilimden ve diğer sıfatları Allah’ın sıfatlarından yansımadır. Ki insan bu kadar değerli ve üstün sanatlı bir

yaratık olarak dünyada yaşıyor. İşte gerek Tevrat'ta ve gerekse hadiste “Allah insanoğlunu Rahman (Allah) sûretinde yaratmıştır” şeklinde olan sözden maksat budur. Yani insanoğlu Allah'ın bütün sıfat ve isimlerini yansıtan en güzel bir aynadır.

Allah sonsuz boyutlarda tecelli edebilen, sonsuz, nuranî, bilen, işiten, gören, seçebilendir, son derece küçük birşey ile son derece büyük birşey, O'nun gücü için birdir. Mesela düzen olduğu için bir çocuk bir oyuncak gemisini çalıştırdığı gibi dev bir tankeri de çalıştırabilir. Ayrıca eşyanın varlığı ve yokluğu, Allah katında eşit olduğu için, az bir güç ile dahi kâinatları yaratabilir. Çünkü iki eşit varlıklı yıldızı iki kefesinde tartan hassas bir terazinin bir kefesi diğer kefesine karşı on gram ile dahi yükselebilir, aşağı inebilir.

İşte kâinatta herşey böyle dengelidir. Var olmak ve yok olmak eşittir. Az bir güç ile dahi varlık tarafı ağır basar. Yani Allah 'Ol' der, olur. Kâinatın yaradılışı gibi, bütün işler de böyledir. Eğer Allah kudretiyle onların varlığına hükmetmezse, onlar kendi kendilerine asla oluşamazlar.

Boyutlar Nedir?

Nokta sıfır boyuttur. Çizgi tek boyutludur. Çizgi içinde sonsuz nokta vardır. Sayfa iki boyutludur. Onda sonsuz çizgiler vardır. Kâlem üç boyutludur. Zaman dört boyutludur. Her bir boyut bir alt boyuta göre sonsuzdur. İşte en yüce varlık, sonsuz boyutlarda tecelli eden, zaman ve mekânları aşan, bizi bir tek hücreden böyle güzel bir şekilde yaratan, sonsuz güç sahibi bir Zattır. Kemâlât ve olgunluğundan dolayı bizi severek yaratmıştır. Yoksa ihtiyaçtan dolayı bizi yaratmamıştır. Bizim de gelişip mükemmele ermemiz için bizi Kendisine bağlamak istiyor ki “Ol” emri ile yarattığı ruhumuzu, özümüzü, varlığımızı bizim için ebedî olarak yaşatsın. Evet, böyle bir güçten başka hiçbir şey ebedî değildir. Özellikle insan her an ölüm ile yokluk ile burun burunadır. Ve her gün yeryüzünde yüz bin insan ölmektedir. İşte bizi bizden daha iyi bilen bir Zat, bizi ibadete, kendisine bağlanmaya çağırıyor. “Kalbinizi, sevginizi bana yöneltin ki sizi ebedîleştiririm” diyor.

İbadet ve namaz

Allah'a inanıyoruz, onu seviyoruz, yetmez mi? İbadete, namaza ne lüzum var, diyebilirsiniz. Fakat gerçek öyle değildir. Allah'a olan imanımızı ve sevgimizi pratiğe dökmemiz gerekir. Ve ibadet Allah'a bir fayda sağlamaz. Onun faydası bizedir. Çünkü kâinatta olan her yaratık kendi özgün görevini görmektedir. İnsan ise hem hayvanî hem melekî iki yönlü bir varlıktır. Hayvanî yönüyle yemeye, içmeye muhtaç olduğu gibi, melekî yönüyle de duaya, namaza, ibadete muhtaçtır. Ayrıca kâinatta engin bir düzen vardır. İşte ibadet dediğimiz Allah'a kulluk da, o engin düzene karşı ilgisiz kalmamak ve o düzen içinde yerimizi almak demektir.

Fakat kâinatta melekler, güzellik ve iyilik olduğu gibi şeytan, çirkinlik, kötülük de yer almaktadır. Şeytandan gelen kötülük ve çirkinlikler insana zarar vermekte ve önünü kesmektedir.

Öyleyse kötülükler ve şeytanlar niçin yaratılmıştır?

Gerçekten önemli bir soru... Evet, soğuk olmazsa sıcaklığın bir kıymeti olmaz. Hastalık olmazsa sağlığın kıymeti ve varlığı anlaşılmaz. Çirkinlik olmazsa güzelliğin cazibesi görünmez. Cehennem olmazsa cennet lezzet vermez.

Kâinat madde ve manadan, insan ruh ve cesetten diyalektik bir şekilde yaratıldığından kâinat ve insanın olduğu her yerde zıtlar olacak ki imtihan olsun. Ve imtihan sayesinde gelişme olsun. Yoksa hiçbir insan ağaç gibi gelişmeyecek, hepsi çekirdek olarak kalacaktır. ***“Evet, Cennet ucuz olmadığı gibi, Cehennem de lüzumsuz değildir.”***

BİR MEKTUP:

Bismihi Sünhanehü

Değerli kardeşim!

“İnsanın, Allah’ın isimlerine ayna olması ne demektir ve nasıl olur?” diye soruyorsunuz. Bunun cevabını altı bin sahife Risale-i Nur’a havale ederek sana yardım olsun diye birkaç ipucu vereceğim.

Evvela: İnsan, eğer nihilist, sofestai değilse, kâinatın, özellikle insanlık âleminin ve insanın bir değerler ve kemalat manzumesi olduğunu ister istemez kabul edecektir. Ve mevcudatın gerçek değerlerini görecektir. Eğer göremezse onun nazarında kâinat, bir madde yığını; hiçlik ve karanlıklar içinde yuvarlanan bir kum deryası olarak ortada görünecektir. Materyalistlerin gördükleri gibi..

Fakat gerçek öyle değildir. Kâinata, özellikle insanda, rahmet (acıma,) sanat, ilim, hikmet, adalet, fedakârlık, inayet (aşırı ilgi), sevgi gibi yüzlerce bilinen ve binlerce bilinmeyen değerler vardır. İşte bu değerler maddeye irca edilemediklerine göre; ister istemez başka bir âlemden, başka bir hakikatten yansımaktadırlar, denilecek...

Evet, doğal olsun, sosyal olsun, her bir değer, Allah’ın bir isminin yansımasıdır. Cevşenü’l-Kebir’de, Allah’ın binbir ismi zikredilmektedir. Cevşeni bir cümlede özetlersek, şöyle bir hakikat ortaya çıkar: “*Allah çok çok mükemmeldir ve mükemmel değer ve isimlere sahiptir. Ve daima mahlûkatını mükemmelleştirmek istiyor.*”

Fakat bu çağımız yüce, ulvî, ruhî değerleri bırakıp maddî, nefsanî, kabuk işlerle oyalanmaktadır. Manevî mükemmelliklerini ve canlılığını kaybedip bir çeşit entropi içinde ölüme ve kıyamete koşmaktadır.

Şimdi, gelelim Allah’ın o binbir mükemmel isimlerine nasıl ayna olacağız? Bunun izahını öncelikle 23., 24., 32. Söz’ler ve 17. ve 30. Lem’a’lar ve diğer Risalelerde bulabilirsin. Şimdilik yalnız bu kadar derim ki; en geniş şekilde Allah’ın isimlerine ayna olan Hz. Muhammed’dir (a.s.m.). O’nun izinde, O’nun peşinde gidersek, O’nun ahlâkı ile ahlâklanıp maddî ve manevî hayatımızı O’na göre ayarlarsak kabiliyetimiz oranında, O’nda tecelli eden isimler ve değerler bizde de tecelli eder. Allah O’nu sevdiği gibi bizi de sever. Ve kimi sever ise onu muvaffak eder. “*De ki eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyunuz ki, Allah da sizi sevsin.*” (Ayet)

Fiilen tamı tamına uygulayamasak da bin-niyet O’nun gibi yaşamayı arzu etmeliyiz. O’nun sünnetinde, çığırında yürümeliyiz. En büyük sünneti de mükemmel ahlakıdır.

Mesela o, o kadar meşguliyetler, çoluk-çocuk, fakirlik ve düşmanlar ve savaşlara rağmen bir an bile Allah’tan gafil kalmamıştır. Gönlü daima ölümden ve ahirette olmuştur... Kur’an gibi ağır, geniş ve kapsamlı bir vahye mazhar olmuştur.

Evet, kardeşim, bir anne kadar şefkati, bir hâkim kadar adaleti, bir sanatkâr kadar inayet ve ilgiyi, bir âşık kadar sevgiyi, bir zahid kadar ahireti, bir şehid kadar fedakârlığı, bir çiçek kadar temizliği, bir arı kadar çalışmayı, bir feylesof kadar ilmi ve sair sıfatları kendi ruhumuzda

yaşayabilirsek; nefsin nebatî ve hayvanî boyutlarından ve dar sahalarından, hayatın ruhî, kalbî geniş âlemlerine çıkabilirsek, işte o zaman O Ezeli Şems-i Ehadiyetin ışınlarını, isim ve sıfatlarını ruh aynamızda yansıtabiliriz.. Ben, sende ve başka birkaç kişide böyle bir kabiliyet görüyorum. Eğer bütün değerleri ruhumuzda yansıtamıyorsak da bari şehâdet, şefkat, aşk gibi birkaçını yaşamalıyız. O Güneşin bir ışığına yapışıp huzur ve sükûnet ve itminan bulmalıyız ki, nefsanî, bedenî ağırlıklarımız, bizi esfel-i sâfilîn'e çekmesin.

Bu manevî ve ruhî yükselmenin en önemli bir yolu olarak insan, acizliğini idrak etmeli ve Allah'ın rahmetine ve nimetlerine ne kadar çok muhtaç olduğunu anlamalı, görmeli, gereğini yapmalı. Yani o nimetleri Verene yalvarmalı, O'na sığınmalı, kalbin içinde hep O'nu taşımalı... Hayret, şükür ve minnet içinde bütün mevcudatın dua ve teşekkürlerini kendisinininkine katıp, Allah'a takdim etmeli, O'nun büyüklüğü, kutsiyeti önünde secdeye kapanmalı ve inşaallah öylece ölmeli...

“İbrahim ve Yakub, oğullarına: “Ey oğullarım! Allah sizin için bu yüce dini seçmiştir. Siz sakın, Allah'a teslim olmuş olmaktan başka hiçbir şekilde ölmeyin” dediler.” (Ayet)

Bahaeddin Sağlam

İbâdetlerin Ma'naları ve Hikmetleri Üzerine Mühim Bir Çalışma

Bediüzzaman Hazretleri, tefsiri iki kısma ayırmaktadır: Lafzî tefsir ki, Kur'an'ın kelimelerini ve cümlelerini şerh ve izah eder. Manevî tefsir ise Kur'an'ın manalarını ve hakikatlerini anlatır. Kur'an'ın bütün âyetlerine hülûl etmiş olan dört mühim hakikat ve mana vardır: Tevhîd, nübüvvet, haşir ve ibâdet ile adâlet. İşte Risâle-i Nur, Kur'an âyetlerinden ilhâm alarak, hadisin izahlarından istifâde ederek ve bu zamana kadar yazılmış olan 350 bin tefsirden de istifade ederek kâleme alınmış manevî bir tefsirdir. Risâle-i Nur'da işlenen dört ana hakikat ve manadan biri de ibâdetlerdir. Risâle-i Nur'da ibâdetlerin şer'î hükümlerinden ve uhrevî sevaplarından bahsedilmez; zira bu mevzular diğer tefsirlerde ve fıkıh kitaplarında anlatılmıştır. Ancak ibâdetlerin manalarından ve hikmetlerinden bahsedilir.

İşte burada önemli bir mesele karşımıza çıkıyor. İbâdetlerin illeti ayrıdır, hikmeti ayrıdır. İbâdetlerin farziyyetinde aslolan illetleridir, yoksa hikmetleri değildir. İbâdetlerin illeti, emr-i ilâhîdir; hikmetleri ise, bazı kitaplarda anlatılan fayda ve maslahatlarıdır. İbâdetler, Allah emrettiği için yapılır; yoksa bazı yerlerde zikredilen menfaat ve maslahatları için yapılmaz.

Risâle-i Nur'dan istifâde eden bir kimya profesörüne İslâm âlimi olan bir yakını sorar: Namazın sebebi nedir? Cevap bu manayı hatırlatacak mahiyettedir: Dayıcığım ve hocam, eğer bana namazın sebebi ve illetini soruyorsan, bunun cevabı bir tek kelimedir: Namaz, Allah emrettiği için kılınır. Ancak hikmetlerinden sorarsan, bunu saatlerce size anlatabilirim. Bu inceliği idrâk eden o büyük zat, genç ilim adamının bu idrâkine şaşar ve bu idrâkin Risâle-i Nur'daki izahlardan neş'et ettiğini sonradan öğrenir.

İşte hem Risâle-i Nur'a vâkıf olduğundan şüphemiz bulunmayan ve hem de İslâmî ilimlere vâkıf bulunan Bahâeddin Sağlam Hocamız, ibâdetlerin manalarını, hikmetlerini ve faydalarını, Bediüzzaman'ın Risâle-i Nur Külliyyâtındaki düsturlara ri'âyet ederek ve önemli ölçüde iktibaslarla istifâdesini süsleyerek, elinizdeki bu kitabı kâleme almış. Özellikle yeni ibâdet hayatına başlayanlara takdim edilmeye lâyık olan bir el kitabı olduğunu, kısa mütalaam neticesinde zevkle öğrendim.

Müellif-i muhteremini tebrik ediyor, okuyuculara faydalı olmasını Yüce Rabbimden niyâz ediyorum.

Prof. Dr. Ahmed Akgündüz
30. 12. 1995 / İstanbul

Bismihi Sübhanehu

Kâinata bulunmamızın gayesi ibâdettir. Mü'min ile kâfir arasındaki fark da ibadettir. Hayatımızı ancak ibadet süsler ve anlamlandırır ve ancak hayırlı ameller bizimle beraber kalır. Din ve ibadet, insan olmanın en belirgin özelliğidir.

Yaptığımız ibadetin bizi halkeden Rabbimize bir faydası yoktur. İbadetin faydası ancak bizedir. Ve sayılmayacak kadar faydaları vardır.

İbâdet, kuru bir amel olmayıp pek çok hikmet ve sırları da içinde barındırır. İşte elinizde bulunan hacimce küçük, muhtevaca pek büyük bu kitap, bu gibi inceliklerden bahsediyor. Hem bizi ibâdete teşvik ediyor. Hem de daha şuurlu bir şekilde ibadet etmemizi sağlıyor.

Kitap, ağırlıklı olarak asrımızın müceddidi Bediüzzaman Hazretlerinden iktibaslardan oluşmuş. Onun o harika üslûbuna dokunulmadan yeni gençlerin anlayabilmesi için gerekli izâhlar konulmuştur.

Bu kitap sayesinde her tabakadan insanlar, ibadetlerin özünü, mana ve hakikatlerini anlayabilir. Cazip ve renkli bir ibadet hayatını yaşayabilirler.

Doç. Dr. Sefâ Saygılı
3.1.1996